

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
VIDES PĀRVALDĪBAS KATEDRA

**AINAVU PĀRVALDĪBAS MODELIS VIESĪTES NOVADA
PAŠVALDĪBĀ**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Māra Reča**

Stud. apl. Mr07022

Darba vadītājs: Dr.biol., asoc. prof. Roberts Jūrmalietis

Rīga

2013

ANOTĀCIJA

Lai sekmētu ainavu pārvaldību pašvaldību līmenī ir izstrādāts maģistra darbs „Ainavu pārvaldības modelis Viesītes novada pašvaldībā”, tā mērķis ir piedāvāt ainavu pārvaldības problēmas risinošu un dzīvē realizējamu ainavu pārvaldības modeli municipālā līmenī. Maģistra darbā tiek analizēta esošā ainavu pārvaldības realizācija un to ietekmējošie procesi Latvijā un tās izpausmes pašvaldību līmenī.

Maģistra darba pirmajā daļā ir veikta akadēmiskās literatūras un likumdošanas analīze, apskatītas ainavu pārvaldības izpausmes Viesītes novadā. Darba ietvaros, mērķa sasniegšanai ir veikts socioloģiskais pētījums, ietverot 12 daļēji strukturētās dziļās intervijas, lauksaimnieku un iedzīvotāju anketēšanu, kas aptver galvenās ainavu pārvaldības mērķgrupas Viesītes novada pašvaldībā. Rezultātā ir izstrādāts ainavu pārvaldības modelis Viesītes novada pašvaldībā.

Darbs sastāv no 6 nodaļām, iekļaujot 8 tabulas, 4 shēmas, 22 attēlus un 6 pielikumus.

Atslēgvārdi: lauku ainava, ainavu pārvaldība, vienota ainavu plānošanas pieeja.

ABSTRACT

In order to facilitate landscape management at the municipal level has been developed for thesis "Landscape management model for Viesīte municipality", its purpose is to provide landscape management problem-solving and life workable landscape management model municipal level. Master's paper analyzes the current landscape management and implementation of the processes affecting the Latvian government and its expression level.

Master's thesis in the first paragraph has been academic literature and analysis of the legislation, discusses manifestations of landscape management Viesītes municipality. Working within the framework of achieving that aim are conducted sociological research, including 12 semi-structured in-depth interviews, surveys of farmers and residents of the main target groups for landscape management Viesīte municipality. Led to a landscape management model for Viesīte municipality.

The work consists of six chapters, including 8 tables, 4 diagrams, 22 images and 6 attachments.

Keywords: *rural landscape, landscape management, landscape planning a unified approach.*

SATURS

IEVADS	5
1.LAUKU AINAVA UN ILGTSPĒJĪGA AINAVU PĀRVALDĪBA	8
1.1.Ainava un ilgtspējīga attīstība	8
1.2.Lauku ainavas izmaiņas Latvijā	15
1.3.Ainavu pārvaldība.....	17
1.4.Ainavu vērtēšana un ainavu plānošana Latvijā	21
2. AINAVU PĀRVALDĪBAS VIDE LATVIJĀ	27
2.1. Ainavu pārvaldība – politiskais ietvars	28
2.2. Lauku vides politika un attīstība.....	34
3.PĒTĪJUMĀ IZMANTOTĀS METODES	49
4.PĒTĀMĀS TERITORIJAS RAKSTUROJUMS.....	55
4.1.Viesītes novada vispārīgs ainavu raksturojums.....	55
4.2. Mērķgrupu izvērtējums	61
4.3.Ainavu pārvaldības instrumenti Viesītes novada pašvaldībā	67
5.SOCIĀLĀ PĒTĪJUMA REZULTĀTI	73
5.1.Interviju rezultāti	73
5.2.Lauksaimnieku anketēšanas rezultāti	81
5.3. Iedzīvotāju anketēšanas rezultāti	89
6.AINAVU PĀRVALDĪBAS MODELIS VIESĪTES PAŠVALDĪBĀ	98
Nobeigums.....	109
Pateicības	112
Literatūra	113
Pielikumi.....	118

IEVADS

Ainavu perspektīva ietekmē jebkuras teritorijas attīstību, un tas, kā tiek realizēta ainavu pārvaldība, nosaka teritorijas attīstības potenciālu. Latvijā esošā ainavu pārvaldība nav ilgtspējīga un ir mazefektīva, nenodrošina mērķtiecīgu ainavu kvalitātes uzlabošanu, un netiek nodrošināta visu iesaistīto mērķgrupu sadarbība. Ainavu pārvaldība īstenojusies atsevišķu sektoru politiku interešu ietvaros, kas ir būtiski ietekmējis mūsdienu lauku ainavu un veicinājis tās polarizāciju pēdējo 20 gadu laikā. Notikušas nozīmīgas sociālekonomiskas pārmaiņas, kuru rezultātā Latvijas ainavas ir būtiski mainījušās, līdz ar to arī ainavu sociālā, ekonomiskā, ekoloģiskā un kultūrvēsturiskā vērtība, kas ietekmē gan cilvēku dzīves vides kvalitāti, gan teritoriju attīstību - potenciālu uzņēmējdarbībai, it īpaši tūrisma, attīstība, ir apdraudēta.

Draudus rada:

- lauksaimniecībā izmantojamo zemju aizaugšana, samazinās atklāto ainavu īpatsvars, kas Latvijas laukos negatīvi ietekmē gan cilvēka dzīves un saimniecisko vidi, gan bioloģisko daudzveidību, līdzekus palielinās lielu, atsevišķu viengabalainu lauksaimniecības zemju platības, līdztekus iezīmējas marginalizācijas procesi, ko rada esošā lauksaimniecības politika
- pastiprinoties kailciršu telpiskai koncentrēšanai, samazinās meža platību noturība pret ugunsgrēkiem un vējlauzēm, kā arī to vizuālā vērtība;
- ainavu vizuālo un ekoloģisko kvalitāti pazemina degradētas teritorijas un objekti, kuru sakārtošana notiek lēni vai nenotiek vispār;
- ezeru, upju un jūras tuvumā tiek plānota nepamatota apbūves platību palielināšana, kas rada papildus slodzi uz infrastruktūru un vidi;
- notiek pilsētu un ciemu struktūras un silueta pārveidošana, nepietiekami respektējot ainaviskās vērtības un sabiedrības vēlmes par nodrošinājumu ar kvalitatīvu publisko ārtelpu

Teritorijas attīstības plānošanas dokumentos ainavu saglabāšanas un attīstības jautājumi ir ietverti vispārīgā formā un trūkst vienotas pieejas to atspoguļošanā un raksturošanā. Trūkst dokumentu (ainavu plānu), kas ietver gan ainavu novērtējumu, gan ieteikumus ainavu kvalitātes uzlabošanai. Lēmumu pieņemšanu par ainavu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību apgrūtina sabiedrības atšķirīgā izpratne par ainavu vērtību, trūkst kompetentu ainavu pārvaldības speciālistu, un līdzšinējā ainavu pētniecība ir

nepietiekama, pētījumi tiek veikti atsevišķu disciplīnu ietvaros (*Ainavu politikas pamatnostādnes, 2013*).

Ilgtermiņai ainavu pārvaldībai ir jābūt vērīgai uz visu sektoru interešu vienlaicīgu saskaņošanu, ņemot vērā ainavu aizsardzības principus, lai saglabātu un uzturētu ainavas ievērojamās un raksturīgās īpašības, kuras ir pamatotas ar tās mantojuma vērtību, ko nosaka šīs ainavas dabiskais veidols un/vai cilvēku darbības, šādu pieeju iespējams realizēt, izmantojot ainavas perspektīvu pārvaldībā.

Latvijas lauku ainavu kvalitāte daudzviet ir antropogēni degradēta, vēsturiski liela nozīme ainavu antropogēnizācijā ir bijusi zemju meliorācijai, kas izraisa būtiskas ainavu izmaiņas. Notiek ainavu polarizācija – izdalās gan ainavas ar augstu antropogēnizācijas pakāpi un nelabvēlīgām ekoloģiskām situācijām, gan pamestas ainavas, kuru ekoloģiskais potenciāls netiek izmantots (*Melluma, 1992.*). Tiek prognozēts, ka nākotnē joprojām turpināsies un pastiprināsies ainavas polarizācijas tendences, veidosies jaunas marginālas teritorijas, kur samazināsies iedzīvotāju blīvums, lauksaimniecības zemes tiks pamestas un aizaugs vai arī tiks apmežotas. Diemžēl šādas marginālas teritorijas zaudē pievilcību cilvēka acīs un lauku iedzīvotājos veicina vietas identitātes krīzi (*Peneze, 2011.*).

Ainavu pārvaldība noris fragmentāri, tiek plānotas atsevišķas teritorijas vienības, pārvaldība netiek plānota kā komplicēta sistēma, dažādu nozaru politikas dokumenti netiek savstarpēji saskaņoti, esošie plānošanas instrumenti netiek pilnvērtīgi izmantoti, kas ir pretrunā ar ilgtspējīgas ainavu pārvaldības principiem – trūkst aptveroša, visu ainavas dimensiju ietveroša, iesaistīto nozaru un mērķgrupu interešu saskaņota pārvaldības modeļa, kas ir saskaņā ar Eiropas ainavu konvenciju.

Eiropas Savienībā ainavu konvencija aizsāk multisektoriālas pieejas politikas veidošanos attiecībā uz ainavām, kas uzsver cilvēka lomu un atbildību ainavā un ir pamatdokuments nacionāla līmeņa dokumentu izstrādei, kas ir jāizstrādā Eiropas Savienības dalībvalstīm. Līdz ar to Latvija ir apņēmusies izstrādāt un īstenot ainavu politiku, šobrīd ir izstrādātas ainavu politikas pamatnostādnes, jau ir notikusi to publiskā apspriešana. Ainavu pamatnostādņu mērķis ir veidot pamatu ainavu pārvaldībai Latvijā, kas realizējas gan nacionālā, gan reģionālā, un vietējā līmenī un nodrošina Latvijas ainavu ilgtspējīgu izmantošanu un attīstību. Ainavu pārvaldības kā sistēma/kompleksi pašvaldībās līdz šim nav realizēta, ņemot vērā Eiropas Ainavu konvenciju, kas ir saistoša Latvijai, un uz tās pamata izstrādātās Ainavu politikas pamatnostādnes, iezīmējas pašvaldību atbildība ainavu pārvaldībā, tādēļ ir svarīgi mēģināt rast ilgtspējīgu, pašvaldībām realizējamu ainavu pārvaldības modeli.

Maģistra darba **mērķis ir izstrādāt lauku ainavas pārvaldības modeli municipālā līmenī – Viesītes novada pašvaldībā**, ņemot par pamatu Ainavu konvenciju un Ainavu politikas pamatnostādnes, sintezējot ainavu plānošanā esošās pieejas, ņemot vērā ilgtspējīgas ainavu attīstības dimensijas, tādejādi nodrošinot visaptverošu ilgtermiņa skatījumu, kurā integrētas visas ainavas komponentes jeb dimensijas. Šobrīd Latvijā esošajiem nozaru un teritoriju plānošanas dokumentiem un dabas aizsardzības plāniem ir disciplinārs raksturs, kas nenodrošina integrētu un uz ilgtspējīgas attīstības principiem bāzētu ainavu pārvaldību.

Modeļa koncepcija ir vērsta uz visu interešu grupu saskaņošanu un ilgtspējīgu stratēģisku lēmumu pieņemšanu un rīcību programmu izstrādi ainavu pārvaldībā, kas tieši saistās ar vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, sociālo un ekonomisko vajadzību apmierināšanu, vienlaicīgi ņemot vērā visus ainavu dimensijas un to principiālo nozīmi lauku ainavā.

Izstrādājot Viesītes novada, lauku Ainavu pārvaldības modeli galvenais pamatuzdevums ir piedāvāt ainavu pārvaldības problēmu risinošu, vietējās lauku kopienas specifiku atspoguļojošu, teritorijas ilgtspējīgumu nodrošinošu ainavu pārvaldības modeli.

Maģistra darba mērķa sasniegšanai noteikti sekojoši **uzdevumi**:

1. Veikt pētāmā jautājuma zinātniskās literatūras analīzi, ieskicējot ainavas multifunkcionālo „dabu”, apskatīt lauku ainavu ietekmējošos faktorus vēsturiskā griezumā.
2. Analizēt ainavu un to pārvaldības specifiku Latvijā, t.sk. pārvaldību atspoguļojošos normatīvos aktus atsevišķu nozaru ietvaros.
3. Raksturots Viesītes novada ainavu no dažādām ainavas dimensijām, dabas, kultūrvēstures, vizuāli estētiskās un sociāliekonomiskās, apzinot tās vērtības un atspoguļojot esošo situāciju.
4. Apzināt visus ainavu pārvaldības instrumentu un to darbības efektivitāti Viesītes novadā un identificējot neizmantoto potenciālu.
5. Veikt mērķgrupu sociālo analīzi un identificēt to ietekmi un nozīmi uz Viesītes lauku ainavu.
6. Izstrādāt Lauku ainavas pārvaldības modeli Viesītes pašvaldībā

Maģistra darba nosaukums – „*Ainavu pārvaldības modelis Viesītes novadā*”

1.LAUKU AINAVA UN ILGTSPĒJĪGA AINAVU PĀRVALDĪBA

Mūsdienās jebkuras politikas un pārvaldības jomas galvenais izaicinājums ir ilgtspējīgas attīstības nodrošināšana. Ainavu pārvaldība varētu būt viens no galvenajiem stūrakmeņiem ceļā uz ilgtspējīgu attīstību, jo ainavu pieeja pārvaldībā piedāvā visaptverošu un integratīvu skatījumu.

1.1.Ainava un ilgtspējīga attīstība

Jēdziens „ainava” atsevišķos pētījumos tiek skaidrots dažādi, tomēr dažādās izpratnes nav pretrunīgas, tās ir savstarpēji saistītas (*Nikodemus, 2010*), grūtības ainavas jēdziena izpratnē sagādā fakts, ka tas ietver dažādas zinātņu disciplīnas, gan mākslu (*Bunkše, 1998*).

Mēdz uzskatīt, ka ainava ir subjektīva realitāte, dažādu profesionālo grupu pārstāvji vienā un tajā pašā ainavā saskata atšķirīgus elementus, jo pastāv uztveres izvēlīgums, ko nosaka pieredze, profesionālās intereses un redzējuma specializācija (*Melluma, 1992*). Tas, kā tiek uztverta ainava, nosaka tās attīstību, ainavu uztverē var izdalīt divas galvenās uztveres asis, no kurām vienu nosaka esošas atšķirības starp sociālajām grupām un indivīdiem, kultūrvēstures tradīcijām, ģeogrāfiskajiem reģioniem, savukārt otru asi raksturo dažādu profesionālo grupu pārstāvju interešu atšķirības (*Melluma, 1992*).

Ainava ir dabas, sociālo, humanitāro un mākslas zinātņu pētījumu objekts, tādēļ arī tās interpretācija ir atšķirīga (*Tress et al., 2001*), dažādās pieejas un uztveres atšķirības ir interdisciplināri saistītas un savstarpēji papildinošas, tādēļ nav korekti ainavā pētīt tikai konkrētu interešu objektus, neskatot tos kompleksi ainavas sistēmā kā vienotu veselumu.

Ģeogrāfi ainavu skaidro kā telpisku veselumu ar konkrētu struktūru, kā vidi, kurā mijiedarbojas daba un cilvēks (*Melluma 1992.*), kur ainava ir cilvēku dzīves vide, resurss un pamats iedzīvotāju saimnieciskajai darbībai, tādejādi arī teritorijas attīstībai (*Nikodemus, 2003*), kur cilvēka dzīve un darbība norit mijiedarbībā ar dabu (*Brīvers, 2011*) un ainava ir viena no dabas un cilvēka darbības redzamajām izpausmēm.

Eiropas ainavu konvencijā sniegta definīcija, kurā teikts, ka ainava nozīmē teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā. Šī definīcija nostiprina ideju par ainavu kopumā, kurā dabas un kultūras sastāvdaļas ir nešķiramas, līdztekus atspoguļo arī ekosistēmu koncepcijas pieeju, kas ir stratēģija integrētai, ūdens un dzīvo resursu apsaimniekošanai, kas veicina aizsardzību un ilgtspējīgu izmantošanu, ievērojot taisnīgumu (*Konvencija par bioloģisko daudzveidību, sk.*

30.04.2013.). Ainavu ekoloģijā cilvēks tiek pētīts kā faktors, caur tā ietekmēm ainavā, tomēr netiek uzsvērtā savstarpējā mijiedarbība starp ainavu un cilvēku, kā ainavu ietekmē indivīda ainavas uztvere, kādu iedarbību atstāj pati ainava uz cilvēku sociālā, garīgā un psihoterapeitiskā plaknē (*Palang., Manderā et.al., 2000.*). Attiecīgi ainava būtu jāsaprot kā resursu komplekss, kas sastāv no dabas, fiziskās, kultūras, ekonomikas un vizuāli estētiskās komponentes (*L. Bulcao et. al., 2004.*) īpaša uzmanība jāpievērš cilvēkam, gan kā ainavu ietekmējošam faktoram, gan kā tās sastāvdaļai, ko ietekmē estētiskie faktori ainavā, indivīda uztvere un identitāte, piederības sajūta vietai, atspoguļojot holistisko pieeju, šādu pieeju aizsāk Eiropas ainavu konvencija.

Mēdz teikt, ka ainava ir sarežģīta sistēma, kas ir mainīga gan laikā, gan telpā un ir dzīves pamats cilvēkiem, tā caurvij visas ainavas komponentes un tajā atspoguļo ainavas interdisciplinārais raksturs, kas ir būtiski ilgtspējīgas attīstības kontekstā.

Ilgspējīgu ainavu atspoguļo un nodrošina divas plašas pieejas – viena vērsta uz ainavu projektēšanu (dizainu) un aizsardzību un balstās uz stratēģiskās plānošanas principiem, savukārt otra uzsver dinamisko, daudzfunkcionālo saikni starp ekosistēmu pakalpojumiem un cilvēku labklājību un balstās pieejā, kas atspoguļo starpdisciplinātos, multidisciplināros un transdisciplināros principus (*Selman 2006, Selman 2008*).

Runājot par ilgtspējīgu ainavu, izdala četras galvenās ilgtspējīgas attīstības dimensijas- sociālo, un vizuāli estētisko, kurā būtisks uzsvars likts uz kultūrvidi, ekonomisko un vides dimensiju, kas savstarpēji ir cieši saistītas, un ilgtspējīgas ainavas perspektīvā nav atdalāmas.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu ainavu attīstību, viens no svarīgākajiem instrumentiem ir ainavu politikas izstrāde un realizācija, kas prasa efektīvu pārvaldības struktūru gan valsts, gan privātajā un kopienu līmenī. Mūsdienā ainavās redzams dažādu politisko lēmumu sekas, kas apliecina politikas nozīmi ainavas attīstībā. Šobrīd par politikas kļūdu ainavu pārvaldībā uztver īstermiņa finansējuma piešķiršanu atsevišķu teritoriju sakopšanai vai attīstībai, šāda shēma nav sevi attaisnojusi, tādēļ politikas līmenī ir jāīsteno shēma, caur kuru ainavas apsvērumi tiktu integrēti plānos un politiskajos dokumentos. Šobrīd šādu pieeju ES realizē izmantojot EAK (*Selman 2008*), arī Latvija ir spērusi nozīmīgu soli izstrādājot Ainavu politikas pamat nostādnes.

Ainavu vides ilgtspējas dimensijas interpretāciju spēcīgi ir ietekmējusi ainavu ekoloģija, kas saistīta ar telpiskajiem modeļiem un procesiem. No ekoloģiskā viedokļa ilgtspējīga ainava nodrošina sugu un biotopu pastāvēšanu, samazinot negatīvo ietekmi, lai panāktu ekoloģisko līdzsvaru, dabas resursu aizsardzībā, piemēram, mežsaimniecībā, uzmanību vēršot uz bioloģisko daudzveidību un savvaļas dzīvniekiem, un faktoriem, kas to nodrošina („koridoriem” un zaļajām joslām, kas ir lineāri objekti plašākās teritorijās). Tāpat

ainava ir bioloģiskās daudzveidības, vai atsevišķu ekosistēmu nodrošināšanas priekšnosacījums, īpaši teritorijās, kur cilvēks, ar savu saimniecisko darbību ir apdraudējis vai var apdraudēt atsevišķu sugu eksistenci, kuru pastāvēšanai, ir būtiska loma ekoloģiskajās ķēdēs īpaši liela nozīme ir jāpievērš ekoloģiskajai ilgtspējai. (*Forman, 1995, Tērauds 2009*). Galvenais vides ilgtspējas nosacījums ir nodrošināt dabas vides sniegto resursu kvalitāti un nodrošināt to pastāvēšanu nākotnē.

Ainavu ekonomiskā ilgtspēja

Ainava cilvēku nodrošina gan ar resursiem un dzīves telpu, veido pamatu cilvēka labklājībai, ko savukārt vecina gan resursu ieguve, gan veselīga un droša apkārtējā vide (*Kļaviņš, Zaļoksnis red., 2010*). Ainavu ekonomiskā ilgtspēja bieži tiek izteikta, raksturojot ainavas pievilcīgumu, tajā uzturoties, kas ir tūrisma un atpūtas nozares priekšnosacījums, tomēr šāda pieeja pilnībā neatklāj ainavas ekonomiskās ilgtspējas būtību. Tā balstās arī uz saimniekošanas veidiem, kas laika gaitā ir mainījušies, šobrīd Eiropā saimniekošanas veidus būtiski ietekmē Eiropas Savienības agrārā politika.

Lai nodrošinātu ekonomisko ilgtspēju ir svarīgi radīt pievilcīgu vidi ražotājiem, saglabājot un nodrošinot sinerģiju starp vidi un ekonomiku. Ekonomikas ilgtspējas kontekstā būtiska loma ir tirgus mehānismam un brīvprātīgai rīcībai, ko valsts var ietekmēt ar dažādu politisko instrumentu palīdzību (*Selman, 2008*). Tāpat arī infrastruktūras radīšana ekonomiskajai attīstībai būtiski ietekmē ainavu, tādēļ ir svarīgi, lai plānojot teritorijas ekonomisko attīstību un radot tai potenciālu, tiktu ņemta vērā konkrētās ainavas specifika (kā tas ietekmēs ekosistēmas, vizuālo kvalitāti u.c.). Jebkuru jaunu objektu celtniecība, piemēram, lielu ražotņu celtniecībai ir nepieciešams IVN, kurā ietilpst arī ietekme uz ainavu novērtējums, kurā atspoguļojas radītās ietekmes. Pieņemot dažādus problēmu risinājumus iespējams saglabāt ainavas vērtības, gan ekoloģiskās, ieviešot dažādus ekotehnoloģiskus risinājumus, gan vizuālās, realizējot attiecīgus vides dizaina projektus, tādejādi nodrošinot visu mērķgrupu intereses.

Sociāli ilgtspējīgu ainavu raksturo vairāki aspekti. Pirmais izpaužas kā sabiedrības līdzdalība, iesaistot ainavu veidošanā un novērtēšanā, izmantojot sen aprobētas metodes. Tomēr šāda iesaiste ir virspusēja, trūkst skaidri formulēta modeļa, kas vērsts uz ainavas lietotāju, paredzot to, ka indivīdi var nākt no dažādām kultūras un sociālajām grupām. Otrais aspekts izpaužas ainavas spējā mācīt, veicināt izpratni, par procesiem ainavā, īpaši gadījumos, kad cilvēks ir attālinājies no dabas vides, tad ainavas elementi un procesi tajās rada patīkamas atklāsmes par vidi un galu galā arī pašam par sevi, respektīvi, ainava pati rosina uz videi draudzīgu rīcību. Cilvēks spēj atzinīgi novērtēt estētisko vērtību, ko sevī ietver daba. Trešais aspekts atspoguļo indivīdu un kopienu ainavu uztveri, indivīdi un kopienas ainavu mēdz

aprakstīt asociatīvā ziņā, saistot to ar draudzību, radniecību vai nodarbinātību (*Selman 2008, Howard 2011*). Piemēram, saskares teorija uzsver, ka cilvēks neatrodas ārpus ainavas, cilvēks ir ainavas novērotājs, ietekmētājs un dalībnieks. Cilvēks ne vienmēr apzinās kontekstus, kuros dzīvo, tomēr tas spēj saprast daudzus un dažādus kontekstus – politiskus, sociālus, reliģiskus, zinātniskus (*Bunkše, 1998*). Ainava cilvēkos raisa dažādas emocijas, un no tām izejot, indivīds arī pieņem lēmumu, iesaistīties, vai neiesaistīties konkrētu lēmumu pieņemšanā (*Pēc Selman 2008*), tādēļ ir svarīgi apzināties, kas ietekmē indivīda un kopienu priekšstatus par ainavu un kāds ir esošais sabiedrības apziņas līmenis un piederības sajūta vietai, ar kuru identificējas indivīds. Indivīda vietas identitāte ir balstīta uz fiziskās pasaules izzināšanu, kurā indivīds dzīvo. Identitāti raksturo indivīda atmiņas, jūtas, attieksme, vērtības, vēlmes, uzvedības koncepcijas un pieredze, kas ir saistīta ar dažādību un sarežģītību fiziskajā vidē (*Lengen, Kistemann, 2012*).

Ainavu uztvere notiek caur maņām, no kurām galvenā ir redze un dzirde, tomēr tausti un ožai arī ir būtiska ietekme uz vides uztveri. Ar redzi cilvēks uztver ainavas vizuālo veidolu, ainavas saskatāmo struktūru, izdala tāluma un tuvuma ainavas (*Zariņa, 2010*). Attiecīgi tāluma ainavu uztvere cilvēkiem ir līdzīga, dominē holistiskā uztveres pieeja, kura balstās uz bio-filozofiskām teorijām, piem., parādība kā veselums nav vienkārša to daļu summa - attiecinot uz ainavām un to elementiem, var iegūt izpratni par to, kā cilvēks uztver ainavu. Piemēram, tuvuma likums nosaka, ka elementi, kas atrodas viens otram tuvāk tiek uztverti kā savstarpēji saistīti, līdzības likums – ka elementi, kas izskatās līdzīgi, tiks uztverti kā vienota formas daļa. Savukārt kontinuitātes likums nosaka, ka cilvēki, sliecas turpināt kontūras, ja ir kāds noteikts virziens jau „iezīmēts”, cilvēks sliecas „pabeigt” telpu, ignorējot pārrāvumus kontūrās (*Liepa-Zemeša, 2010*). Savukārt tuvuma ainavas, konkrētu vietu, kur cilvēks atrodas, raksturo humānistiskā pieeja, centrā liek individuālo – sevišķi individuālās vērtības, jēgu, ieceres un apziņas aktus (*pēc: Zariņa, 2010*), cilvēks nereti asociē sevi ar ainavu, ko ietekmē atmiņas par notikumiem tajā, rodas sentimentālas sajūtas. Tradicionālās kultūras ainava ir viegli saprast kopumā konkrētā ainavā un valstī dzīvojošajiem iedzīvotājam, jo tās simboliskās nozīmes, kas saistītas ar tās elementiem, raksturo vietējās kultūras īpatnības, kas indivīdam ir saprotamas (*Nohl, 2001*).

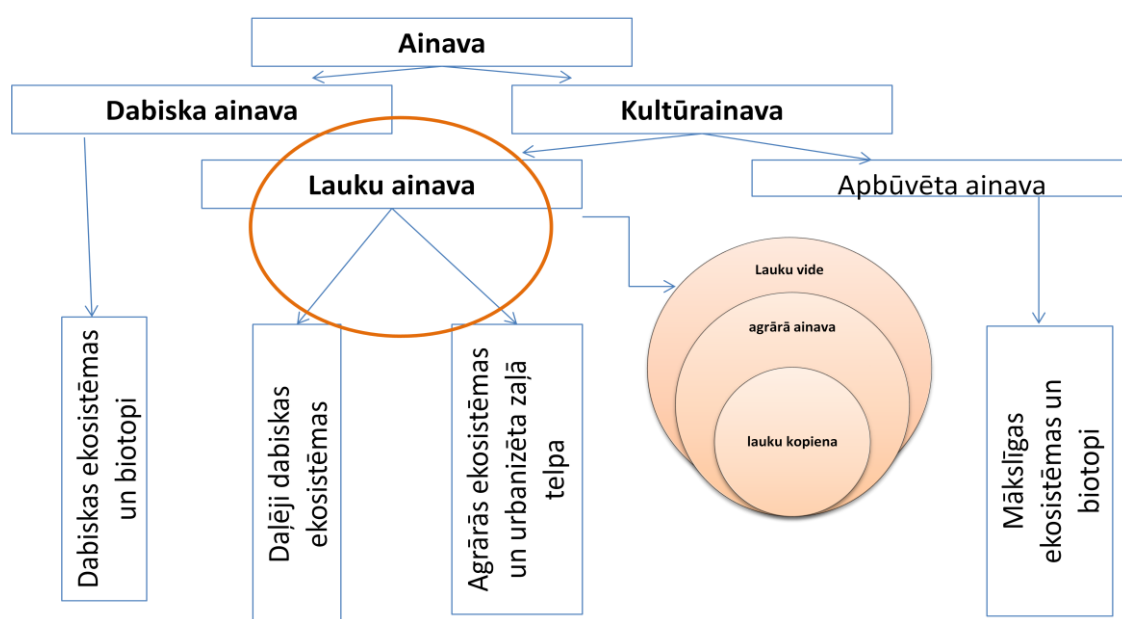
Estētiskā ilgtspēja ir unikāli svarīga un cieši saistīta ar sociālo ilgtspēju, ne tikai tādēļ, ka veido pievilcīgu ainavu, bet arī tādēļ, ka tā ir pazīme veselīgu darbību, saimniekošanas un apdomīgas politikas kvalitatīvais rādītājs. Ar ainavas estētiku saprot gan indivīda pieredzi un izziņas procesu ainavā, kā arī ainavas spēju piesaistīt.

Attiecībā uz estētisko uztveri ilgtspējīgas attīstības kontekstā mūsdienās uzsvars tiek likts arī uz ainavas izmantošanas procesiem, jo īpaši tiek ņemta vērā, ekoloģiskās

atjaunošanās spēju. Zemes lietojumu veidu maiņa un izmantošana un dabas mijiedarbība, kas ir būtisks priekšnoteikums, lai rastos informatīva struktūru ainavā, tas ir, zemes izmantošanas mērķi ir atbilstoši esošajiem procesiem dabā, tādējādi uzlabojot arī estētisko kvalitāti, un indivīdam ir saprotami (Nohl, 2001).

Ainavu vērtēšanā ir senas tradīcijas tās vērtējot pēc dabiskā skaistuma, kurā vērš uzmanību uz harmoniskumu, gleznainību u.c. skaistuma interpretācija galvenokārt balstās uz emocijām, kas saistās ar vizuālo sarežģītību. Mainoties sabiedrības vērtībām, mainās arī to uztvere un skaistuma kritēriji. Ainava caur savām vizuālajām izpausmēs stāsta stāstu – ainavu pēctecīgums (Nohl, 2001, Zariņa, 2010), un no tā, cik lielā mērā sabiedrībai būs svarīgas, šīs apslēptās, nemateriālās vērtības, būs atkarīga šīs dimensijas integrēšana ainavu pārvaldībā un plānošanā.

Maģistra darba pētījuma ietvaros tiks skatīta lauku ainava, kas pēc būtības ir kultūrainava 1.att. Lauku ainavu var raksturot kā lauku vides sistēmu, kura atspoguļo: lauku ainavu, kāda tā ir cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā radusies – agrārā ainava; lauku kopienu, kura dzīvo un apsaimnieko ainavu; un pašu lauku vidi, kas ir priekšnosacījums ainavu attīstībai un saimnieciskajai darbībai un lauku kopienas eksistencei.

1.1.attēls. Lauku ainava ainavu klasifikācijā. (Modificēts Pēc Mitrovica, 2007., *Urban research... 2009.*)

Visas ainavas veido gan dabas, gan kultūras dimensijas, uztveres dalījums starp šīm dimensijām mēdz būt atšķirīgs, turklāt runāt par dabiskām ainavām mūsdienu pasaulē var tikai atsevišķos gadījumos, kur vēl sastopama cilvēka neskarta daba. Attiecībā uz ainavu dabas

un kultūras dalījums nav produktīvs un ir jāpārvar, jo ainavas ir daudzdimensionālas un daudzfunkcionālas (*Tress et.al. 2001.*)

Mūsdienu ainavu telpu raksturo lauku un urbāno ainavu telpu mija. Būtiskas lauku ainavu telpas komponentes ir lauksaimniecības zemju un meža ainavas, kā arī salīdzinoši maz pārveidotas ainavas, piemēram, purvi, ūdeņi un ūdensmalas. Lauku ainavu telpas savdabība ir arī lauku apdzīvojums – viensētu grupas, atsevišķas viensētas un laukiem raksturīgi ainavu elementi, piemēram, koku puduri, siena zārdi un ruļļi (*Ainavu politikas pamatnostādnes*). Minēto ainavu telpu mijas raksturs dažādās Latvijas daļās ir atšķirīgs, tomēr vizuāli var izdalīt areālus ar vienādu vai līdzīgu „ainavu rakstu” un struktūru, kas ir pamats reģionālu ainavu telpu izdalīšanai rajonēšanai (*Pēc A. Zariņas un Ainavu politikas pamatnostādnēm*).

Reizēm problēmas rada robežas nodalīšana starp urbāno vidi un lauku ainavu, jo arī lauku ainavā sastopamas urbanizētas teritorijas un apbūve, tomēr tās nav urbānās ainavas, ar urbāno ainavu jāsaprot teritorija, kura ir pārveidota un tajā vairs nepastāv dabiskas ekosistēmas, ir izveidotas mākslīgas ekosistēmas – parki, skaistuma dārzi utt., būtībā urbānā ainava ir pilsētvide.

Tomēr, gan lauku ainava, gan urbānā ainava ir kultūrainavas, jo atspoguļo cilvēka darbību vēsturiskā griezumā, tuvāku vai senāku pagātnei, tās sevī satur informāciju par vēsturiskām lietām, notikumiem utt. ir kā savdabīgs arhīvs, kas integrē sevī citas evidences. Ir svarīgi saglabāt šo „izziņas avotu” – ainavu, kā kultūrvēsturisku vērtību. Tādēļ ir būtiski atpazīt šīs ainavas, mācētās lasīt un aizsargāt. Pastāv uzskats, ka ainavas iespējams izprast tikai tad, ja ir zināms to vēsturiskais konteksts (*Stūre 2004, Zariņa 2010, 2011*).

Maģistra darbā ainava tiek skatīta lauku vidē, kurā nav izteiktu urbānu ainavu, ir atsevišķas urbanizētas teritorijas. Lauku ainava tradicionāli tiek skatīta atbilstoši 3 perspektīvām, kuras raksturo: (1) principiālās komponentes, to struktūru izmaiņas saimnieciskās darbības rezultātā - lauku, pļavu, ganību un mežu; (2) ainavas funkcionālās vērtības un sabiedrības izpausmes, kas dzīvo lauku ainavā un to apsaimnieko; (3) ainava kā vide, kurā var lasīt dabu un atklāt neredzamo/apslēpto – ainavas vērtības un pagātnes liecības. Atbilstoši šī perspektīvām var izdalīt lauku ainavai piemītošās vērtības: ekonomiskās - piemēram, kokmateriālu un lauksaimniecību produkti, derīgo izrakteņu ieguve, nekustamais īpašums utt.; ekoloģiskās - dabiskā vide daudzām sugām, nodrošina bioloģisko daudzveidību, „koridora” funkcijas, ekosistēmu pakalpojumi un sociālās, ekonomiskās, kultūras, estētiskās vērtības - vieta kur dzīvot, rekreācijas vieta, vietas identitāte (*Palang et.al., 2004, Bells 2004, Mitrovica, 2007*).

Lauku ainavas principiālās komponentes izdala pēc reljefa formām, zemes izmantošanas veida (apaugums, veģetācija) un to izmaiņām saimnieciskās darbības rezultātā (*Hart, 1998*). Komponentes ir savā starpā saistītas un viena no otras atkarīgas, piemēram, zemes izmantošanas veidu bieži vien nosaka reljefa struktūras. Pēc zemes izmantošanas veida lauku ainavā izdala lauksaimniecībā izmantojamās zemes (objekti - ganības, tīrumi, pļavas); meža zemes; kā atsevišķus ainavas elementus izdala – viensētas, ūdensobjektus, purvus u.c.

Lauksaimniecības zemes ir nozīmīga ainavas sastāvdaļa, cilvēks ilgstošas darbības rezultātā radījis daudzas mājdzīvnieku un kultūraugu šķirnes, bet ar cilvēka veidoto vidi ir saistītas ļoti daudzas savvaļas augu un dzīvnieku sugas, kuras var eksistēt tikai lauku ainavā – lauku sētās, tīrumos, ganībās un pļavās. To saglabāšanās ir vistiešākā veidā saistīta ar cilvēka aktīvu darbību – ganīšanu, pļaušanu, aršanu utt., videi draudzīga saimniekošana lauksaimniecības zemēs ir pamats daudzu aizsargājamu, retu un izzūdošu sugu eksistences nodrošināšanai (*Melluma 1992; E.Strazdiņa & E.Auniņš, 2000*).

Lauku ainavā atspoguļojas dzīvotnes, kas atkarīgas no saimniekošanas veida un tradīcijām, dabā šie elementi ir vislabāk norobežotās vienības un ir viegli salīdzināmi un uztverami. Piemēram, Tīrumi parasti aizņem plašas vienlaidu platības, kurās aug tikai viena veida kultūraugu suga. (*Melluma 1992; E.Strazdiņa & E.Auniņš, 2000*). Lauku ainavā viens no raksturīgākajiem dzīvotnēm ir pļavas, kas ir cilvēka veidots biotops, kura saglabāšanos nodrošina cilvēka saimnieciskā darbība. (*E.Strazdiņa & E.Auniņš, 2000*). Ir ļoti svarīgi, lai cilvēks apzinātos savas saimnieciskās darbības ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, jo lauksaimniecība ir atbildīga par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu lauku apvidos. Cilvēku saimnieciskā darbība ietekmē ainavu struktūru, savukārt struktūras izmaiņas ietekmē ainavā noritošos procesus un to ietekmi uz bioloģisko daudzveidību. Tiek uzskatīts, ka galvenajiem pasaules bioloģiskās daudzveidības samazināšanās cēloņiem ir ainavu fragmentācija. Dabā ainavu fragmentāciju mēdz izraisīt arī dabiski procesi, piemēram, mežu ainavās – insekti, ugunsgrēki, vētras. Tomēr galvenais fragmentācijas cēlonis pasaulē ir cilvēka darbība (*Ruisa 2010, Tērauds, 2011*);).

Lauku ainavu atspoguļo sabiedrības izpausmes, kas dzīvo lauku ainavā un to apsaimnieko, kuras būtiski ietekmē sociālie un politiskie procesi (*Palang et. al., 2004, Bells, 2004*). Cilvēku radītās struktūras ainavā atspoguļo gan cilvēku individuālos lēmumus, gan politiskos lēmumus, nereti pieņemtie lēmumi ir stihiski, kurus veido nepārdomātas darbības. Aktivitātes var būt plānotas lielos areālos, piemēram, agrārās politikas ietvaros un var tikt veiktas lokāli – lauksaimnieku paaudzes un citi ainavas pārvaldītāji veic individuālas un kolektīvas rīcības, ko vada ekonomiskie, tehnoloģiskie, tradicionālie, kultūras faktori un vispārpieņemtas normas (*Bells, 2004*). Lauku ainava ir arī kā savdabīga informācijas krātuve,

kas sevī satur informāciju par vēsturiskām lietām, notikumiem utt. un integrē sevī citas evidences. Ir svarīgi saglabāt šo „izziņas avotu” – ainavu, kā kultūrvēsturisku vērtību.

1.2.Lauku ainavas izmaiņas Latvijā

Latvijas vēsturē nav bijis perioda, kad lielas izmaiņas ainavā būtu plānotas, pieņemtajiem lēmumiem galvenokārt ir bijis politisks vai ekonomisks raksturs, nav ņemti vērā plānošanas principi, kā rezultātā lauku ainavā vērojamas negatīvas izmaiņas, kas izpaužas kā nelabvēlīgas ekoloģiskas sekas un lauku ainavas vizuālās vērtības samazināšanās tūristu acīs (*Bells & Nikodemus, 2010*). Būtiskākās Latvijas lauku ainavas pārmaiņas iezīmējās 30.gados, ko radīja Valsts zemkopības politika, kuras lauksaimniecību modernizācijas programma ietvēra daļu lauksaimniecības zemju apmežošanu, tādejādi uzsākot vispārējas ainavu pārmaiņas visā teritorijā, mainījās ainavas raksturs, no atklātas ainavas tā pamazām pārvērtās par mežiem klātu ainavu(*Bells & Nikodemus, 2010*)

Pēc Otrā pasaules kara Centrāleiropā un Austrumeiropā, tostarp arī Latvijā zemes reformu rezultātā tika iznīcināti privātīpašumi, notika kolektivizācija, pieauga vienlaidu lauku platības, ainavā parādījās plašas vienlaidu struktūras, samazinājās Latvijas lauku ainavai raksturīgā mozaīka. Mozaīkveida ainavas nomainīja polarizētas ainavas, kuras veidoja vienkāršas, monofunkcionālas lauksaimniecības zemes un meža teritorijas, ko veicināja lauksaimniecības intensifikācija. Tika realizēta lielu fermu kompleksu būvniecība, tika apvienotas lielākās, atsavinātās saimniecības. Lauku ainavā dramatiski samazinājās viensētu skaits, ko ietekmēja iedzīvotāju skaita samazināšanās un Latvijas KP XVII kongresā pieņemtais lēmums, kurš paredzēja iedzīvotāju pārvietošanu uz labiekārtotiem ciematiem, kā rezultātā iznīcībai tika pakļautas viensētas un gadsimtiem veidojušies ciemati, parādījās urbanizācijas iezīmes lauku ainavā ienākot daudzdzīvokļu mājām (*Bells, 2000; Penēze 2009;*). Lauksaimniecības intensifikācija tika realizēta izmantojot meliorāciju, tās uzdevums bija nodrošināt augiem optimālo augsnes mitruma režīmu, kā arī likvidēt raksturīgo sīkkontūrainību un izveidot plašus vienlaidus un pareizas formas laukus atbilstoši lauksaimniecības tehnikas prasībām. Ar masīvo meliorācijas pielietojumu veidojās polarizācija, jo ainavas, kuras netika meliorētas, ļoti krasi atšķīrās no meliorētajām. Līdztekus lauksaimniecības intensifikācijas procesiem norisinājās agrāko lauksaimniecības zemju aizaušana ar mežu, jo jauniegūtās zemes tika uzskatītas par produktīvākām, un visa enerģija tika ieguldīta tajās, agrārā politika tika vērsta uz maksimāla ekonomiskā labuma iegūšanu (*Līkoste, 2009; Ruisa, 2010*).

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas turpinājās pārmaiņas Latvijas lauku ainavā, būtiski samazinājās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības, tika uzsākta zemes īpašumu lietu sakārtošana, tika īstenota zemes reforma, kuras mērķis bija ar privatizācijas palīdzību sakārtot zemes lietošanas un zemes īpašumu tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības laukos ar mērķi atjaunot tradicionālo lauku dzīvesveidu un nodrošinātu resursu saimniecisku izmantošanu un aizsardzību. Tomēr neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības pieaug, to ietekmēja vairāki faktori, gan tas, ka cilvēkiem nebija ne tehniskā, ne finansiālā, ne infrastruktūras nodrošinājuma, lai uzsāktu saimniekošanu, gan tas, ka bija lielas bezīpašnieka zemju platības (*Bērziņa 2008; Līkoste 2009, Peneze 2009, Ruīsa, 2010*).

Būtisks faktors, kas ietekmēja zemju aizaugšanu ir tas, ka īpašuma tiesības uz zemi pēc zemes reformas atjaunoja ne tikai bijušajiem īpašniekiem, bet arī viņu mantiniekiem, nereti lauku apvidos notika zemes sadrumstalošana, viena bijušā īpašuma vietā izveidojot vairākus nelielus īpašumus. Ņemot vērā, ka normatīvie akti nenoteica, ka zemju īpašniekiem ir jādzīvo uz savas zemes un tā jāapsaimnieko, pēc īpašuma tiesību atjaunošanas par īpašniekiem kļuva personas, kas dzīvo citviet Latvijā vai ārzemēs, arī citu valstu pilsoņi un bezvalstnieki, kuriem nerūpēja zemes apsaimniekošana, racionāla izmantošana un vides aizsardzība (*J.Mierkalne, I.Freiberga., u.c., 2012*).

Lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības turpina samazināties arī 21.gs sākumā, Zandas Penezes promocijas darba pētījumi rāda, ka Latvijā kopumā neizmantotajām lauksaimniecības zemēm ir raksturīgi zemi zemes kvalitātes novērtējumi. Daļu LIZ neizmantošanu, īpaši lielo pilsētu tuvumā, ietekmē fakts, ka daudzviet zemes ir uzpirkuši cilvēki, kuru mērķis ir gūt peļņu no darbībām nekustamo īpašumu tirgū (*Peneze, 2010*). Zanda Peneze savos pētījumos min, ka mūsdienās turpinās zemju marginalizācija, tas liek aizdomāties par lauku ainavas izskatu nākotnē, par to kādu to mēs atstāsim nākamajām paaudzēm.

Arī Eiropā lauku ainavā pēdējās desmitgadēs vērojamas būtiskas izmaiņas, kas turpinās arī mūsdienās, jo ES dalībvalstīs notiek lauksaimniecības pārstrukturizācija. Rietumeiropā un Dienvideiropā laika posmā no 1970. – 1985. gadam neizmantotās LIZ zemes palielinājušās par 2-4%, savukārt Viduseiropā līdz pat 20%. Mēdz izdalīt četrus procesus, kas skāra Eiropas lauksaimniecisko ražošanu tādejādi ietekmējot ainavu 20.gs. beigās un kuri turpinās arī 21.gs. sākumā – lauksaimniecības industrializācija, intensifikācija, ekstensifikācija un marginalizācija. Lauksaimniecības industrializāciju un intensifikāciju pretēji ekstensifikācijai saista ar racionalizācijas un kapitāla pieaugumu lauksaimnieciskajā ražošanā, progresīvu metožu lietošanu, bet tajā, pat laikā samazinājies darbaspēks. Būtiska ietekme ir ekonomikai, piemēram, bieži vien lauksaimnieki nespēj pielāgoties jauniem

konkurences apstākļiem, un tā, kā zemās produktu cenas reģionālajos tirgos samazina lauksaimnieku ienākumus, atsevišķās teritorijās ražošanas apsīka un samazinājās apsaimniekotās lauksaimniecības zemju platības.

Mūsdienās būtiska loma lauku ainavas attīstībā ir Eiropas Savienībai realizējot lauksaimniecības politikas instrumentus, kas izpaužas caur Eiropas Savienības Agrovides shēmu, tiek realizēti maksājumi zemniekiem un zemju turētājiem, īpašniekiem, vēršot to uzmanību uz lauksaimniecības problēmām, veicinot drošas vides pastāvēšanu un saglabātu lauku ainavu nākamajām paaudzēm. Neskatoties uz ES politikas ietekmi, Latvijā turpina pieaugt ar mežiem aizaugošo teritoriju skaits, savukārt lauksaimniecībā izmantojamo teritoriju skaits turpina samazināties.

Eiropas Savienības lauksaimniecības politiku kā faktoru nereti mēdz kritizēt, jo tas veicina Eiropas ainavas polarizāciju, atbalsta ekstensīvu ainavu pārvaldību vienā reģionā un uztur intensīvu lauksaimniecību citā. Polarizācija Eiropā ir vērojama gan reģionu, gan lokālā līmenī, pat individuālās saimniecībās, kur pastāv ekonomiski produktīva un neproduktīva ainava. Tāpat polarizāciju veicina lauksaimniecības intensifikācija un marginalizācija, tas savukārt nozīmē, ka Eiropā pamazām lauku ainavas kļūst marginālas un viendabīgas (*Peneze, 2011*).

Neskatoties uz daudzajiem sociālajiem un ekonomiskajiem faktoriem, kas ietekmē gan Latvijas, gan Eiropas lauku ainavu, vel aizvien ģeomorfoloģiskais faktors gan reģionālā, gan lokālā līmenī ir viens no galvenajiem, kurš nosaka ainavas īpašības - ekoloģisko raksturu, vizuālās iezīmes u.c. Reljefs ietekmē ainavu daudzveidību, to struktūru un daudzveidību lokālā līmenī (*Gustovska, Kalniņau.u.c., 2000*).

Ainavu pārvaldībā ļoti svarīgi mācīties no pieļautajām kļūdām pagātnēm, tādēļ svarīgi integrēt ainavisko perspektīvu politiskajos dokumentos, izsvērt politisko lēmu iespējamās sekas nākotnē un pieņemt lēmumus, kas sekmē esošo negatīvo situāciju neitralizēšanu.

1.3. Ainavu pārvaldība

Ilgspējīga attīstība nav iedomājama bez Ainavu perspektīvas pārvaldības, kurai jānodrošina harmonizētas ainavu pārmaiņas, kuras rada sociālie, ekonomiskie un vides procesi (*Eiropas Ainavu konvencija*). Ainavu apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumiem jānodrošina ainavas vizuālo vērtību pilnveidošana un ekoloģiskās situācijas nostabilizēšana, līdztekus ņemot vērā teritorijas attīstības perspektīvas, šie pasākumi nedrīkst kļūt par teritorijas attīstību traucējošiem faktoriem. Tāpat kā jebkurai pārvaldībai, ainavu pārvaldībai

ir jābūt mērķorientētai, apzinoties esošās vērtības ainavas un daudzfunkcionālo dabu. (Nikodemus, 2001.) un iesaistītās mērķgrupas.

Lai sabalansētu dažādās intereses, nodrošinātu teritorijas attīstību saglabājot ainavas vērtības (bioloģiskās, estētiskās, kultūrvēsturiskās), būtisks pārvaldības instruments ir dažādu ainavu plānojumu izstrādāšana (Lakovskis, 2013), Latvijā ainavu plānošanas prakse, galvenokārt balstīta dabas pieejā, ainavu uztverot kā ekosistēmu, dabas faktoru kopumu un to mijiedarbības produktu konkrētā vietā, cilvēka klātbūtni pieņemot tikai kā sekundāru faktoru (Spulle, 2011), galvenokārt, uztverot to kā ietekmētāju, ainavu plānošana Latvijā noris fragmentāri izstrādājot ainavu ekoloģiskos plānojumus, dabas aizsardzības plānus atsevišķos objektos vai teritorijās.

Ainavu plānošanā mēdz izdalīt trīs principus jeb pieejas:

1. Pirmā pieeja – mijiedarbības (multifunkcionāla, integratīva) pieeja paredz dažādu zinātņu disciplīnu pieeju sajaukšanos, administratīvo un disciplināro robežu pārkāpšanu, paredzot dažādu jomu speciālistu savstarpēju sadarbību, domu un ideju apmaiņu un papildināšanu. Šī pieeja paredz, ka kopā sadarbojoties dažādu profesiju (piemēram, ekologi, ekonomisti, plānotāji, dizaineri u.c.) ekspertiem, katrs no tiem dod ieguldījumu atbilstoši savai specialitātei, lai sasniegtu kopīgus mērķus. Eksperti kopīgi izstrādā pieeju problēmas risināšanai, paņemot vērtīgāko viens no otra izmantotajām metodēm un pētījumiem, tādējādi radot integrētu pieeju problēmu risināšanai, papildus tiek iesaistītas arī citas ieinteresētās puses un politiku pārstāvji, integrējot to sniegtās zināšanas un pieredzi ekspertu piedāvātajos risinājumos. Izmantojot šo pieeju, ainavās tiek izdalīti bioreģioni, ne vien šķērsojot disciplināro zināšanu robežas, bet arī reģionu telpiskās robežas, lai noteiktu dabas vienības, veidojot pamatu vispārējai pārvaldībai. Bioreģionu izdalīšana ir pamatota gan no kultūras, gan ekoloģijas nozaru skatpunkta. (Antrop, Rogge, 2005; Selman, 2006.). Komunikācija, izglītība, transdisciplināritāte un daudzfunkcionalitāte ir atslēgas vārdi galvenajam uzdevumam nākotnes ainavu izpētē. Progress ainavu pētniecībā būs atkarīgs no kopējas izpratnes par ainavu, mijiedarbības pieeja plānošanā šajā kontekstā ir īpaši nozīmīga (Tress et al. 2001).

2. Stratēģiskās, jeb normatīvās ainavu plānošanas pieeja balstās uz sistēmisku pieeju, kas neitralizē pagātnē radītās globālās un lokālās politikas negatīvās ietekmes telpiskajā plānošanā ar stratēģisku projektu palīdzību, kuri balstīti uz vīzijām par nākotni konkrētajā telpā. Nākotnes vīzija ir stingri saistīta ar tagadnē esošo stāvokli un lauku/urbānās vides īpašībām, tādām kā – telpiskā ainavas ietilpība, ainavas dinamika, zemes lietošanas veids utt. Stratēģisks, ilgtermiņā vērts redzējums nozīmē to, ka katrs stratēģiskais projekts nodrošina telpas ilgtspējību un kvalitāti (Mitrovica, 2007). Normatīvā ainavas plānošana ir

līdz šim dominējošā pieeja Latvijā. Šāda modeļa augšgalā ir eksperti, kas definē ainavai piemītošās vērtības, tās sagrupē pēc turpmākā izmantošanas veida, nosakot tās, kuras ir saglabājamās, paredzot skaidri noteiktu aizsardzības režīmu (kultūras pieminekļiem, dabas objektiem) un tās, kuras ir nozīmīgas ekonomiskā labuma gūšanai. Latvijā līdz šim šī ir dominējošā pieeja ainavu pārvaldībā. (*Buchecker et al., 2003.*)

Diemžēl šī pieeja sevī neietver visas ainavu pārvaldībā iesaistītās mērķgrupas, piemēram, sabiedrība tiek uztverta, tikai kā ietekmējošs faktors.

3. Komunikatīvā ainavu plānošanas pieeja, ko varētu dēvēt arī par pārdomāto ainavu plānošanas pieeju var uzskatīt arī kā pienesumu stratēģiskajai jeb normatīvajai ainavu plānošanai (*Selman, 2006*). Komunikatīvā ainavu plānošana aptver virkni pieeju, kas orientētas uz cilvēka lomu ainavā, nepieciešamību līdzdarboties, iesaistot iedzīvotāju, gan kā atsevišķus individu, gan kā sabiedrības interešu grupu pārstāvjus, radot priekšnosacījumus ietekmēt procesu attīstību un pārmaiņas, pieņemot lēmumus, tādējādi sekmējot plānošanas efektivitāti un paaugstinot atbildību. Šīs pieejas pamatā ir uzskats par cilvēku kā neatņemamu ainavas sastāvdaļu, ainavas procesu virzītājspēku, resursu apsaimniekotāju un izmantotāju. Tiek uzskatīts, ka ainavas plānošanā izvirzītais mērķis ir sasniedzams tikai, sadarbojoties vietējiem spēlētājiem un visām ieinteresētajām pusēm. Arī ekoloģisko konceptu ieviešana galu galā ir atkarīga no sociālajām, ne ekoloģiskajām sistēmām, ja sociālie un emocionālie faktori netiek integrēti ainavas ekoloģijas, dabas saglabāšanas un ainavas plānošanas jomā, var uzskatīt, ka ir paveikta tikai puse veicamā uzdevuma. Šī pieeja ainavu plānošanā maina sabiedrības – ainavas mijiedarbības statisko modeli, tiek piedāvāts dinamisks modelis, kurā akcentē uzskatu, ka ainava un sabiedrība ir jāuztver kā organisks veselums, attiecību atspoguļojums starp indivīdiem un viņu apkārtni, vidi. Šī pieeja atspoguļo modeli, kuram raksturīga pretrunu pārvarēšana starp līdzdalību, vajadzību identificēšanu un izvirzīto mērķu sasniegšanu (*Luz 2000, Buchecker 2003.*).

Ainava ietekmē cilvēka garīgo pasauli, cilvēkam to uztverot caur maņām vai asociējot sevi ar konkrētu ainavu, tādēļ pieņemot lēmumus, kas ietekmē ainavu, ir svarīgi apzināt tās nozīmi vietējo iedzīvotāju dzīvē, tādējādi nepieļaujot kļūdas, kas var atsaukties uz vietējo iedzīvotāju emocionālo stāvokli, tādējādi arī uz dzīves kvalitāti. Tāpat ir jāapzinās, ka, lai veicinātu sabiedrības ieinteresētību, ir jāveic sabiedrības izglītošana. Izglītošanas pamatfunkcijas ir attieksmes maiņa un informācijas sniegšana, taču izglītošana nemaina vērtības. Lai sekmīgi realizētos komunikatīvie principi, viens no pamatuzdevumiem ir sabiedrības izglītošana, izglītošana pamudina uz uzvedību, kas ir savietojama ar cilvēka dziļākajām vērtībām, tieši tādēļ veidojot izglītojošas kampaņas būtiski ņemt vērā

komunikācijas psiholoģijas principus, un tieši adresēt saiti starp attieksmi un uzvedību (*Bažbauers, Davidsen u.c., 2010*).

Iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšana nav iedomājama bez apkārtējās vides stāvokļa uzlabošanas (*Brīvers, 2011*), tātad arī ainavas, jo ainava ir vide, kurā mēs dzīvojam. Vides kvalitātei pazeminoties, zaudē gan sabiedrība, gan tautsaimniecība – vides kvalitātes pasliktināšanās negatīvi ietekmē cilvēka veselību, dabisko ekosistēmu stabilitāti, kā arī dabas resursu pieejamību un kvalitāti. Degradēta vide postoši ietekmē sabiedrības apziņu kopumā (*Brīvers, 2011*) un emocionālu stāvokli. Viens no cilvēku labklājības rādītājiem ir emocionālais stāvoklis.

Katrs atsevišķi no šiem principiem nespēj nodrošināt ilgtspējīgu ainavu pārvaldību, tādēļ mūsdienīgai, veiksmīgai ainavu pārvaldībai jābalstās uz ilgtspējīgas ainavu attīstības dimensijām, jāatrod veids, kā saskaņot dažādās intereses un veicinot ainavu mantojuma saglabāšanu, nākošajām paaudzēm. Šajā kontekstā būtiska ir vienota ainavas uztvere, un izteikums „daudzfunkcionāla ainava”, kas parādījies pēdējā desmitgadē, ieskicē virzību uz vienotu ainavu uztveri, tas attiecas dažādiem procesiem un dabas izpausmēm, garīgām vērtībām un procesiem gan dabā, gan sabiedrībā, kas ieņem vietu ainavā un mijiedarbojas ar to. Daudzfunkcionalitāte pastāv visās ainavās, līdzās pastāvot ekoloģiskajām, ekonomiskajām, kultūras, vēstures un estētiskajām funkcijām.

Ainava ir grūti pārvaldāma, tādēļ, ka ainava ir sadalīta daļās, kas pieder daudziem un dažādiem cilvēkiem, ainavu telpā ir daudz privātīpašumu, un īpašniekiem ir dažādas intereses. Ainavu pārvaldībā ir svarīgi veicināt abpusēji labvēlīgu mijiedarbību starp plānošanu un lauku attīstību, lai veicinātu vietējo līdzdalību un atbildību. Lai sakārtotu stāvokli lokālā līmenī un izvirzītu dažādus lokālus risinājumus un steidzami nepieciešams attīstīt elastīgu/pielāgotu ainavu politiku. Jau šobrīd Eksistē virkne normatīvu, vadlīniju, standartu, būvnormatīvu, plānošanas aktu, kas būtībā ir juridiskie standarti, kas regulē dažādas jomas, piemēram, mežsaimniecību, teritoriju attīstību, vides aizsardzību, ūdens resursus utt. standarti ir aprakstīti rokasgrāmatās, likumos un tml., tie ir izstrādāti, lai pasargātu sabiedrību no cilvēka radītām kļūdām, lai aizsargātu veselību, drošību un labklājību. Diemžēl standarti un likumi aizsargā arī tos indivīdus vai grupas, kas pieļauj kļūdas, respektīvi, ja kaut kas nav aizliegts, tas tiek darīts, viena no problēmām ir tā, ka, standarti tiek izstrādāti ātrāk, nekā pieaug ekoloģisko procesu izpratnes līmenis (*Forman 1995; Palang et.al., 2004*). Tādēļ pārvaldot ainavas, ir svarīgi novērst nesakritības dažādos līmeņos, sākot no valsts pārvaldes līmeņa, beidzot ar zemes īpašnieku. Ilgtspējīgā resursu izmantošanā sociāli ekonomiskā skalā problēmas rodas, jo zemes īpašnieki vai saimniecības, savas darbības nesaskaņo ar pieņemtajiem politiskajiem lēmumiem un dokumentiem, kopīgām vadlīnijām, kas attiecas uz

publiskajiem ekosistēmu pakalpojumiem. Nepieciešama sadarbība starp augstāko līmeni un zemāko, lai būtu nodrošināta koordinācija starp šiem līmeņiem, kas būtu reāli darboties spējīgi (*Torres, 2011*).

Ainavu pārvaldībā par ainavu runā kā dažādu objektu sistēmu, to vispārīgajām īpašībām un funkcionēšanas likumsakarībām, lai labāk raksturotu lauku ainavas izmaiņas ļoti svarīgi ainavu pārvaldībā ir integrēt ekoloģiju un uzsvērt cilvēka lomu, ES Ainavu konvencijas pamatnostādnēs tiek pausta ideja, ka ainava ir jāuzlūko caur indivīda un sabiedrības skatpunkta, jo tikai tā, ir iespējams, panākt efektīvu ainavu pārvaldību (*Ainavu konvencija, Palang et.al., 2004*).

Pārvaldības stratēģijām jābūt vairāk orientētām uz spēju pielāgoties pārmaiņām, prognozējot un paredzot lēmumu sekas. Nepieciešama lielāka sadarbība starp ekoloģiju, vēsturisko ģeogrāfiju, vēsturi, arheoloģiju u.c., jo katrai no šīm disciplīnām ir sava loma izskaidrojot vēsturiskos procesus un tikai kompleksi izvērtējot visus ainavu ietekmējošos faktorus, ir iespējams prognozēt ainavu izmaiņas nākotnē. (*Palang et.al., 2004*). Uzsākot ainavu plānošanas vai pārvaldības procesu ir svarīgas zināšanas, radošu un elastīgu risinājumu pieņemšana, un sabiedrības iesaiste (*Forman, 1995*), ko bieži vien kavē fundamentāla kļūda ainavu plānošanā - vienotas pieejas trūkumu, kā arī tas, ka ar lauku ainavu plānošanu saistītā informācija mēdz būt saprotama tikai ekspertiem un konkrētas nozares pārstāvjiem (*Mitrovica, 2007*).

Mūsdienās ainavu plānošana un pārvaldība galvenokārt balstās pamatojoties uz pētnieku – ekspertu profesionāļu pieeju, sabiedrību vai atsevišķus indivīdus iesaistot tikai fragmentāri, atsevišķu jautājumu noskaidrošanai un izzināšanai.

1.4. Ainavu vērtēšana un ainavu plānošana Latvijā

Jebkurā ainavu plānošanas procesā, neatkarīgi no pieejas un pētāmā parametra, konkrētas aktivitātes un rīcības seko pēc prioritāšu noteikšanas, kuras balstās uz ainavu inventarizācijas un izvērtējuma rezultātiem, galvenās problēmas rada, fakts, ka šos izvērtējumus veic konkrētu nozaru eksperti, komunikatīvie principi netiek ievēroti.

Ainavu inventarizācijas mērķis ir nodrošināt zinātniski pamatotu informāciju ainavu aizsardzības stratēģiju izstrādāšanai, plānošanai, ainavu monitoringam u.c. (*A.Gustovska, G.Kalniņa., u.c., 2000.*). Izdala divus inventarizācijas veidus: pilnīgo (tiek reģistrēti visi raksturīgie ainavas elementi konkrētajā teritorijā) un izlases (dokumentēti tiek tikai tie dabas un kultūras elementi, kas liekas svarīgi no dabas aizsardzības viedokļa vai kultūrvēsturiskā)

(A.Gustovska, G.Kalniņa., u.c., 2000.), Latvijā dominē izlases veida ainavu inventarizācija, gadījumos, kad netiek veikta ainavu ekoloģiskā plānošana, tā kā metode ir konkrēta mērķa sasniegšanai it optimāla, tomēr nav ilgtspējīga.

Līdzšinējo ainavu plānošanu Latvijā varētu sagrupēt trīs atsevišķās grupās: 1)ainavu telpu estētiskie novērtējumi, kas balstās uz vizuāli estētiskajiem un kultūras aspektiem, kā galveno instrumentu uzsver ainavu dizainu; 2)Dabas aizsardzības plāni, kas tiek izstrādāti ĪADT un to galvenais mērķis ir aizsargāt konkrētajā teritorijā esošās vērtības; 3) jaunākā no pieejām, izstrādā ainavu ekoloģijas plānus plašākām teritorijām, galvenokārt ĪADT un to apkārtnē, diemžēl arī šiem plānojumiem, līdzīgi kā 1. gadījumā minētajiem ir rekomendējošs raksturs.

Konkrētu ainavu telpu novērtējumus, gan ainavu ekoloģiskos plānus izstrādā brīvprātīgi teritoriju plānojuma vajadzībām vai arī Ietekmes uz vidi novērtējums procesa gaitā, tomēr, ja šādi plāni netiek iestrādāti teritorijas plānojumā, tiem ir tikai rekomendējošs raksturs.

IVN (Ietekmes uz vidi novērtējums) ir viens no svarīgākajiem instrumentiem vides aizsardzībā, tā mērķis ir novērst vai samazināt fizisko un juridisko personu paredzēto darbību nelabvēlīgo ietekmi uz vidi (*Likums par ietekmes uz vidi 1998...*). Pats IVN process nereti kalpo par pamatu sadarbībai un optimālu risinājumu meklēšanai starp iesaistītajām pusēm(*D.Danilāne, I.Gavena u.c., 2002.*).

Varētu teikt, ka Latvijā, līdz šim visaptverošākā ainavu novērtēšana notikusi tieši IVN procesa gaitā vērtējot ietekmi uz ainavu kvalitāti, jo tiek vērtētas visas ainavu dimensijas, un tiek iesaistīta sabiedrība, tomēr tikai likuma noteiktajā kārtībā, bet ne pašā ainavas izvērtēšanas procesā.

Jebkāda jaunu objektu būvniecība, resursu ieguve un zemes izmantošanas veida maiņa ietekmē ainavu gan estētiskā, gan kultūrvēsturiskā un ekoloģiskā plaknē un visvairāk šīs izmaiņas izjūt konkrētajā ainavā dzīvojošie. IVN ainavu izvērtējuma procesā tiek vērtēta ietekme uz ainavas **estētisko kvalitāti, kultūrvēsturiskajām vērtībām un ainavu kā ekosistēmu**. Šajā procesā izdala divas stadijas: 1) paredzētās ainavas un tās elementu inventarizācija un novērtējums; 2)darbības ietekmes novērtējums (*D.Danilāne, I.Gavena u.c., 2002.*). Šī procesa pirmā stadija sakrīt ar tradicionālo ainavu izvērtēšanas pieeju Latvijā, kurā ainavu klasificēšana ir viens no pirmajiem uzdevumiem, kas balstās uz ainavu struktūras izpēti caur ainavu principiālajām komponentēm, galvenokārt reljefu, veģētāciju un zemes izmantošanas veidu. Latvijā ainavu klasifikācijas pamatu veido K.Ramana (1994) izdalītie ainavu rajoni. Reģionālo līmeni Latvijas ainavrajonēšanā izdalītas 16 ainavzemes. Savukārt lokālā līmenī ainavās izdalīti 84 ainavapvidi, kuru nodalīšanā ģeomorfoloģiskais faktors

noteicošais ir tikai vietās, kur reljefs ir galvenais faktors, kas nosaka ainavas pamatīpašības – tās ekoloģisko raksturu, vizuālās iezīmes u.c. (*A.Gustovska, G.Kalniņa., u.c., 2000.*). Šo iedalījumu izmanto teritoriju plānojumos, un bieži vien, detālāka ainavu analīze un inventarizācija nenotiek.

Ainavu estētiskais novērtējums

Estētiskās ainavas kontekstu raksturo – fenomenoloģija ainavā, kas ir pretstats naturālistiski orientētām zinātnēm, jo tās pētījumu objekts ir cilvēka apziņa un tās apkārtnē jeb cilvēka apziņā *notiekošais (termins radies 20.gs sākumā – Edmunds Huserls)*. Cilvēka pārdzīvojuma pasaule atšķiras no pasaules ainas, par kuru runā dabaszinātnes. Skatoties no fenomenoloģiskās perspektīvas, mēs iedziļināties mūsu pašu radītajā pasaulē (*Bunkše 1998., A. Zariņas. 2010.*).

Ainavu estētiskā novērtējumi izstrāde ir brīvprātīga, atskaitot gadījumus, kad tas tiek veikts IVN procesa ietvaros. Brīvprātīgi ainavu estētisko novērtējumu Latvijā, galvenokārt, veic Nacionālas nozīmes parkos un dabas parkos.

Veicot ainavu inventarizāciju ainava tiek aprakstīta pēc sekojošas shēmas: ainavas tips; ainavu vizuāli estētiskie faktori; skatpunkti un skatu perspektīvas, to raksturojums; ainavas attīstība; ainavas pašreizējā un perspektīvā izmantošana; ainavu degradējošie faktori; rīcības ainavu estētiskās kvalitātes paaugstināšanai; ainavas pieejamība; ainavas saskatāmība (*A.Gustovska, G.Kalniņa., u.c., 2000.*).

Ainavas vizuālo vērtību Latvijā parasti nosaka pēc trim rādītājiem: 1)ainavas kvalitātes; 2)saskatāmības; 3)ainavas pieejamības. Ainavu kvalitāte ir subjektīvs vērtējums, kas tiek izdarīts ņemot vērā: ainavas vienotību, daudzveidību un auru, tādejādi tiek novērtēts ainavas harmoniskuma līmenis, sarežģītība un noslēpumainība. Šādu vērtējumu var veikt visai ainavai kopumā vai atsevišķiem tās komponentiem, piem., dominējošai reljefa formai, ainavsegai, apbūves struktūrai, ceļiem. Atkarībā no novērtējamā ainavu tipa un funkcionālās izmantošanas var mainīties ainavas estētiskās novērtēšanas metodika, piem., vērtējot upes ainavu, uzmanība tiek pievērsta ainavas daudzveidībai, dabiskumam, gleznieciskumam, reljefa formu izteiksmīgumam, reljefa formu un krastu izteiksmīgumam un cilvēku kultūras parādībām(*A.Gustovska, G.Kalniņa., u.c., 2000, Nikodemus, 2000;D.Danilāne, I.Gavena u.c., 2002,).*

Ar ainavu estētisko novērtējumu ainavu saprot plašāk, nekā tikai ainavu vizuālo novērtējumu, šeit atspoguļojas ainavu uztveres aspekti caur visām maņām, uzmanība tiek pievērsta smaržai, skaņai, dzirdei. Estētiskajā uztverē ir atšķirība starp panorāmas ainavu, kas paveras vērotājam, un iekšējo ainavu, kurā iesaistīts pats vērotājs (*D.Danilāne, I.Gavena u.c.,*

2002;Zariņa 2011,). Latvijā estētisko ainavu novērtējumu veic eksperti, konkrētu nozaru speciālisti.

Ainavu ekoloģiskā vērtēšana un plānošana

Līdzīgi kā ainavu estētiskais novērtējums, arī ainavu ekoloģiskie plāni tiek izstrādāti konkrētām atsevišķām teritorijām un tām ir rekomendējošs raksturs, kā arī ainavu ekoloģiskais novērtējums tiek veikts IVN procesā.

Ainavu ekoloģija apvieno vairākas zinātnes nozares, līdz ar to arī ainavu ekoloģiskajai plānošanai ir plašs pielietojums. Ainavu ekoloģiskās plānošanas pieejas vēl tikai attīstās, tomēr tās jau patlaban uzskatāmi parāda to potenciālu, kuru būtu nepieciešams pārnest uz telpisko plānošanu. Ekoloģiskajā plānošanā dominē ainavu struktūras analīze un zemes izmantošanas plānošana, kā arī, analizēta, tiek katra elementa ekoloģiskā un funkcionālā nozīme. Latvijā pirmais ainavu ekoloģiskās plānošanas piemērs realizēts Taurenas pagastā 2001. gadā (*Līkosta, 2013*).

IVN procesā veicot ainavu ekoloģisko novērtējumu tiek ieteikts izdalīts konkrētas ainavas: vecu mežu ainavas; purvu ainavas, pļavu ainavas, upju un ezeru ainavas, ainavas, kurās sastopamas retas un apdraudētas sugas. Respektīvi, ainavu inventarizācija balstās uz ekosistēmu analīzi (*D.Danilāne, I.Gavena u.c., 2002.*)

Ekoloģiskā ainava plānošana ir plaša, visaptveroša, analizēta, tiek visas, ainavā iesaistītas dimensija, izpausmes, ietekmējošie faktori un jau esošās ietekmes, kā galvenais mērķis ir sugu daudzveidības saglabāšana, tiek meklēti risinājumi kā to nodrošināt, analizējot telpiskas struktūras un to savstarpējo ietekmi (*Forman, 2001*).

Kultūrvēsturiskās vērtības

Kultūrvēsturiskās vērtības ir subjektīvas, tomēr to novērtējums ir pamats to aizsardzībai. Kultūrvēsturisko objektu vērtību papildina un atspoguļo tā identitātes vērtības (šīs vērtības ir izkopjamas izglītojot cilvēkus); Mākslas vai tehniskās vērtības (pamats klasifikācijai aizsargājamo objektu sarakstu veidošanā); retuma vērtības (nosaka balstoties uz statistiku, un tām ir citu vērtību kvalitātes paaugstināšanas raksturs) (*Stūre, 2004*).

Latvijā kultūrvēsturiskās vērtības aizsargā likums „Par kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu”, un lielākoties atsevišķi to pārvaldības plāni netiek izstrādāti, vērtības tiek integrētas dažāda līmeņa dokumentos un tiek uzskatītas, kā ainavas kvalitātes paaugstinošs faktors novērtējot ainavu vizuāli estētisko kvalitāti. Kultūrvēsturiskās vērtības ainavās ir kā būtisks un nozīmīgs papildinājums, kurš paaugstina ainavu pievienoto vērtību. Mūsdienās ir attīstījies uzskats, kultūras un dabas mantojuma aizsardzības nodalīšana bieži vien ir mākslīga

un neveicina aizsardzības mērķu sasniegšanu, tādēļ viena no pieejām ir kultūrainavu kā kultūras un dabas mantojuma harmoniska veseluma aizsardzība (Stūre, 2004).

Mūsdienās kultūrvēsturisko objektu nozīme ir augusi, jo tiem piemīt sociālās un ekonomiskās vērtības: ekonomiskā, funkcionālā, izglītojošā, sociālā un politiskā (Stūre, 2004).

Latvijā līdz šim vizuāli estētiskās vērtības ieskaitot kultūrvēsturiskās, un ekoloģiskās vērtības ainavu inventarizācija bijušas nodalītas, tomēr ņemot vērā, ka ainavu inventarizācija ir viens no pirmajiem soļiem, tā veicama ir plašāk, detālāk, jo veido pamatu tālākām darbībām. Vidzemes attīstības aģentūras 2007.gada dokumentā „Vidzemes ainavas, to novērtējums un izmantošanas raksturs” piedāvā aptverošu ainavu estētiskās kvalitātes raksturojošo kritēriju kopums, kur estētiskās ainavas vērtēšanas kritēriji vērsti uz tūrisma attīstību, iedzīvotāju piesaisti un ainavas sakopšanu, uzturēšanu. Raksturojot ainavu tiek aprakstīti faktori, kas veido konkrētās ainaviskās telpas pamatīpašības (1.1.tabula). Šī tabula arī atspoguļo Latvijā visbiežāk izmantotos ainavu vērtēšanas kritērijus lokālu ainavu vērtēšanas līmenī.

1.1.tabula. Ainavu Vērtēšanas kritēriji (Vidzemes attīstības aģentūras 2007.)

Kritērijs	Raksturojums
Vizuālais kopskats	Ģeogrāfiskais novietojums, ainavas elementi (reljefs, ūdeņi, meži, birzis, ceļi, alejas u.t.t), savdabība - atšķirības, sakoptība, zemes iedalījums pēc lietošanas veidiem. (Ieteicams speciālistu un vietējo iedzīvotāju vērtējums)
Iedarbība uz cilvēku	Krāsu gamma, reljefs un skatu daudzveidība, ūdens virsma, apdzīvojuma struktūra. Sasauca ar vizuālajām vērtībām, kā arī uz vērtībām, kas nozīmīgas vietas identitātes veicināšanā.
Pieejamība	Valsts autoceļu tuvums, segums, kustības intensitāte, piekļūstamības estētiskais vērtējums (vēsturisks lielceļš, līkumi, u.t.t.), attālums km un laikā līdz reģiona līmeņa pilsētām
Saskatāmība	Skatu punktu, un panorāmas raksturojums, attālumi, ainavas „plašums”.
Tradicionālā lauku apbūve	Apbūves vecums, materiāli, kvalitāte, savdabība, viensētu skaits to iedalījums sakoptās un vizuālu skatu degradējošās
Tūrisma potenciāls	Pieļaujamais izmantošanas biežums (slodze), specializācija, tūrisma infrastruktūras raksturojums, informācijas pieejamība
Pašreizējā popularitāte	Apmeklētāju raksturojums (vietējie, ārvalstu), pašreizējais tūristu daudzums

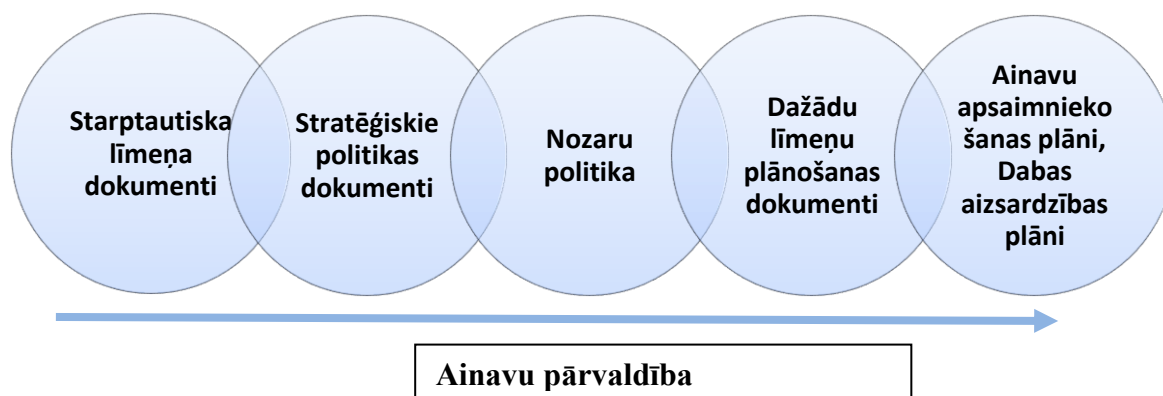
Nākotnes vērtība	Prognozes, kam būs svarīga, nepieciešama
Saistība ar citiem objektiem	Nozīmīgu kultūrvēsturisko objektu tuvums (attālums km un laikā), dabas objektu, teritoriju klātbūtne (dižkoki, akmeņi), kulta vietas.
Nozīmība, ietekme	Kādā līmenī un kā ietekmē un ietekmēs tūrisma, iedzīvotājus, uzņēmējdarbību u.t.t.
Sociāli ekonomiskie rādītāji	Iedzīvotāji darba spējas vecumā, uzņēmumi tūrisma jomā, uzņēmumi / zemnieku saimniecības (lauksaimniecības, pakalpojumu, u.c.)
Pieejamība	Valsts autoceļu tuvums, segums, kustības intensitāte, līkumi, u.t.t.), attālums km un laikā līdz reģiona līmeņa pilsētām
Saglabājies zemes izmantošanas veids	Kā un kas saglabājies
Vēsturiska apbūve	Apbūves tips, vēsturiskums, kompakts
Kultūrvēsturiskais mantojums	Baznīcas, pils, muižas, senkapi (valsts, vietējas nozīmes vēstures, arhitektūras un arheoloģijas pieminekļi) esošie un perspektīvie. Kulta vietas, (dižkoki, akmeņi). Arī inženiertehniskais mantojums (bruģētie ceļi, dzirnavas u.t.t).
Estētiskā vērtība	Parki, dīķi, alejas, stādījumi Savdabība - atšķirības, sakoptība,
Rekreācijas iespējas	Tradicionāli pasākumi, vieta pasākumu organizēšanai,
Tūrisma potenciāls	Specializācija, tūrisma infrastruktūras raksturojums (skatu torņi, takas, atpūtas vietas, naktsmītnes u.t.t), informācijas pieejamība
Pašreizējā popularitāte	Apmeklētāju raksturojums (vietējie, ārvalstu), pašreizējais tūristu daudzums
Saistība ar citiem objektiem	Nozīmīgu ekoloģiskas vērtības teritoriju un dabas objektu tuvums (attālums km un laikā), Saistība ar estētisko ainavu
Nozīmība, ietekme	Kādā līmenī un kā ietekmē un ietekmēs tūrisma, iedzīvotājus, uzņēmējdarbību u.t.t.
Sociāli ekonomiskie rādītāji	Iedzīvotāji darba spējas vecumā, uzņēmumi tūrisma jomā, pakalpojumu pieejamība

Tomēr kritērijos manāms būtisks trūkums, tajos neatspoguļojas ekoloģiskās vērtības un cilvēki kā ainavas sastāvdaļas, papildinot šo kritēriju sarakstu ar ekoloģisko vērtību raksturojošiem kritērijiem un kritērijiem, kas vērsti uz cilvēku viedokli un emocionālā līmenī nozīmīgām ainavām, atspoguļojot vietas apziņas līmeni un piederības sajūtu konkrētai

ainavai, autore uzskata, ka rezultātā tiktu iegūts universāls kritēriju saraksts, kas būtu ērti pielietojams Latvijas teritorijā. Ņemot vērā, kā jau augstāk minēts, ka ainavu inventarizācija, tātad arī to vērtēšana ir ainavu plānošanas un pārvaldības pamatā, ir īpaši svarīgi to veikt kvalitatīvi, visaptveroši, nodrošinot objektīvu un kvalitatīvu informāciju tālākā ainavu pārvaldības procesā, jo ainavu vērtēšanas kritēriji raksturo daudzfunkcionālu ainavu un ir kvalitātes rādītāji ainavās. Tāpat, izvēloties kritērijus konkrētai teritorijai, svarīgi ir apzināties tās specifiku, vajadzības gadījumā ietvert jaunus kritērijus un izslēgt tos, kas identificēti, kā konkrētajai teritorijai neatbilstoši.

2. AINAVU PĀRVALDĪBAS VIDE LATVIJĀ

Ainavu pārvaldības struktūru veido ES līmeņa dokumenti un konvencijas, kas lielā mērā ir ietekmējušas ainavu pārvaldības pamatnostādņu principus, dažādu līmeņu stratēģiskie un plānošanas dokumenti, kā arī nozaru politika 2.1. Attēls.

2.1. Attēls. Politikas hierarhija caur kuru realizējas ainavu pārvaldība

Jebkurš, politisks, lēmumus, kuram seko rīcībpolitika ar konkrētām rīcībām atstāj pēdas ainavā, tādēļ pieņemot lēmumus, ir svarīgi apzināties, kāda būs konkrētā lēmuma ietekme, un informēt iesaistītās puses, īpaši tas attiecas uz nozaru lēmumiem, kas šobrīd Latvijā savstarpēji ne vienmēr tiek saskaņoti.

2.1. Ainavu pārvaldība – politiskais ietvars

Ilgspējīgas attīstības kontekstā starptautiski nozīmīga ir 1992.gadā Riodežaneiro notikusī **Apvienoto Nāciju Organizācijas konference** par vidi un attīstību, kuras rezultātā tika parakstīti pieci nozīmīgi dokumenti (*Riodežaneiro Deklarācija par Vidi un Attīstību, Visa veida mežu apsaimniekošana, aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības principi, Konvencija par klimatiskām izmaiņām, Konvencija par bioloģisko daudzveidību, Rīcības plāns „Agenda21”*), kuri iezīmē vides problēmu atzīšanu un reālu rīcības plāna un politikas izstrādāšanu. Rīcības plāns Agenda 21 tika izstrādāts, lai īstenotu ilgtspējīgu attīstību, tas paredz, ka valstis izstrādā savas nacionālās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas.

Eiropas ainavu konvencija vērsta uz ilgtspējīgu attīstību caur ainavisko pieeju, kur ar jēdzienu ainava tiek saprasta teritorija tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā. Konvencija ir saskaņā un pat sevī integrē starptautiska līmeņa juridiskos dokumentus (*Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, Konvencija par Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzību, Eiropas Konvencija arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai, Eiropas pamatkonvencija par teritoriālo kopienu vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību, Eiropas vietējo pašvaldību harta, Konvencija par bioloģisko daudzveidību, Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību un Orhūsas konvencija*), kas liecina par ainavas perspektīvas pieejas nozīmīgumu ilgtspējīgas attīstības kontekstā. Konvencija uzsver ainavu nozīmi kultūras, ekoloģijas, vides un sociālajā jomā.

Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību Latvijā stājās spēkā 1996.gadā un tā ir nozīmīga dabas aizsardzībā. Šīs Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un arī veicināt šādu sadarbību, īpaši liela uzmanība pievērsta apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Konvencija par Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzību Latvijā stājās spēkā 2003.gadā, tā nosaka, ka arhitektūras mantojums ir Eiropas kultūras mantojuma bagātības un daudzveidības neaizvietojs izteiksmes veids, kas ietver sevī nenovērtējamu mūsu pagātnes liecības un ir visu eiropiešu kopējais mantojums. Ņemot vērā, ka arhitektūra ir nozīmīgs kultūrainavas elements, šīs konvencija ainavu pārvaldības kontekstā ir nozīmīga, tāpat arī Eiropas Konvencija arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai.

Eiropas vietējo pašvaldību harta ir nozīmīga, jo tieši pašvaldības ir tās, kas būtiski ietekmē un var ietekmēt savas administratīvās teritorijas. Hartā ir uzsvērtā pašvaldību atbildība, kompetence un nozīmīgums un Latvijā tai ir bijusi nozīmīga loma, piemēram, tika noteikts, ka atbilstoši hartas 5.pantam turpmāk teritoriālo reformu jautājumus būs jāaskāņo ar pašvaldībām un veicot vietējos referendumus (*LPS 6.kongresa rezolūcija, 1997.*); ņemot vērā aizvien aktuālos teritoriju administratīvā sadalījuma jautājumus Latvijā, ainavu pārvaldības kontekstā, iespējams pārliecināties par šīs hartas aktualitāti, harta ļauj pašvaldībai aizstāvēt savas intereses attiecībā uz administratīvajām teritorijām, ja tā spēj savu viedokli objektīvi argumentēt.

Konvencija par bioloģisko daudzveidību, pieņemta 1992.gadā Riodeženeiro, un tās uzdevums ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana un godīga un līdztiesīga ģenētisko resursu patērēšanā iegūto labumu sadale, ietverot gan pienācīgu pieeju ģenētiskajiem resursiem, gan atbilstošu tehnoloģiju nodošanu, ņemot vērā visas tiesības uz šiem resursiem un tehnoloģijām, gan pienācīgu finansēšanu. Ainavu pārvaldībai īpaši nozīmīgs ir 10.panta e. punkts, kas nosaka, ka valstis, kas ir parakstījušas šo konvenciju, veicinās sadarbību starp savas valsts pārvaldes struktūrām un privāto sektoru bioloģisko resursu ilgtspējīgas izmantošanas metožu izstrādāšanā. Ainavu pārvaldībā tas ir īpaši būtiski, jo liela daļa valsts teritoriju ir privātīpašumi, un ir svarīgi sabalansēt iesaistīto pušu intereses, gan privātīpašnieku, gan valsts, gan dabas, jo visas šīs intereses izpaužas ainavā.

Sabiedrības līdzdalības veicināšanā un tās interešu aizsardzība nodrošināšanā nozīmīga ir **Orhūsas konvencija**. Konvencijas mērķis ir aizsargāt nākošo paaudžu un indivīda tiesības uz dzīvi kvalitatīvā vidē. Varētu teikt, ka konvencija iestājas par vides aizsardzību caur personas tiesību prizmu dzīvot veselīgā un kvalitatīvā vidē un ir balstīta pieejā, kas veicina un ļauj nodrošināt sabiedrības aktivitāti, ieinteresētību un savu interešu aizstāvēšanas iespējām. Orhūsas konvencija balstīta uz trīs nozīmīgām komponentēm: vides informācijas pieejamību, sabiedrības līdzdalību un pieeju tiesu varai. Komponentes ir loģiski secīgas, jo lai veicinātu sabiedrības līdzdalību, milzīga loma ir tās informēšanā, un tikai pēc tam, kad sabiedrība ir gana izglītota un ieinteresēta, tā var iesaistīties un tai tiek nodrošināta tāda iespēja un tiesības.

Eiropas ainavu konvencija (EAK) pauž nostāju, ka ainavu plānošana ir tālredzīgas darbības, lai uzlabotu, atjaunotu vai veidotu ainavas, tā uzsver, ka ainavu aizsardzība un ainavu pārvaldība ir vienlīdz svarīga.

Mūsdienās cilvēks ir sapratis ainavu pārmaiņu neizbēgamību, EAK uzsver, ka ir svarīgi apzināt potenciālās pārmaiņas pirms tās ir notikušas, līdz ar to viena no EAK funkcijām ir būt par pamatu ainavu pārvaldībai, kas ir tālredzīga un cenšas ietekmēt ainavu

izmaiņu cēloņus, rodot jaunas zinātniskās pieejas, lai veicinātu tādu rīcību, kas saistīta ar ilgtspēju, daudzfunkcionalitāti un ieinteresēto pušu līdzdalību.

Ainavu konvencija ir uzskatāms piemērs paradigmu maiņai ainavu pārvaldībā, tā no disciplināras pieejas, kas atspoguļojas nozaru plānošanā, un līdzšinējos ainavu plānošanas principos, kas vērsti uz vizuālās kvalitātes un statistisku vienību plānošanu vai aizsardzību, kļuvusi integratīva, funkcionāla un dinamiska, kas atspoguļo tendenci, ka ainava netiek pārstāvēta kā politikas sektors, bet gan kā integratīva sistēma (*Selman, 2010*), tās būtība atspoguļojas kā daudznozīmīga jeb multifunkcionāla perspektīva, atsaucoties uz ilgtspējīgu attīstību, kultūru, ekoloģiju, vidi, sabiedrību, ekonomisko aktivitāti, mantojumu, labklājību, identitāti, dzīves kvalitāti, lauku resursu ražošanu un pilsonisko sabiedrību. Var teikt, ka ainavu konvencijā ir ietverts viss, gan tās komponentes, ietekmējošie faktori, tās dažādā nozīme un dažādu mērķgrupu intereses un tā ir orientēta uz politisko iejaukšanos, jeb konkrētu rīcību izstrādāšanu. EAK paredz, ka ES dalībvalstis izstrādā savas Ainavu politikas pamatnostādnes, kuras sevī integrē katras valsts specifiku, Latvija šobrīd ir izstrādājusi savas ainavu politikas pamatnostādnes un tās ir nodotas publiskajai apspriešanai. Pamatnostādnes ir gan EAK, gan LIAS īstenošanas instruments vidējā termiņā.

Viens no Latvijas svarīgākajiem un hierarhiski augstākajiem stratēģiskās plānošanas dokumentiem šobrīd ir **Latvijas nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam**, kurā izvirzītas ir trīs prioritātes, no kurām vien ir – izaugsmi atbalstošas teritorijas. Prioritātes sasniegšanai uzstādīti trīs rīcības virzieni, vērsti uz ekonomisko aktivitāti un teritoriju potenciāla izmantošanu, sociālo vienlīdzību un dabas, un kultūras kapitāla ilgtspējīgu apsaimniekošanu. Lai gan termins, ainava, netiek lietots, ainavu dimensijas parādās vienuviet, iezīmējas integratīvs raksturs, dabas kapitāls un ekonomiskie faktori tiek skatīti vienkopus, tāpat uzmanība pievērsta arī sociālajiem un kultūras faktoriem, tiek novērtēti unikālie kultūras un radošie cilvēkkapitāla resursi, kas savukārt ļauj pašvaldībām attīstīt konkurētspējīgu uzņēmējdarbību ne tikai lauksaimniecības nozarēs, bet arī attīstīt radošās industrijas un tūrisma aktivitātes, kā arī veidojot labvēlīgu un iekļaujošu dzīves vidi. Radošā sabiedrībā kultūras kapitālam ir nozīmīga loma personības izaugsmē, kas savukārt veicina sabiedrības atbildības sajūtu, tādejādi veicinot ieinteresētas un rīkoties gatavas sabiedrības attīstību. Šeit atspoguļojas daudzfunkcionālie un stratēģiskie ainavu plānošanas principi, tomēr iztrūkts komunikatīvās pieejas integrācijas, kas vērsta uz sociālo sektoru, atspoguļojot indivīda nozīmi visplašākajās izpausmēs, saistot to ar teritoriju.

Ainavu politikas pamatnostādnēm jābūt saskaņotām ar **LIAS** ilgtermiņa mērķiem un **Teritorijas plānošanas likumu**.

Teritorija ir ainavas pamats telpiskā izpratnē, tādēļ ainavu pārvaldības kontekstā nozīmīgas ir *Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai*, kuras pieņemtas Eiropas reģionālās plānošanas ministru konferences 12. sesijā Hanoverē, 2000. gada Septembrī. Šīs vadlīnijas sniedz ilgtspējīgas attīstības vīziju, kas vērsta uz dažādajām politiskām un sabiedriskām institūcijām, kuras darbojas dažādos līmeņos valdību un administrāciju iekšienē un ārpus tām, kuru pieņemtajiem lēmumiem ir ietekme uz mūsu nākotni. Šīs politikas pamatprincipu pieņemšana balstās uz brīvprātīgas sadarbības principiem, un tai nav juridiska spēka, tomēr tā sevī integrē visus ilgtspējīgas ainavu attīstības faktorus, tādējādi Telpiskās plānošanas politika dod būtisku ieguldījumu ainavu aizsardzībā, apsaimniekošanā un to kvalitātes uzlabošanā, adaptējot atbilstošus pasākumus, īpaši, organizējot labāku sadarbību dažādu sektoru politiku starpā attiecībā uz to ietekmi uz ainavu. Sadarbībai šajās vadlīnijās pievērsta liela uzmanība, tiek uzsvērta gan horizontālā, gan vertikālā sadarbība, kā arī liela loma tiek piešķirta sabiedrības līdzdalībai telpiskās plānošanas procesā.

Latvijā teritorijas plānošanu reglamentē **Teritorijas plānošanas likums**. Teritorijas attīstības plānošanas likums (pieņemts LR Saeimā 2011.gada 2. novembrī) tas nosaka, ka teritorijas attīstība tiek plānota tā, lai varētu paaugstināt cilvēku dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantot teritoriju un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku. Likumā noteikts, ka visos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos var izstrādāt tematiskos plānojumus, lai risinātu specifiskus jautājumus, piemēram, var tikt izstrādāti Ainavu ekoloģiskie plāni, ainavu estētiskie novērtējumi, tomēr juridisks spēks tiem var būt tikai integrētā veidā Teritorijas attīstības plānos

Viens no **LIAS** telpiskās attīstības perspektīvā noteiktajiem mērķiem ir saglabāt Latvijas savdabību – daudzveidīgo dabas un kultūras mantojumu, tipiskās un unikālās ainavas. Dokumentā noteikts, ka nepieciešami kompleksi risinājumi un mērķtiecīga valsts politika, lai saglabātu izcilu dabas objektu, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju areālus, kurus nepieciešams apzināt, saglabāt, saprātīgi apsaimniekot un efektīvi izmantot. LIAS tiek pievērsta uzmanība ainavu nozīmei, tiek pausts uzskats, ka ainavu kvalitāte ir priekšnoteikums iedzīvotāju dzīves kvalitātei un ir nozīmīgs valsts tūrisma nozares potenciāls, tādēļ ainavu saglabāšanai ir nepieciešams valsts atbalsts. Lai nodrošinātu valsts atbalstu LIAS paredz, ka:

- ainavu plānošana jāintegrē nozaru politikās, likumdošanā un teritorijas attīstības plānošanā;
- jānosaka Latvijai tipiskās un unikālās ainavas, jāizstrādā priekšlikumi ainavu apsaimniekošanai un procesu monitoringam;

- jāizglīto un ainavu apsaimniekošanā jāiesaista sabiedrība;
- pašvaldību plānojumos jānosaka prasības, kas nodrošina ainaviski nozīmīgu vietu aizsardzību, ūdensmalu, dabas un kultūras pieminekļu publisku pieejamību.

Saskaņā ar Eiropas ainavu konvenciju un Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju „Latvija 2030” izstrādātas ainavu pamatnostādnes, kas ir vidēja termiņa starpnozaru dokuments, kuru pēc apstiprināšanas Saeimā būs jāņem vērā izstrādājot, visu līmeņu teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, kas tiks aktualizēti vai izstrādāti pēc pamatnostādņu apstiprināšanas.

Lai uzlabotu esošo situāciju Ainavu pārvaldībā, *Ainavu politikas pamatnostādņēs 2013.-2019.gadam* (nav vēl apstiprinātas, atrodas projekta versijā) noteikts Latvijas ainavu politikas mērķis:

Daudzfunkcionālas un kvalitatīvas ainavas, kas visā Latvijā uzlabo cilvēku dzīves kvalitāti, veicina vietu, reģionu un valsts ekonomisko aktivitāti un atpazīstamību, kā arī nodrošina bioloģisko daudzveidību. Lai sasniegtu šo politikas mērķi, pamatnostādņēs ir izvirzīti divi apakšmērķi, kuriem noteikti divi rīcības virzieni (1.2.tabula). Prioritārais uzdevums daudzfunkcionālu un kvalitatīvu ainavu attīstībai ir ainavu novērtēšanas un plānošanas ieviešana, kas nodrošinās ainavu kā nozīmīgu vietu, reģionu un valsts attīstības un identitātes resursa apzināšanu, kā arī sabiedrības izpratnes par ainavu vērtību, mainību un mērķtiecīgu attīstīšanu veidošanu.

2.1.Tabula. Rīcību virzieni Ainavu politikas mērķa sasniegšanai

Apakšmērķis	Rīcības virziens	Galvenie uzdevumi
1.Efektīva ainavu pārvaldība, kas vērsta uz lauku un urbāno ainavu novērtēšanu un plānošanu, labu sadarbību publiskās pārvaldes, izglītības, pētniecisko institūciju un sabiedrības starpā, ainavu politikas integrēšanu visu līmeņu teritorijas attīstības plānošanā.	1.Ainavu pārvaldības uzlabošana un normatīvā regulējuma pilnveidošana.	Noteikt nacionālas un vietējas nozīmes ainaviski vērtīgās teritorijas un to kvalitātes mērķus.
		Nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgajām teritorijām izstrādāt ainavu plānus ar ieteikumiem ainavu kvalitātes mērķu sasniegšanai.
		Sagatavot elektronisku Latvijas ainavu atlantu.
		Sagatavot priekšlikumus aizsargājamo aleju saraksta precizēšanai.
		Sagatavot priekšlikumus par normatīvā regulējuma pilnveidošanu, lai nodrošinātu ainavu kvalitātes uzlabošanu gan ainaviski vērtīgajās,

		gan citās teritorijās.
2.Par ainavu jautājumiem informēta un izglītota sabiedrība, kompetenti ainavu pārvaldības speciālisti un pētnieki.	2. Izpratnes par ainavu vērtību veidošana, izglītības, speciālistu apmācības un pētniecības uzlabošana.	Pilnveidot VARAM tīmekļa vietnes sadaļu par Ainavu politiku.
		Izstrādāt metodiskas vadlīnijas par ainavu novērtēšanu, apsaimniekošanu un plānošanu reģionālajā un vietējā līmenī.
		Sagatavot priekšlikumus par ainaviski vērtīgu teritoriju iekļaušanu Latvijas kultūras kanonā.
		Organizēt mūžizglītības kursus, seminārus speciālistiem un dažādas aktivitātes sabiedrībai par ainavu novērtēšanu, apsaimniekošanu un plānošanu.

Izvirzītie rīcību virzieni daļēji atspoguļo ainavas pārvaldības priekšnosacījumus, īpaši izteikta komunikatīvo principu ievērošana, tomēr nerodas pārlicība par to, kā tiktu realizēta ainavu pārvaldība teritorijās, kas netiek kvalificētas kā ainaviski vērtīgas, vai nesatur vēsturiski nozīmīgus objektus, tādejādi rodas bažas, ka vienota ainavu pārvaldība tās visaptverošajā nozīmē, var netikt realizēta.

2.2. Lauku vides politika un attīstība

Latvijas nozaru politikas dokumenti un normatīvie akti

Līdzšinējā ainavu pārvaldībā Latvijā balstījusies dabas pieejā, un tā netieši realizējas caur nozaru politikām, dabas aizsardzību un teritoriālo plānošanu. Visredzamākās izpausmes ainavā atstāj lauku attīstības politika, kas sevī ietver lauksaimniecības nozari, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozari, jo tās tieši ietekmē lauku ainavu, veido ainavas pamatkapitālu un ietekmē lauku iedzīvotāju saimniecisko darbību, nodrošinot teritorijas ekonomisko izaugsmi. Neizbēgami tiek ietekmēta dabiskā vide, tādēļ īpaša loma ir dabas aizsardzības politikai un tās praktiskajai realizācijai, tāpat teritorijas plānošanai dažādos līmeņos.

Dabas aizsardzības

Mūsdienās, lielais cilvēku skaita pieaugums nav veicinājis resursu ilgtspējīgu izmantošanu, ietekme uz dabu pieaugot cilvēku skaitam un pilnveidojoties tehnoloģijām nemitīgi palielinās, tādēļ dabas aizsardzībai visā pasaulē ir jābūt prioritātei (*Kļaviņš, Zaļoksnis red. 2010*). Vides politika dabas aizsardzībā realizējas caur dažādiem politiskajiem dokumentiem, Latvijā šobrīd aktuāls dokuments ir **Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015.gadam**, kuras sevī ietver aspektus, kas ir saistīti ar ainavām: izgāztuvju, derīgo izrakteņu ieguves vietu rekultivācija, piesārņoto vietu sanācija, dabas aizsardzību.

Dabas aizsardzībā populārākā pieeja šobrīd ir „iekonservēšanas” politika, nosakot konkrētas teritorijas un dabas resursus, kas ir aizsargājami un nosakot ierobežojumus konkrētās teritorijās, piemēram, **Likumā Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām** ir definēts, kas ir aizsargājama teritorija („*Aizsargājamās teritorijas ir ģeogrāfiski noteiktas platības, kuras atrodas īpašā valsts aizsardzībā.*”), kā iegūt šādu statusu, un kā tā apsaimniekojama un aizsargājama. Šo teritoriju izveidošanas, apsaimniekošanas mērķi saistīti ar dabas daudzveidības saglabāšanu, zinātnisko pētījumu nodrošināšanu un vides pārvaldību, kā arī ar rekreatīvo funkciju sabiedrības interesēs, līdztekus veicot tās izglītošanu. Īpaši aizsargājamās teritorijas atkarībā no to ekoloģiskajām un bioloģiskajām vērtībām, īpašībām un funkcijām iedala: dabas rezervātos, Nacionālajos parkos, dabas parkos, dabas pieminekļos, dabas liegumos, aizsargājamās ainavu apvidos un aizsargājamās jūras teritorijās, papildus šīm teritorijām izdala mikroliegumus, kas ir retu sugu vai biotopu aizsardzība ārpus īpaši aizsargājamām teritorijām (*Dabas aizsardzības pārvalde, 2013*). Pavisam kopā Latvijā ir 706 ĪADT, kuras ir apstiprinātas ar likumu vai MK noteikumiem, no tām 9 aizsargājamie ainavu

apvidi, kas ir teritorijas kurās tiek aizsargāta īpaši skaista un daudzveidīga Latvijai raksturīga ainava un kultūrvide. Kopš 2004.gada Latvija izveidojusi savu daļu no **ES kopīgā aizsargājamo teritoriju tīkla Natura 2000**. Latvijā *Natura 2000* teritoriju statuss piešķirts 334 teritorijām, kuras papildus visiem, augstāk, minētajiem, vides aizsardzības likumiem, ietekmē virkne papildus MK noteikumi, piemēram, *MK noteikumi Nr.455 (6.06.2006.) Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000), MK noteikumi Nr.594 (18.07.2006.) Noteikumi par kritērijiem, pēc kuriem nosakāmi kompensējošie pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklam, to piemērošanas kārtību un prasības ilgtermiņa monitoringa plāna izstrādei un ieviešanai u.c.*

Dabas aizsardzības kontekstā svarīgs instruments ir dabas aizsardzības plāni, ko izstrādā īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (ĪADT). **Dabas aizsardzības plāns** ir vidēja termiņa dokuments, kuru apstiprina vides ministrs, plāna mērķis ir teritorijas dabas vērtību saglabāšana, saskaņojot dabas resursu, konkrētā reģiona attīstības un citu ieinteresēto pušu intereses. Dabas aizsardzības plāniem izstrādā pamatotu zonējumu, ko papildus apstiprina ar teritorijas individuālo noteikumu pieņemšanu. Gadījumos, kad teritorijas individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi nav apstiprināti ar MK noteikumiem, un konkrētajā teritorijā ir atšķirības salīdzinot ar Teritorijas plānojumu, juridisks spēks ir Teritorijas plānojumam. Ņemot vērā, ka ir sarežģīts birokrātiskais process, lai šie noteikumi tiktu apstiprināti Ministru Kabinetā, atsevišķas pašvaldības šo procedūru neveic, tādejādi šiem noteikumiem ir tikai rekomendējošs raksturs (*Puzāne, personīga saziņa*). Dabas aizsardzības plāni ir saistoši visu līmeņu teritorijas plānojumiem un teritorijas apsaimniekotājiem un zemju īpašniekiem (*Dabas aizsardzības pārvalde, 2013*).

Dabas aizsardzība realizējas arī caur dažādiem MK noteikumiem, kas nosaka virkni dažādu prasību, kas jāievēro veicot darbības, kas var ietekmēt apkārtējo vidi - ražošana, dažāda veida saimniekošana, resursu ieguve utt., šo prasību ievērošanu uzrauga VVD un DAP.

Kultūrvides aizsardzība

Tāpat kā dabas vide, ar kultūrvide ir ainavas dimensija, lai gan pēdējos gados attīstās ainaviskā pieeja, kas izpaužas vienota kultūras un dabas mantojuma aizsardzības ieviešanā, vel jo projām likumdošanā un politikā izpaužas vienpusīgs skatījums uz kultūrvēstures vērtībām, kultūras un dabas mantojums netiek skatīts kā vienots veselums.

Arhitektūras politikas pamatnostādņu 2009.-2015.gadam (*apstiprinātas ar MK 2009.gada 11.augusta rīkojumu Nr.538 „Par Arhitektūras politikas pamatnostādnēm 2009.-2015.gadam”*) Pamatnostādnēs noteiktie rīcības virzieni saistīti ar ainavu politiku, jo paredz

kvalitatīvas dzīves telpas veidošana, harmoniski apvienojot dabas vērtības, kultūras mantojumu un laikmetīgo arhitektūru, kā arī sabiedrības izpratnes un līdzdalības sekmēšanu kvalitatīvas dzīves telpas veidošanā. Pamatnostādnēs atspoguļojas **Konvencijā par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību** pieeja, kura ir ģeogrāfiska, vēsturiska un antropoloģiska, balstīta uz vietas vai objektu sociālo, kulturālo vai garīgo nozīmi, nevis tā formu, tiek runāts par vienoto mantojumu, ar ko apzīmē kultūrainavu. Aizsardzībā tiek plānots izmantot kultūrainavas pieeju, kas ir stipri līdzīga ilgtspējīgas attīstības pieejai (*Stūre, 2004*). Kā paņēmieni šādas pieejas realizācijā ir nevis atsevišķu objektu aizsardzība, bet gan kultūrainavas aizsardzība, tās dažādo objektu harmoniska, līdzās pastāvēšana, un iekļaušanās apkārtējā vidē.

Latvijā ir pieņemts **likums par kultūras pieminekļu aizsardzību**, kurā noteikta īpašnieku, kuru valdījumā atrodas kultūrās piemineklis atbildība, tas paredz, ka tiem ir jā rūpējas par objekta saglabāšanu, tomēr interpretācija ir izplūdusi, trūkst skaidrības, kā nodrošināt, lai šāds likuma punkts tiktu ievērots. Nav arī sistēmas, kas atbalstītu īpašniekus, kuru valdījumā ir kultūras mantojuma statusu ieguvuši objekti. Kultūrvides aizsardzībā nozīmīgs ir *Likums Par pašvaldībām*, tajā pašvaldībai ir noteiktas funkcijas, kas paredz, ka pašvaldībai ir jā rūpējas par kultūru un jāsekmē, tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu, un tautas jaunrades attīstību. Tomēr trūkst konkrētības, skaidrots, ko nozīmē pašvaldības atbalsts šajā kontekstā, īpaši, kas attiecas uz kultūras pieminekļu saglabāšanu nav. Līdz ar to rodas situācija, ka ir divi likumi, kas nosaka gan īpašnieka, gan pašvaldības atbildību, bet nav noteikts, kas ir ietverts šajā atbildībā, turklāt kultūras pieminekļu aizsardzība nav obligāto pašvaldības funkciju sarakstā, kā rezultātā pašvaldības nereti izvēlas šādu likuma punktu neievērot.

Latvijā kultūras pieminekļu aizsardzības sistēmas pamats ir Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts, kurā ietvertie objekti ir atzīti par kultūras pieminekļiem un uz tiem attiecas aizsardzības noteikumi. Kopumā var teikt, ka kultūras mantojuma aizsardzība Latvijā ir centralizēti organizēta nozare. Lai kādu objektu iekļautu kultūras pieminekļu aizsardzības sarakstā nav nepieciešama ne īpašnieka, ne pašvaldības piekrišana, sarakstus sagatavo Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, kurus apstiprina Kultūras ministrijā. Savukārt par kultūras pieminekļu saglabāšanu atbildīgs ir īpašnieks vai valdītājs (*Stūre, 2004*).

Tomēr aizvien vairāk tiek apzināta vienota kultūras mantojuma saglabāšanas iespējas, kas sevī ietver kultūras un dabas mantojuma vienotu skatījumu, kas atspoguļojas kultūrainavas koncepcijā un raksturo ainavas pieeju.

Mežsaimniecība

Latvijā meži aizņem lielu teritorijas daļu, veidojot Latvijas tipisko ainavu, mežam ir plaša nozīme cilvēka dzīvē – nodrošina ekosistēmu pakalpojumus, ekonomisko izaugsmi, ekotūrisma iespējas utt. Mežsaimniecības politika un tās realizācija ainavu pārvaldībā ir fundamentāli svarīga, jo mežu teritorijas ne vien aizņem plašas platības, bet arī būtiski un strauji atstāj ainavā izmaiņas, ko sekmē straujā mežu izciršana, kas rezultējas gan ar vizuālām izmaiņām un tiešu ekosistēmu ietekmēšanu.

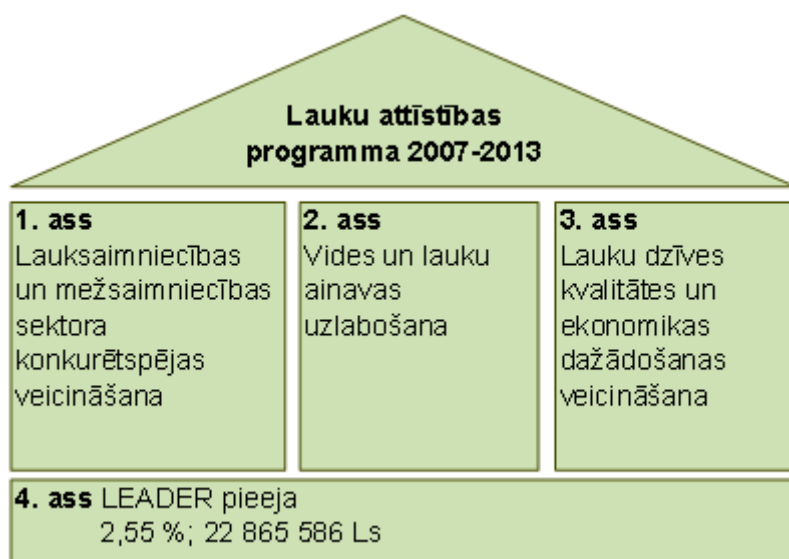
Latvijas Meža politikā noteikts, ka meži ir Latvijas nacionālā bagātība, kura saglabājama un vairojama, lai apmierinātu sabiedrības ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās vajadzības. Meža politikas mērķi ir novērst mežu seguma samazināšanu, nosakot ierobežojumus mežainu apvidu transformēšanai, nodrošināt mežainu apvidu produktivitātes un vērtības saglabāšanu un uzlabošanu un veicināt marginālo lauksaimniecībā izmantojamo un citu zemju apmežošanu, izmantojot esošos valsts mehānismus. Meža politikas mērķis sociālajā sfērā ir līdzsvarot sabiedrības un mežu īpašnieku intereses attiecībā uz meža sociālo vērtību izmantošanu.

Tomēr neskatoties uz to, ka mežiem ir milzīga nozīme bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un tie ir Latvijas ainavas neatņemama sastāvdaļa, Latvijā mežsaimniecība balstās uz ekonomisko izdevīgumu, ko nodrošina regulāra koksnes ieguve (*LVM, 2011*).

Lauku vide

Lauku vide raksturojas ar saimnieciskās darbības izpausmēm ainavā, kas savukārt atspoguļo tautsaimniecības nozares lauku reģionos, kuras savukārt ietekmē gan Eiropas Savienības, gan Latvijas politika. Šobrīd Latvijā ir aktuāls **Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007.-2013.gadam**, kurā viens no galvenajiem rīcības virzieniem - „Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana”, kura ietvaros paredzēts atbalsts lauku teritorijas dabas vērtību, pievilcīgas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, neiegūto ienākumu no vides ierobežojumiem *Natura 2000* teritorijās kompensēšanai, lauksaimnieciskās darbības saglabāšanai mazāk labvēlīgos reģionos un citiem pasākumiem, kas veicina ainavu saglabāšanu un attīstību. Šo stratēģiju īsteno ar **Latvijas lauku attīstības programmu 2007.-2013.gadam**. šī programma balstās uz četriem pīlāriem (1.2.attēls), jeb asīm. Pirmā ass vērsta uz lauksaimniecību un mežsaimniecību, tās mērķis ir paaugstināt šo nozaru uzņēmumu konkurētspēju atbalstot to pārstrukturizēšanu, attīstību, kooperāciju un inovāciju, līdztekus paaugstinot iedzīvotāju profesionālo klasifikāciju, un zināšanas. Uzmanība tiek vērsta arī uz ilgtermiņa investīcijām, kas vērstas uz vides aizsardzību caur aktivitāšu ieviešanu, piemēram, veicot modernizāciju, jaunajos risinājumos ietverot videi

draudzīgas tehnoloģijas. Pirmā ass arī paredz bioloģiskās lauksaimniecības attīstīšanu, tādejādi paaugstinot lauksaimniecība pievienoto vērtību (*LLAP*). Otrās ass pasākumi vērsti uz vides un **lauku ainavas** uzlabošanu, atbalstot pasākumus lauku teritorijas dabas vērtību, pievilcīgas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Ņemot vērā, ka lauksaimniecībai un mežsaimniecībai ir milzīga ietekme uz vidi, otrā ass paredz nepieciešamību atbalstīt brīvprātīgu agrovides saistību uzņemšanos, tādejādi veicinot vidi saudzējošu lauksaimniecības metožu izmantošanu, kā arī kompensētu radītos zaudējumus, no neiegūtajiem ienākumiem, kas rodas saimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ, *Natura 2000* teritorijas kā arī teritorijās ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem. Ainavas kvalitātes uzlabošanu un dabas vērtību saglabāšanu paredz caur mazefektīvi izmantoto zemju iesaistīšanu meža nozares un lauksaimniecības nozares produktu ražošanā (*LLAP*). Trešās ass mērķis ir veicināt lauku iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanu, atbalstot vietējo infrastruktūru un vietējo iniciatīvu darbību ar nepieciešamo infrastruktūru, dažādot ekonomiskās aktivitātes, tāpat arī attīstīt un saglabāt lauku teritoriju kultūras mantojumu. Ceturtais ass mērķis ir nodrošināt lauku attīstības programmas realizāciju izmantojot LEADER pieeju, veicinot vietējo rīcības grupu līdzdalību, dalību un sadarbību pasākumu īstenošanā, tādejādi uzlabojot uz vietējo vajadzību orientētu pārvaldības mehānismu vietējā līmenī un paaugstinot ilgtspējīgas attīstības potenciālu lauku teritorijās.

2.1. Attēls. Lauku attīstības realizācijas shēma (*Lauku tīkls, sk. 21.05.2013.*)

Zemes politika ir tā, kas stipri ietekmējusi ainavu un tās attīstību cilvēku faktora ietekmē, tās struktūru, nereti arī zemju izmantošanas veidus, galvenokārt, caur dažādu īpašumtiesību jautājumu sakārtošanu.

Zemes politikas pamatā ir zemes reformas, kuras nu jau ir ilgušas 20 gadus, lauku

apvidos un pilsētās tās ir norisinājušās atšķirīgi, tika pieņemti atšķirīgi zemes reformu reglamentējošie normatīvie akti, kuros bija atšķirīgi principi, kas attiecās uz zemju privatizāciju. Galvenais zemes politikas uzdevums visu laiku ir bijis zemju īpašumtiesību, vērtības noteikšanas, apsaimniekošanas un pārvaldības kārtības sakātošana.

Neskatoties uz to, ka zemes reforma ir pabeigta, un ir strauji pieaudzis nekustamo īpašumu skaits, tomēr vēl joprojām ir daudz tādu īpašumu, uz kuriem īpašuma tiesības zemesgrāmatā nav nostiprinātas. Lai nodrošinātu zemes reformas mērķi, zemes reformu uzdevumos ietilpa arī Latvijas tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanas veicināšana un kvalitatīvu lauksaimniecības produktu ražošanas palielināšana, kā arī citu resursu racionāla izmantošana un aizsardzības nodrošināšana (*J.Mierkalne, I.Freiberga., u.c., 2012*). Ņemot vērē, ka viena no Latvijas attīstības nozarēm ir lauksaimniecība, zemes politikai ir jābūt vērstai uz šīs tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstīšanu. Kā liecina nekustamā īpašuma kadastra informācijas sistēmas dati, LIZ Latvijā kopumā ir samērā sīkgabalaina un sadrumstalota, tādēļ politikas uzdevums, ja mērķis ir attīstīt lauksaimniecību, ir realizēt zemes konsolidāciju, tas ir, veicināt zemju maiņu īpašnieku starpā, tādējādi atvieglot lauksaimniekiem zemju apstrādāšanu un veicinot lauksaimniecību (*J.Mierkalne, I.Freiberga., u.c., 2012*).

Šobrīd aktuāls dokuments ir **Zemes politikas pamatnostādnes 2008.–2014.gadam** kurās norādīts, ka, īstenojot Konvenciju, nepieciešams izstrādāt politikas plānošanas dokumentus un rīcības plānus ainavu aizsardzībā, plānošanā un pārraudzībā un reģionālā un vietējā līmeņa plānojumos ieviest ainavu plānošanas sadaļu. Dokumentā noteikts:

- LIZ platībās, kuras pašreiz netiek izmantotas un to auglība nav piemērota lauksaimnieciskai ražošanai, pieļaujama apmežošana, maksimāli apmežojot līdz 56% no valsts teritorijas;
- kā vērtību nepieciešams saglabāt Latvijai raksturīgo mozaīkveida kultūrainavu, neizmanto LIZ platības jāsamazina līdz 5% no LIZ kopplatības, ilgtermiņā līdz 1% ;
- nepieļaut jaunu degradēto teritoriju rašanos un veicināt esošo teritoriju revitalizāciju.

Ainavu pārvaldībā iesaistītās institūcijas, iestādes un mediatori

Ainavu pārvaldība Latvijā ir disciplināra, dažādu sektoru atbildīgās institūcijas ir atbildīgas un uzrauga atsevišķas ainavas dimensijas un pilda savas noteiktās funkcijas, tādējādi nozares un kompetences ietvaros atspoguļo ietekmes uz Latvijas ainavu pārvaldību.

2.2.Tabula. Institūciju funkciju raksturojums. (informācija no institūciju portāliem, sk.21.05.2013)

Institūcija/ iestāde	funkcionālā darbība
VARAM	Videsun reģionālās attīstības ministrija ir tā, kura izstrādā ainavu politikas pamatnostādnes. Ministrija ir atbildīga par vides aizsardzību, reģionu un pašvaldību attīstības un pārraudzības koordināciju, par dažādu nozaru atīstību – attīstības plānošana, zemes pārvaldība u.c. funkcijas. VARAM ainavu pārvaldības kontekstā ir „jumta ministrija”, ņemot vērā, ka šobrīd tiek izstrādātas ainavu politikas pamatnostādnes, ministrijas kompetencē būs arī šo pamatnostāžu rīcību realizācijas uzraudzība.
VMD (Valsts meža dienests)	Galvenās funkcijas saistītas ar mežu apsaimniekošanas un izmantošanas uzraudzību. VMD savas kompetences ietvaros uzrauga visā Latvijas teritorijā to normatīvo aktu ievērošanu, kuri regulē meža apsaimniekošanu un izmantošanu, novērtē normatīvo aktu darbību attiecībā uz meža apsaimniekošanu un izmantošanu. VMD piedalās ES lauku attīstību fondu pasākumu izstrādē un ieviešanā. Tāpat VMD pienākums ir izsniegt normatīvajos aktos noteiktās atļaujas, apliecības, licences, apliecinājumus un citus dokumentus, atestē meža reproduktīvā materiāla ieguves avotu un sertificē meža reproduktīvo materiālu, veic meža monitoringu un meža patoloģiskā stāvokļa uzraudzību, pārbauda meža inventarizācijas datu kvalitāti, kārtu Meža valsts reģistru, eksaminē medniekus un izsniedz mednieka apliecības, organizē meža ugunsdrošības uzraudzību un ugunsgrēku ierobežošanu, administrē valsts, un starptautiski finansēto atbalsta programmu realizāciju mežsaimniecībā, informē sabiedrību par meža un medību resursu stāvokli un to izmantošanu, kā arī informē un konsultē meža īpašniekus par attiecīgo normatīvo aktu prasībām. Konsultē mežu īpašniekus, par mežu izstrādi, apsaimniekošanu un dažādiem projektiem, kas pieejami mežu īpašniekiem. LMD veic meža zemju apsekošanu dabā, pārliecinās vai situācija dabā atbilst VZD datiem. Mežu pārvaldības funkcijas ir centralizētas, sadarbība ar citām nozarēm praktiski nenotiek, tāpat sadarbība pie esošās sistēmas ar pašvaldību nenotiek.
LVM (A/S „Latvijas Valsts meži”)	realizē valsts intereses meža apsaimniekošanā, nodrošinot meža vērtību saglabāšanu, palielināšanu un maksimāli iespējamus ienākumus. Organizē plašas vides izglītības kampaņas un veicina sabiedrības ieinteresētību ar dažādos ar mežiem saistītos jautājumos.
VZD (Valsts zemes dienests)	Valsts zemes dienesta funkcijas ir nodrošināt Nekustamā īpašuma valsts kadastra, veikt nekustamo īpašumu kadastrālo vērtēšanu, piedalīties valsts politikas īstenošanā zemes reformas jomā u.c. Jebkuras darbības, kas saistās ar zemes lietojuma veida transformāciju, jāaskaņo VZD, kurš apstiprina vai noraida pieprasījums transformēt zemes lietojuma veidu.
LAD (Lauku atbalsta dienests)	īsteno valsts atbalsta un ES atbalsta pasākumus, kas noteikti Lauku attīstības programmā, kā arī uzrauga normatīvo aktu ievērošanu lauksaimniecības jomā. Informēs sabiedrību, konsultē lauksaimniekus, par dažādu atbalsta

	<p>maksājumu saņemšanas iespējam, projektu iesniegšanas iespējam atbilstoši Lauku attīstības programmā. Pieņem un izvērtē iesniegtos projektu pieprasījumus, un uzrauga projektu realizāciju. Lauku atbalsta dienestam laukos ir būtiska nozīme, kas realizē lauksaimniecības politiku.</p> <p>LAD veic lauksaimniecībā izmantojamo zemju apsekošanu, ja konstatētas neatbilstības īsteno arī soda sankcijas.</p>
<p>VVD (Valsts vides dienests)</p> <p>RVP</p>	<p>VVD izsniedz resursu izmantošanas atļaujas, tā piemēram derīgo izrakteņu atļaujas, kā arī nosaka un uzrauga to vēlāku rekultivāciju. Kopā ar būvvaldi, savas kompetences ietvaros pieņem ekspluatācijā objektus, kuri varētu radīt negatīvu ietekmi uz vidi, izdod tehniskos noteikumus dažādu projektu realizācijai un pārbauda to īstenošanu. Kā arī izsniedz IVN atzinumu, ja IVN ir nepieciešams, tajā var tikt ietverta ietekmes uz ainavu novērtēšana. uzrauga teritoriju plānojumu ietekmi, pārbauda pašvaldību iesniegtos monitoringa ziņojumus (VVDB).</p> <p>Teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas kontroli veic Valsts vides dienests, Savukārt vides un dabas aizsardzības normatīvo aktu ievērošanu kontrolē – reģionālās Vides pārvaldes.</p>
DAP (dabas aizsardzības pārvalde)	<p>Dabas aizsardzības pārvalde izstrādā dabas aizsardzības plānus ĪADT, uzrauga <i>Natura 2000</i> teritorijas. Ir atbildīga par dabas aizsardzības pasākumu īstenošanu un uzraudzību. DAP ir jāpārbauda dabas aizsardzības plānu izstrādes process, un jāveicina tā īstenošana, kā arī, jāpārvalda teritorija, jo tās pārvaldes nodrošināšanai nav izveidota sava administrācija. Teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādi pēc dabas aizsardzības plāna apstiprināšanas veic Vides ministrijas Dabas aizsardzības departaments.</p>
VAAD	<p>Viens no VAAD pienākumiem ir veikt uzraudzības pasākumus, lai valsti pasargātu no bīstamām augu slimībām un kaitēkļiem. Valsts augu aizsardzības dienests kontrolē lauksaimnieku minerālmēsļu, herbicīdu un pesticīdu izmantošanu.</p> <p>Dienesta mērķis ir radīt priekšnoteikumus, lai nesamazinātos augsnes auglība, lai lauksaimniekiem būtu pieejams vesels un kvalitatīvs pavairojamais un sēklas materiāls, līdzekļi, kas palīdz aizsargāt augus un iegūt augstākas ražas, un, lai tie neatstātu nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēku veselību, dzīvniekiem un vidi.</p>
pašvaldība	<p>Pašvaldības darbību nosaka Likums par pašvaldībām. Pašvaldība ir atbildīga par savas administratīvās teritorijas attīstību. Galvenais instruments ar kopašvaldība kontrolē savas teritorijas attīstību ir Teritorijas plānojums.</p> <p>Latvijā pašvaldību iedzīvotāju pārstāvniecību nodrošina iedzīvotāju ievēlēta dome, kura pieņem lēmums, nosaka pašvaldības institucionālo struktūru, lemj par autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu īstenošanu un kārtību, kādā nosaka pašvaldībai deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildi, izstrādā un izpilda izpildvaras budžetu.</p> <p>Pašvaldībai ir autonomas tiesības izstrādāt specifiskus noteikumus, kas atbilst teritorijas specifikai, lai nodrošinātu efektīvāku, tos tarp videi draudzīgāku attīstību, šāda veida iniciatīva ir brīvprātīga. Līdz šim dažādi ainavu plāni izstrādāti pašvaldībās brīvprātīgi, kas savukārt nav sekmējis</p>

	<p>kvalitatīvu ainavu plānojumu izstrādāšanu, tomēr jaunās Latvijas ainavu politikas pamatnostādnes paredz šādu plānu obligātu izstrādāšanu un tālāku integrēšanu teritoriju plānojumos.</p> <p>Pašvaldība savā teritorijā nosaka atļautos zemes izmantošanas veidus (caur teritoriju plānojumu) un zemes izmantošanas mērķus nākotnē. Šī informācija tiek iesniegta VZD kadastra informācijas sistēmā.</p>
--	---

Ainavu politikas pamatnostādņēs ir noteikta potenciālā institūciju atbildība un kompetences nacionālā un vietējā līmenī (1.pielikums), tomēr tā trūkst konkrētības, nav noteikta visu institūciju, kurām ir ietekme uz kādu no ainavas dimensijām, lielākā atbildība noteikta ir pašvaldībām, kurām jādod savs ieguldījums nacionāla līmeņa ainaviski vērtīgo teritoriju noteikšanā, jāpiedalās, šo teritoriju plānu un dažādu projektu, tostarp ĪADT un ainavu ekoloģisko plānu izstrādē. Tāpat ir noteikta atbildība attiecībā uz ainavu pārvaldības ieviešanu, caur teritoriju plāniem un cita veida dokumentiem – ainavu apsaimniekošanas plāni konkrētām teritorijām u.c. Noteikti ir arī instrumenti, veiksmīgai ainavu pārvaldībai, kas pašvaldībai jāizmanto: tiesības samazināt NĪN tiem zemju īpašniekiem, kas ievēro ainavu plānos noteiktās prasības, tiesības izstrādāt saistošos noteikumus konkrētu ainavu telpu apsaimniekošanā un pārvaldībā. Kā pienākums pašvaldībai ir noteikta sadarbības veicināšanas, gan valsts, gan reģionu līmenī. Atsevišķi tiek izdalīta iedzīvotāju iesaiste ainavu pārvaldības procesā un sabiedrības izpratnes veicināšana par ainavu, organizējot skates, seminārus, demonstrēt un stāstīt par labākās prakses piemēriem, tādejādi nodrošinot sabiedrības izpratnes līmeni atbilstoši EAK noteiktajām vērtībām un īstenojot tajās noteiktos principus, kas attiecas uz sabiedrību kā ainavas daļu.

Ainavu pārvaldībā iesaistītās mērķgrupas

Ainavu pārvaldībā par ieinteresētajām pusēm var uzskatīt jebkuru fizisku vai juridisku personu, kurai pieder īpašums, vai kura apsaimnieko zemes īpašumus, izmanto ainavu kā saimniekošanas vai dzīvošanas vidi, vai apmeklē to. Tāpat būtiska lomu ir dažādu interešu grupu pārstāvjiem, dažādām sabiedriskajām organizācijām, medijiem, teritorijas attīstību veicinošām organizācijām, tūrisma centriem un konkrētajā ainavā esošajiem dažādu pakalpojumu sniedzējiem. Kā viena no galvenajām ieinteresētajām pusēm ir vietējie iedzīvotāji, ir gan ainavu ietekmējošā grupa, gan tajā dzīvojoša grupa, gan tās sastāvdaļa.

Vietējie iedzīvotāji Vietējie iedzīvotāji ne vien ietekmē esošo ainavu, bet ir arī tās sastāvdaļa, viņi ir tie, kuri, dzīvojot, konkrētajā ainavā organiski tajā iekļaujas, tā ir viņu dzīves vide, viņi ir būtisks ainavu veidojošs elements. Vietējiem iedzīvotājiem ir savas intereses ainavā, nereti tiem pieder dažādi nekustamie īpašumi, nodarbojas ar saimniecisko

darbību u.c. šī grupa ir viena no svarīgākām ainavu pārvaldībā. Komunikatīvo principu ievērošana nav iespējama nesadarbojoties, un neveidojot sadarbības saites ar vietējiem iedzīvotājiem.

2.2...Attēls, Ainavu pārvaldībā iesaistītās interešu grupas

Zemju īpašnieki Pēc zemes reformas pabeigšanas (VZD dati uz 2012.01.01.) no visas nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētās zemes platības 50,4 % ir fizisko personu īpašumā esošas zemju platības, 12,5% - juridisko personu īpašumā, 11,5% - valsts īpašumā, 1,3% - pašvaldību īpašumā. Zemes īpašnieku pienākumi ir atkarīgi, no viņa valdījumā piederošās zemes, tā piemēram, ja īpašniekam piederošajās zemēs atrodas aizsargājamas sugas un/vai dzīvnieki, vai zeme atrodas ĪADT un/vai *Natura 2000* teritorijā, saimnieciskā darbība ir ierobežota. Tomēr šādos gadījumos valsts paredz kompensācu izmaksu.

Savukārt, ja zemes īpašumā ietilpst kultūrvēsturisks objekts, kurš ir iekļauts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, īpašnieks ir atbildīgs par konkrēto vērtību saglabāšanu. Tāpat zemes īpašnieks nav tiesīgs patvaļīgi mainīt zemes lietojuma mērķi, šādas darbības jāaskaņo ar pašvaldību un VZD.

Lauksaimnieki ir īpaši nozīmīga mērķgrupa, kas būtiski ietekmē ainavas vizuālo un ekoloģisko kvalitāti, nosaka lauku ainavas „rakstu”, ietekmē struktūru un citus ainavu raksturojošus parametrus. Caur lauksaimniekiem atspoguļojas arī dažādu līmeņu politika, gan

ES, gan nacionālā, galvenokārt, caur saimniekošanas virzieniem, ko ietekmē, arī ekonomiskie apstākļi (tirgus), pati ainava, tradīcijas u.c.

Mežu īpašnieki Vairāk kā puse Latvijas mežu teritorijas pieder privātpersonām (1990-2010 MSI, 29.04.2013.), mežu īpašnieku pienākumus un atbildību nosaka meža likums, tāpat arī kārtību, kādā mežs apsaimniekojams. Piemēram, meža likums nosaka, ka meža īpašnieka pienākumi pēc meža izciršanas ir to atjaunot un ieaudzēt, nodrošinot jaunās mežaudzes kopšanu. Tāpat meža īpašniekam ir jāinformē VMD par jebkurām saimnieciskajām aktivitātēm mežā. Tomēr likums neparedz saskaņošanu ar pašvaldību, ainaviskie faktori netiek ņemti vērā apsaimniekojot mežu, tomēr šajā kontekstā, LVM, atsevišķos gadījumos ņem vērā ainavisko faktoru, tas attiecas uz valstiski nozīmīgu ceļu malu izciršanu, atsevišķos gadījumos ir izstrādāti pat ainavu dizaina plāni, tomēr šāda prakse ir reti sastopama.

Meža īpašniekiem pieder Latvijas valsts nacionālā bagātība, tāpat tās ir teritorijas, kas aizņem būtisku Latvijas ainavas daļu, mežu īpašnieki, veicot saimniecisko darbību būtiski ietekmē ainavu.

Uzņēmēji ir specifiska mērķgrupa, kuru ietekme ainavā atkarība no to uzņēmuma darbības profila. Var būt uzņēmēji, kas ainavu izmantotie tieši, piemēram, fizisku būvju celtniecība, vai arī netieši, ar savu uzņēmējdarbību veicinot citus ietekmēt ainavu, piemēram, meža velšu uzpircēji veicina cilvēku aktivitāti mežā, kas neizbēgami atstāj ietekmi uz vidi.

Tūrisma nozares pārstāvji, piemēram, tūrisma informācijas centrs pildot savas funkcijas var veicināt konkrētu ainavu apmeklētību, izvietojot dažāda veida informāciju, dažāda veida kanālos. Tāpat arī sadarbojoties ar citiem TIC. Tas savukārt ilgākā laika griezumā var veicināt dažādu infrastruktūras objektu izveidi, vai arī atstāt negatīvu ietekmi uz ainavu, vai gluži pretēji – pozitīvu, veicinot vietējās pašvaldības un citu ieinteresēto pušu uzmanību aktivitātes teritorijas uzturēšanā. Tāpat ir arī ar citiem tūrisma pakalpojumu sniedzējiem, kuri piedāvā dažādas atpūtas, izklaides un dažādus pakalpojumus tūristiem.

Medijiem piemīt gan informatīva, gan izglītojoša funkcija, sabiedriskās domas ietekmējošs spēks. Informācijas telpa, ko nodrošina mediju aktivitāte var būt būtisks instruments, ar kuru var veicināt sabiedrības līdzatbildību un vietas apziņu.

Aktīvi **NVO** būtiski var uzlabot apkārtnes vides un ainavas kvalitāti, jo parasti ir informētāki par iespējām protestēt un aizstāvēt savu viedokli un intereses, tāpat NVO izmantojot savu statusu ir iespējas startēt dažāda veida projektu konkursos, caur kuriem iespējams realizēt savus mērķus, tādejādi sniedzot savu ieguldījumu.

Pakalpojumu sniedzēji parasti ir ieinteresēti uz konkrēta pakalpojuma sniegšanas iespējām. Pakalpojuma sniedzējs var būt gan tieši uz konkrētajā teritorijā dzīvojošo sabiedrību

vērst, piemēram, komunālo pakalpojumu sniedzējs, gan arī izmantot konkrētu teritoriju, lai spētu nodrošināt pakalpojumus, piemēram, mobilo sakaru pakalpojumu sniedzēju torņu izvietošana, vēja ģeneratoru izvietošana teritorijā u.c.

Zemes izmantotāji ir personas, kurām pašām zeme nepieder, bet, kuras izmantojot dažādu līgumu starpniecību, izmanto citu personu īpašumā esošās zemes. Lai oficiāli izmantotu kāda valdījumā piederošās zemes ir vairāki līgumu veidi: nomas līgums, patapinājuma līgums un apsaimniekošanas līgums. Būtiskākā atšķirībā ir tā, vai zemes izmantotājs maksā reālu samaksu zemes īpašniekam, šāda samaksa tiek paredzēta nomas līgumā, savukārt patapinājuma līgums maksu parasti neparedz, īpašnieks nodod zemi kāda valdījumā, jeb apsaimniekošanā, tomēr juridiskā atbildība par īpašuma apsaimniekošanu gulst uz zemes īpašnieku, savukārt apsaimniekošanas līgumā atbildība ir apsaimniekotājam, kas tomēr neizslēdz zemes īpašnieka atbildību. Dažādas nianse, kas saistītas ar pienākumiem un atbildību parasti ir atrunājamas attiecīgajos līgumos. Lauku reģionos šo interešu grupu lielā skaitā pārstāv lauksaimnieki, jo paplašinot savu saimniecisko darbību nepieciešamas jaunas zemes platības, populārākais līguma veids ir patapinājuma līgums, ko nereti izvēlas finansiālu apsvērumu dēļ (*Puzāne, personīga saziņa*).

Ainavu pārvaldība ir ļoti komplicēta, ko nosaka ainavas daudzdimensiālais raksturs, tādēļ arī instrumenti ainavu pārvaldībai meklējami dažādu sektoru politiskajos un praktiskās darbības laukos, tāpat svarīgi ir identificēt svarīgākās mērķgrupas. Ņemot vērā, ka ainavu pārvaldība Latvijā, nekad vēl nav tieši un mērķorientēti realizēta, to kā obligātu nereglamentē politiskie dokumenti, tā ir īstenojusies dažādu sektoru ietvaros un balstoties uz brīvprātīgiem principiem, kas arī nosaka specifisku, ainavu pārvaldības instrumentu trūkumu.

2.3.Tabula. Instrumenti ainavu pārvaldībā.

Politiskie un likumdošanas

- **Starptautiskie** šobrīd ainavu pārvaldībā aktuālākā ir Eiropas ainavu konvencija, kurā uzsvērta sasaiste arī ar citiem starptautiskiem dokumentiem (sīkāku uzskaitījumu skatīt 2.1.nodaļā).
- **Nacionālie** Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija, Nacionālais attīstības plāns, Teritorijas attīstības likums, aizsargjoslu likums, īpaši izceļams ir Likums „**Par pašvaldībām**”, tajā noteikti ne vien pašvaldību pienākumi, bet arī potenciāli instrumenti, ar ko pašvaldībai ir jāstrādā un gadījumi, kuros to var darīt, ainavu pārvaldības kontekstā nozīmīgi ir saistošo noteikumu pieņemšana. Šobrīd Latvija strādā pie viena no nozīmīgākajiem instrumentiem ainavu pārvaldībā – Ainavu politikas pamatnostādnes, kas būs nozīmīgs dokuments un paredzēs konkrētas rīcības ainavu pārvaldībā dažādos līmeņos (nacionālā, reģionālā, vietējā).
- **Vietējie** Pašvaldības pašas pieņem virkni obligāti pieņemamo saistošo

noteikumu, tāpat ir iespēja pieņemt saistošos noteikumus iniciatīvas kārtā un par vietējās teritorijas sapecifiku atspoguļojošām problēmām.

- **Nozaru politikas** - Latvijas meža politika, meža likums. Kopējā lauksaimniecības politika u.c., Vides aizsardzības likumi, dabas resursu izmantošanu reglamentējošā likumdošana utt.

Plānošanas instrumenti (Latvijā, līdztekus valsts līmeņa plānošanas dokumentiem, valsts ir noteikusi, kāda veida plānošanas dokumenti jāizstrādā, gan reģionālā, gan pašvaldību līmenī. Tāpat ir dažādi nozaru plāni un programmas

- **Reģionālā līmenī** ir reģionālie attīstības plāni, Plānošanas reģionu teritorijas plānojumi.
- **Vietēja līmeņa plānošanas dokumenti** – Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, Attīstības programmas, teritoriju plānojumi, dokumentiem tiek veikts stratēģiskais IVN, ja tā noteikts, tāpat tiek veikts teritorijas plānojumu monitorings, ja tas dokumentā paredzēts.
- **Nozaru plānošanā**, piemēram, kopējā Lauku attīstības programma, vides aizsardzības nozarē – dabas aizsardzības plāni, Upju baseinu apsaimniekošanas plāni utt.
- **Resursu izmantošanas un apsaimniekošanas plānošana** (mežu apsaimniekošanas plāni, upju baseina apsaimniekošanas plāni, ainavu apsaimniekošanas plāni utt.)

Ekonomiskie un Finanšu instrumenti

- **Projekti** ES un Latvijas mēroga projekti – infrastruktūras, vides, sociālie.
- **Tiešie maksājumu lauksaimnieku atbalstam (LAD)**, piemēram, Vienotais platību maksājums (VPN) ir maksājums, kuru izmaksā tieši lauksaimniekiem par to, ka LIZ tiek uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, tas nozīmē, ka tajās neaug invazīvās sugas, tajā, rēķinot uz vienu hektāru, nav vairāk par 50 atsevišķi augoši kokiem, kā arī nav koku vai krūmu puduru, kas aizņem vairāk nekā 0,01 ha lielu platību un tā nav zeme, kura nav piemērota kultūraugu audzēšanai, lopbarības ieguvei.
- **Lauku attīstības programmas realizētie ES fondu un valsts investīciju projektu finansējums (LAD)**, realizēti tiek dažādi projekti, atbilstoši LAP asīm, piemēram, saimniecību modernizācija, meža zemju kvalitātes uzlabošana, lauku vides ekonomikas dažādošana, projekti zivju resursu papildināšanai, bioloģiski vērtīgo zālāju utt.
- **NĪN (Nekustamā īpašuma nodoklis)** kuru piemēro nekustamā īpašuma īpašniekiem, pašvaldība ir tiesīganodkli samazināt, likumā noteiktā kārtībā. Gadījumos, kad zemes īpašnieks saņem platību maksājumus, un LAD pārbaudēs tiek konstatēti pārkāpumi, NĪN tiek dubultots.
- **Ikgadējais pašvaldību budžets**, kurā pašvaldības ieplāno nepieciešamos līdzekļus projektu līdzfinansēšanai, pašvaldības īpašumu apsaimniekošanai, sabiedriskās kārtības nodrošināšanai utt.
- **DRN (Dabas resursu nodoklis)** DRN izlietojumu nosaka valsts, tas var tikt izlietots tikai ar vides problemātiku un tās kvalitātes uzlabošanu saistītās aktivitātēs.

<ul style="list-style-type: none"> • Ieņēmumi no pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem u.c. (Zvejas licenžu tirgošana, nekustamo īpašumu noma, piederošo resursu realizācija – mežu ciršana, derīgo izrakteņu ieguve u.c.) • Uzņēmēju un investoru piesaiste – Pašvaldība, izmantojot sevā valdījumā esošo kapitālu var veicināt uzņēmēju un investoru piesaisti, piemēram, nodrošinot izdevīgus nomas līgumus, samazinot NĪN, papildus arī izmantojot infrastruktūras instrumentus.
<p>Administratīvie un institucionālie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Latvijas administratīvo pārkāpu kodekss • Administratīvie sodi • Pašvaldību saistošie noteikumi – gan atbilstoši likumam, gan brīvprātīgi pieņemti • Sadarbības projekti ar vietējām (skolas, muzeji, sociālais dienests) un valsts (DAP, VVD, RVP, VAA, VMD) institūcijām un struktūrām. • Sadarbības līgumi ar vietējām (skolas, muzeji) un valsts (DAP, VVD, RVP, VAA, VMD) institūcijām. • Kapacitātes paaugstināšana - Attiecīgu komisiju un nodaļu izveide pašvaldībās (piemēram ainavu apsekošanas komiteja, vides komisija utt.), to funkciju noteikšana • Sabiedriskie vides inspektori
<p>Infrastruktūras</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehniskā infrastruktūra (veloceliņi, pastaigu takas, dažādas inženierkomunikācijas, ceļi utt.) • Sociālā infrastruktūra informācijas pieejamība sabiedriskās vietās, zaļās teritorijas, dabas izglītojošās takas utt.
<p>Komunikācijas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dažādi mediji (radio, prese, televīzija, interneta vide) • Dažādi iestāžu oficiālie informācijas kanāli (Pašvaldību un institūciju mājaslapas, informatīvi bukleti un periodiski izdevumi, informatīvie e-pastu ziņojumi) • Dažādi pārskata ziņojumi (publiski pieejamie pārskati, piemēram, budžeta izlietojuma pārskats, atsedzot līdzekļu izlietojumu apkārtējās vides uzlabošanā, tāpat vides pārskati u.c.) • Semināru un konferenču rīkošana (gan kā sadarbības produkti, gan individuāli, pašvaldības, vai citu institūciju organizēti) • Komunikācijas plānu izveide • Sabiedriskās apspriešanas (piemēram, plānošanas dokumentu sabiedriskā apspriešana) • Socioloģiskās aptaujas un to rezultātu publicēšana • Iedzīvotāju iesniegumi (gan tieši iesniedzmi pašvaldībā, gan elektroniski, priekšlikumu veidā oficiālajā interneta vietnē utt.) • Vizuālie instrumenti – stendi, vides objekti • Videi draudzīgas rīcības popularizēšana, veicināšana un priekšzīmes rādīšana

(semināri, talkas – teritorijas sakopšanas, mežu stādīšanas, balvas sakoptākajām viensētām, kopīgi svinīgi pasākumi tiem, kas devuši būtisku ieguldījumu apkārtējās vides sakopšanā un/vai aizsardzībā)

- **Sadarbība ar NVO** (kopīgi semināri, izglītošanas kampaņas, pasākumi iedzīvotājiem utt.)

Ainavu pārvaldībā liela nozīme ir brīvprātīgajiem instrumentiem, tiem, kurus likums nenosaka par obligātiem, tādēļ jebkurai pašvaldībai ir jāizvērtē šo instrumentu pielietojums savā teritorijā, jāizvēlas efektīvākie, vietējai specifikai atbilstošākie un dzīvē realizējamie (ir iespējas tos realizēt).

3.PĒTĪJUMĀ IZMANTOTĀS METODES

Maģistra darba pētījuma ietvaros, paredzēts veikt empīrisko pētījumu izmantojot kvalitatīvās un kvantitatīvās pētījuma metodes.

Izmantoto metožu kompleksu sastāda: dokumentu un literatūras analīze; gadījuma analīze (*case study research*); dziļās, daļēji strukturētās intervijas, lauksaimnieku un Viesītes novada iedzīvotāju anketēšana.

Pētījumā tika izmantota dokumentu un literatūras analīze, papildus tai tika izmantotas empīriskās metodes, konkrēti, a) mērķgrupu (vietējās izpildvaras, zemes īpašnieku, lauksaimnieku u.c.) tiešās strukturētās intervijas un b) vietējo iedzīvotāju un lauksaimnieku anketēšana, atspoguļojot respondentu ainavu apziņas līmenis, specifiskās intereses ainavu apsaimniekošanā, mijattiecības ar citām mērķgrupām, iesaistes / rīcības gatavības potence, apzināta mērķgrupas integrācijas ainavu pārvaldībā problemātiku.

Tāpat maģistra darbā tiek izmantoti dati, no autores sastādītajiem dokumentiem: Viesītes novada pagastu teritorijas plānojamu monitoringa ziņojumiem un Viesītes novada pievilcīgo ainavu veidošanas plāna 1. redakcijas.

Dokumentu analīzes un literatūras analīzes galvenie uzdevumi ir iepazīties ar zinātniskā darba pamatjēdzienu skaidrojumiem, noskaidrot situāciju ainavu pārvaldības un ar to saistītajās jomās, un kritiski izvērtēt uzkrāto pieredzi maģistra darba pētījuma aspektā. Dokumentu analīze ir kvalitatīva analīzes metode, kam raksturīga pētījumā iegūtās izpratnes interpretācija (*Kristapsone, 2008*). Dokumentu analīze veikta dažāda līmeņa dokumentu kopumam, starptautiskiem, nacionāliem un vietējas nozīmes, kas izvēlēti atbilstoši autores viedoklim par ainavu pārvaldību, kas balstīts uz literatūras analīzi un vēlāk uz sociālo pētījumu rezultātiem.

Ņemot vērā, ka ainavu perspektīva ir visaptveroša, problēmas interpretācijā rada līdzšinējie pētījumi ainavu zinātnē, kas veikti konkrētu zinātņu nozaru ietvaros, nereti kā būtiskāko uzsverot sevis pārstāvēto zinātņu nozari, tikai pēdējā desmitgadē, skatījums uz ainavu apvienojot tās dimensijas un uzsverot to kā veselumu ir kļuvis populārāks akadēmiskajās aprindās. Iepazīstoties ar akadēmisko literatūru, pēc autores domām, *Pauls Selmans* varētu būt tas autors, kuram ir izdevies visveiksmīgāk apzināties dažādās problēmas

ainavu pārvaldībā, kas aptver tās daudzās dimensijas, gan ainavu plānošanas līmenī, gan politiskā.

Kvalitatīvās pētījuma metodes

Maģistra darba pētījumā tiek izmatota gadījuma analīze ar dziļās, daļēji strukturētās intervijās iegūto informācijas palīdzību, pielietojot, šīs metodes dati tiek atspoguļoti vārdu formā. Pētījuma izstrādes procesā, izmantojot kvalitatīvās metodes, turēšanās pie plāna ir sekundāra, datu vākšana notiek paralēli teorijai un uzsvars tiek likts uz parādību aprakstīšanu, tādēļ arī izmantojot šo metodi ir iespējams mazāks izlases apjoms (*Baxter, Jack, 2008*).

Gadījuma analīze (*case study research*) ir viena no vienkāršākajām kvalitatīvo pētījumu pamat metodēm. Kā pētījuma forma gadījuma analīze tiek definēta kā atsevišķu interešu gadījuma pētīšana, nevis kā izmeklēšanas metode. Gadījuma analīze ir abpusējs gadījuma izpētes un rezultāta izpētes process un tās gala ziņojums lielā mērā ir noteikts/vispār atzīts. Parasti gadījuma analīzē tiek izmantots neliels skaits konkrētas tematikas jautājumu, nerekomendē izmeklēt atšķirīgus jautājumus un kontekstus, tomēr tāda veida pieeja gadījuma analīzi padara kvalitatīvāku. Jautājumi ir kompleksi, strukturēti, problemātikā saistīti. Jautājumiem jābūt ikdienišķā valodā, konkrētās disciplīnas ietvaros saprotamiem (*Norman ed., 2000*).

Gadījumu analīzi var izmantot dažādās zinātnēs, parasti sarežģītu fenomenu, problēmu vai jautājumu izpētei, tādējādi pievēršoties padziļinātai problēmas izpētei un varētu sniegt papildinājumu līdzšinējai pētniecībai, veidotu, pārbaudītu vai papildinātu teoriju, kā arī, lai skaidrotu situāciju un radītu pamatus rīcībai. Gadījumu analīzi parasti izmanto, kad izpētes jautājums sākas ar “kā?” un “kāpēc?”, tādu zināšanu iegūšanai, kas nav iespējams ar citām metodēm. Šajā metodē detalizētām zināšanām ir sava vērtība, tāpēc iegūtos datus var vispārināt (*Seawright, Gerring, 2008*). Gadījuma analīzē (*case study research*) dati tiks iegūti ar dziļo, daļēji strukturēto interviju palīdzību.

Dziļās, daļēji strukturētās intervijas

Intervija ir sociālās informācijas iegūšanas metode, kuras pamatā ir intervētāja un respondenta mērķtiecīga un tieša saruna. Dziļā intervija ir kvalitatīva datu vākšanas metode, kas izmantojama ar mazu respondentu skaitu ar mērķi noskaidrot indivīdu viedokli par attiecīgo jautājumu. **Daļēji-strukturētā intervija** ir balstīta tēmu un/vai vispārīgu jautājumu listē, pieļaujamas atkāpes no jautājumu secības, formulējuma. Pretēji nestrukturētajām intervijām, daļēji strukturētās intervijas atrodas lielākā intervētāja kontrolē. Jautājumi tiek uzdoti atbilstoši tam, kā ievirzās saruna. Intervētājam tikai jāpārlicinās, ka jautājumi tiek atbildēti tā, lai pilnīgāk tiktu nosepta vajadzīgā tēma. Interviju metodes izmantošana

pētījumos paver daudz detalizētākas informācijas ieguves iespējas, nekā to iespējams iegūt ar aptauju starpniecību, jo pastāv intervētāja un intervējamā sociāli psiholoģiskā mijiedarbība. Padziļinātajās intervijās plaši lieto atvērtos jautājumus. (*Manheim, sk. 14.05.2013*)

Mērķgrupu intervijas

Kopā Maģistra darba pētījuma ietvaros veiktas 12 daļēji strukturētas dziļās intervijas, gandrīz visi intervējamie vienlaikus atbilst vairākām mērķgrupām, intervējamo saraksts sastādīts apzināti, lai iegūtu plašu un kompetentu viedokli no respondentiem, tādēļ tika izvēlētas personas, kuras ir aktīvas un ar plašu interešu loku. Tāpat apzināti tika izvēlēti konkrēti cilvēki, lai noskaidrotu atbildes uz konkrētiem jautājumiem, piemēram, zemes īpašniece, kura saņēmusi rakstisku brīdinājumu no pašvaldības par savas teritorijas, kas ir *Natura2000* apsaimniekošanas noteikumu pārkāpumiem u.c. (*sk. sarakstu*). Ar atsevišķiem respondentiem autore veica atkārtotas intervijas, tādējādi iegūstot padziļinātāku informāciju.

Jautājumu būtība tika vērsta uz esošās situācijas apzināšanu, problēmām un iespējām nākotnē, paturot prātā katras konkrētā intervējamās personas atbildību, un lomu ainavu pārvaldības sektorā Viesītes novada administratīvajā teritorijā. Jautājumi aptver ainavu pārvaldības koncepcijas dimensijas, kas atspoguļojas ainavas vērtībās un funkcijās, un pārvaldības instrumentos. Jautājumi intervējamajām personām atšķīrās, ņemot vērā katras personas, kā mērķgrupas nozīmi, potenciālās zināšanas un atbildību, tāpat arī mēdza atšķirties praktiski uzdotie jautājumi no iepriekš sastādītajiem, ņemot vērā intervijas specifiku un gaitu.

3.1.Tabula. Intervēto personu saraksts un īss raksturojums

Vārds, uzvārds	Ieņemamais amats
Alfons Žuks	Viesītes novada pašvaldības izpilddirektor. Ilggadējas Viesītes novada pašvaldības izpilddirektors, pārzina saimniecisko situāciju Viesītes novadā, atbildīgais par NVA projekta „Algotie sabiedriskie darbi” piesaistīto darbinieku koordinēšanu. Izglītība: Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, 1992, diplomēts agronoms
Svetlana Puzāne	Viesītes novada pašvaldības zemes lietu vecākā speciāliste, ilggadēja pašvaldības darbiniece, Zemes īpašniece – īpašumā atrodošajās teritorijas, kurās ir objekti, kuriem noteikts dabas mantojuma statuss. Viesītes novada nekustamo īpašumu apsekošanas un sakārtošanas komisijas locekle. Izglītība: Latvijas Lauksaimniecības Akadēmija, 1978, inženieris hidrotehniķis (<i>CVK, sk. 15.05.2013</i>)

Ivars Vingris	<p>Viesītes novada priekšsēdētāja vietnieks; Viesītes novada pašvaldības lauku konsultants, vetārsts, ilggadējs deputāts. Pārzina lauksaimniecības sektoru Viesītes novadā, organizē informatīvās dienas lauksaimniekiem. Darba ikdienā regulāri kontaktējas ar lauksaimniekiem, konsultē dažādos ar lauksaimniecību saistītos jautājumos.</p> <p>Izglītība: Bebreņu <i>sovhoz</i> tehnikums, 1985, veterinārija. LLU, 2008, Pārtikas higiēna (CVK, sk. 15.05.2013)</p>
Zigmunds Avens	<p>Atbildīgais par Viesītes novada ceļiem, zemes ierīcības speciālists –mērnieks. Ilggadējs Viesītes novada pašvaldības deputāts, darbojas finanšu, attīstības, lauksaimniecības un vides jautājumu komitejā. Lauksaimnieks, nodarbojas ar graudkopību, pieder zemes īpašums, kurā atrodas īpaši aizsargājamās sugas. Aktīvs dažādu fondu apgūvē, gan kā meža īpašnieks, gan kā lauksaimnieks.</p> <p>Izglītība: Latvijas lauksaimniecības akadēmija, 1984, zemes ierīcības inženieris</p>
Indulis Surkulis	<p>Viesītes novada pašvaldības policists. Novadā pašvaldības policists pēc ilgu gadu pārtraukuma, kā štata vienība ir kopš 2012.gada. I.Surkulis aktīvi iesaistās dažādu jautājumu risināšanā, kas saistīti ar apkārtējās vides sakārtošanu un pārkāpumu identificēšanu.</p> <p>Izglītība: Latvijas Policijas Akadēmija, 1993, jurists</p>
Sarmīte Milakne	<p>Viesītes novada muzeja vadītāja</p> <p>Izglītība: Liepājas Pedagoģiskā Augstskola, 1995, Pamatskolas pedagoģija</p>
Māris Blitsons	<p>SIA „Viesītes komunālā pārvalde” priekšsēdētājs. SIA „Viesītes komunālā pārvalde” ir pašvaldības kapitālsabiedrība, kura apkalpo visu Viesītes novada teritoriju. Ņemot vērā uzņēmuma nelielo kapacitāti, M.Blitsonam ir plašs pienākumu spektrs atkritumu apsaimniekošanas sektorā, to starp darbojas kā projektu vadītājs ūdenssaimniecības projektos.</p>
Sanita Lūse	<p>Saukas pagasta pārvaldniece</p> <p>Izglītība: Baltijas starptautiskā akadēmija, 2010, juristikonsultants</p>
Agnis Malcenieks	<p>Viesītes novada pašvaldības būvinženieris, Nekustamo īpašumu apsekošanas un sakārtošanas komisijas loceklis</p>
Gita Kļaviņa	<p>Biedrības „Saukas dabas parks” priekšsēdētāja, Viesītes novada attīstības komitejas locekle, Z/S īpašniece.</p> <p>Izglītība: Latvijas lauksaimniecības akadēmija, 1987, Veterinārija (CVK, sk. 15.05.2013).</p>
Mārtiņš Kandelis	<p>Kvalificēta nekustamo īpašumu vērtētāja asistents. Pieredze Latvijas lauku teritorijās atrodošo īpašumu novērtēšanā.</p>
Guna Purene-Bīriņa	<p>Pieder īpašums dabas parkā „Sauka”, kurā konstatēti pārkāpumi, ko konstatējusi DAP</p>

Tabulā izcelti to personu vārdi, ar kuriem intervijas veiktas atkārtoti, lai precizētu un papildinātu iegūto informāciju.

Kvantitatīvās pētījuma metodes ir socioloģiskās aptaujas, ar kuru palīdzību iegūst kvantitatīvu, skaitlisku informāciju par kādas parādības izplatību, meklē atbildes uz jautājumiem – cik daudz, cik liela daļa u.c. Biežāk izmantotās kvantitatīvās metodes ir anketēšana un interneta aptauja. Izvēloties anketēšanas veidu, svarīgi ņemt vērā mērķgrupas, vai izvēloties vienu vai otru metodi (klātienē vai elektroniski) tiks pārklātas visas nepieciešamās mērķgrupas (*Laķis, 2002*).

Lauksaimnieku anketēšanai tika izmantotas anketas, kuras tika orientētas un katras saimniecības individuālās ietekmes identificēšanu uz novada ainavu, gan ekoloģiskā, gan vizuālā perspektīvā, kā arī tika noskaidroti problēmjautājumi, kas skar lauksaimniecības.

Kopā tika aptaujāti 44 lauksaimnieki. Ņemot vērā, ka Viesītes novada lauksaimnieku skaits nepārsniedz 80 saimniecības, no kurām vairāk kā puse ir piemājas saimniecības, rādītājs 44 anketas ir objektīvs. Lauksaimnieku anketēšana tikai veikta caur pagastu lauku konsultantiem, kuru ikdienas darbs saistīts ar lauksaimnieku konsultēšanu. Anketas sastāv no 17 slēgta tipa jautājumiem, tomēr lielākā daļa lauksaimnieki, kuri aizpildīja anketas tajās ir veikuši dažādas piezīmes, kas būtiski uzlaboja anketu atdevi uzlabojot anketēšanas rezultātu kvalitāti. Ņemot vērā, ka lauksaimnieki ir specifiska mērķgrupa, kas pārstāv konkrētu tautsaimniecības nozari, iegūtos anketu rezultātus tika lūgts komentēt vietējam lauku vides speciālistam, lauku konsultantam Ivaram Vingrim, tādejādi novēršot neprecizitātes interpretācijā.

Iedzīvotāju anketēšanai tika izveidota elektroniska, interneta vidē pieejama anketa, anketēšana notika gan klātienē, gan izmantojot interneta anketu. Klātienē iegūtie dati tika vēlāk ievadīti elektroniski interneta anketā, tādejādi atvieglotot statistikas apkopošana procesu.

Anketa sastāvēja no trīs blokiem, pirmais sastāv no 12 jautājumiem, uz kuriem iespējams atbildēt ar – piekrītu, nepiekrītu, drīzāk piekrītu utt., tādejādi piedāvājot aizpildīt anketu, kuras aizpildīšana neprasa lielu laika ieguldījumu. Jautājumu mērķis ir noskaidrot cilvēku apmierinātību ar ainavas vizuālo stāvokli, iedzīvotāju gatavību iesaistīties ainavu pārvaldības procesā, un noskaidrot cilvēku zināšanas par esošajām dabas vērtībām un noskaidrot attieksmi, pret Viesītes novada ainavu, tādejādi izdarot secinājumus par vietas apziņas līmeni cilvēkos. Otrais jautājumu bloks sastāv no deviņiem jautājumiem, kuru mērķis ir noskaidrot iedzīvotāju attieksmi pret dažādiem procesiem un novērojamām tendencēm ainavā, sniedz savu vērtējumu - pozitīvi, negatīvi, neitrāli. Trešais jautājumu bloks sastāv no 8

jautājumiem, kuru mērķis ir noskaidrot vērtības, kuras ir svarīgas vietējiem iedzīvotājiem. Kopumā tika aptaujāti 100 Viesītes novada iedzīvotāji, kas ir salīdzinoši mazs skaits, jo individuāli interneta vidē anketas tika izsūtītas aptuveni 300 cilvēkiem izmantojot sociālos portālus un e-pasta starpniecību, kā arī lūgums aizpildīt anketu, tika izteikts publiski dažādos novada iedzīvotājiem domātos forumos, tas varētu liecināt par to, ka iedzīvotāji neapzinās ainavas nozīmi, tādēļ arī nav ieinteresēti.

4.PĒTĀMĀS TERITORIJAS RAKSTUROJUMS

Viesītes novads atrodas Latvijas DA daļā, 150 km no Rīgas. Novada Dienvidos robežojas ar Lietuvu, novada kopējā platība ir 650,5 km². Novada ģeogrāfiskais stāvoklis kopumā uzskatāms par neizdevīgu un ir viens no Zemgales plānošanas reģiona īpaši atbalstāmajiem novadiem.

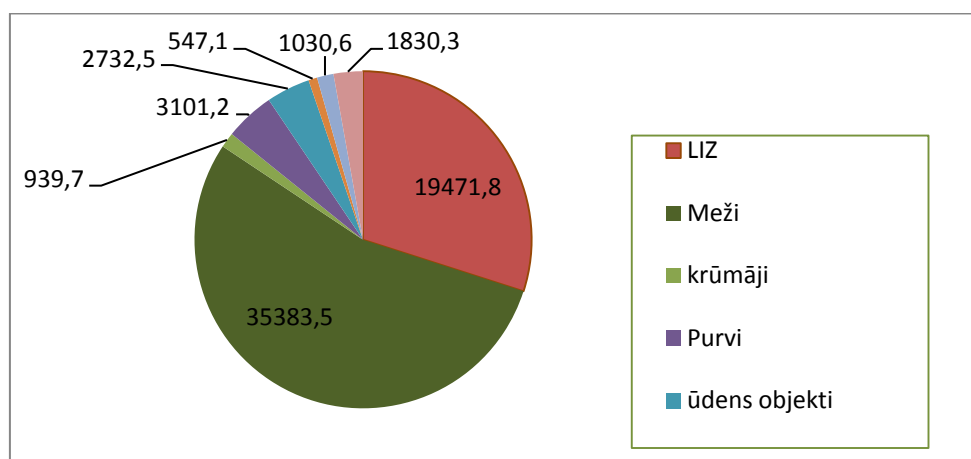
Latvijas administratīvi teritoriālās reformās laikā 2009.gadā Viesītes novads veidojies, apvienojot Viesītes pilsētu ar lauku teritoriju un Elkšņu, Saukas, un Rītes pagastus.

4.1.Viesītes novada vispārīgs ainavu raksturojums

Lai sekmīgi izstrādātu ainavu pārvaldības modeli, pēc iespējas kvalitatīvāk jāapzina esošā situācija, kas ļauj pieņemt loģiskus un mērķorientētus lēmumus. Aprakstot lauku ainavu, jāņem vērā tās komponentes, funkcijas un vērtības, gan tās, kas ir vispār pieņemtas, gan tās ko ainavā saskata vietējie iedzīvotāji.

Novads ģeogrāfiski atrodas Latvijas Austrumu daļā Augšzemes augstienē, kas nosaka novadam raksturīgu viļņotu reljefu un ainavu daudzveidību reģionālā griezumā un ietekmē zemes izmantošanas veidu izvietojumu teritorijā. Reljefa specifika nosaka arī novadā esošo lielo skaitu ezeru, ar ko Latvijā var mēroties tikai Latgale.

Zemes virsmas seguma sadalījums Viesītes novadā pēc Valsts zemes dienesta datiem ir: meža zemes 54%; lauksaimniecībā izmantojamās zemes 30%; purvi 5%; ūdensobjekti 4%.

4.1.Att. Zemes izmantošanas veidi 2010. g. (Avots: VZD)

Atbilstoši Latvijā, 1994.gadā veiktajai ainavu rajonēšanai, kurā iedalījums veikts balstoties uz ģeomorfoloģiskaiem un/vai bioloģiskajiem apstākļiem (zemes sega), Viesītes novads atrodas Augšzemes ainavzemes, Sēlijas pauguraines ainavapvidū un purvainā, mežiem klātā Austrumzemgales ainavzemes, Taurkalnes mežaines ainavapvidū. Viesītē un tās pagastu teritorijā, pēc struktūras raksturīga mozaīkveida pauguru un paugurgrēdu ainavas. Ūdenstilpes un viļņainais reljefs veido vizuāli pievilcīgus skatus visā novada teritorijā.

Dabas vērtības

Viesītes novads ir bagāts ar ekoloģiski vērtīgām ainavām, teritorijā atrodas 8 īpaši aizsargājamās *Natura 2000* teritorijas, ar kopējo platību 4383 ha, kā arī 19, mikroliegumi. Dabas aizsardzības plāns ir tikai vienai no ĪADT – dabas parkam „Sauka” (Nav apstiprināti Ministru kabinetā un tiem ir rekomendējošs raksturs), liela daļa ĪADT pieder privātīpašniekiem. Lielākā daļa ĪADT ir mitrāji, kuri kopumā sastāda 5% no visas novada teritorijas.

Viesītes novads ir bagāts ar virszemes ūdens resursiem, kuriem ir gan ekoloģiska, gan rekreatīva vērtība, pavisam kopā ir 21 ezers no kuriem lielākie: Saukas (718,2ha), Piksteres (255ha), Viesītes (237,2ha), Aizdumbles (100ha) un 15 upes, no kurām garākā ir Dienvidsusēja (115km).

Kultūrvēsturiskās vērtības

Viesītes novada ģeogrāfiskais stāvoklis un reljefs jau vēsturiski ir ietekmējis tā attīstību un kultūru. Viļņotais reljefs ar izteikti augstiem pauguriem ir veicinājis apdzīvotu pilskalnu īpatsvaru, kas ir viens no augstākajiem Latvijā, tāpat ietekmējis saimniekošanas veidus un apdzīvojuma struktūru.

Viesītes novads ir ar senu kultūrvēsturi, notikumi pagātnē ir atstājuši pēdas ainavā, novada nereti dēvē par augšzemi, Sēlijas centru, kur vēsturiski dzīve attīstījies sajaucoties Lietuvas un Latvijas tradicionālajām kultūrām (*Viesītes muzejs „Sēlija”, 2009.*) Kultūrvēsturiskās vērtības veido specifiskas, norobežotas ainavas daļas vai objekti, kas ilustrē cilvēku sabiedrības evolūciju, tās apdzīvojumu un raksturu laikā un telpā. Ainavā ir fiziskas paliekas jeb pagātnes zīmes, kuras atspoguļo pagātnes saimniekošanas veidus, iemaņas un īpašas tradīcijas (*Stūre, 2004*). Viesītes novadā saskatāmas dažādas pagātnes liecības/zīmes, kas liecina par Viesītes novada attīstību, sākot ar pilskalniem, muižu ēkām, baznīcām, beidzot ar pēdējo 20.gadu atstātajām liecībām. Sēlijai raksturīga iezīme ir koku puduros ieskautas viensētas. Viensētas koncentrējušās grupās ap nelieliem centriem, piemēram, Vārnavā, Eķengrāvē, Sauka kuri vēsturiski veidojušies ap muižām 19.gs un vēlāk 20.gs. 50.-70. gados, izveidojoties kolhoziem un padomju saimniecībām

Viesītes novads ir bagāts ar dažādiem arheoloģijas, arhitektūras, kultūras un vēstures pieminekļiem (pilskalniem, viduslaiku kapsētām, kulta celtnēm u.c.). Viesītes novada teritorijā ir ievērojams skaits **pilskalnu**: Sērpiņu pilskalns, Kūliņu pilskalns, Maizīšu pilskalns, Skosu pilskalns, Stupeļu pilskalns (līdzās senkapi un kulta akmens), Kņāvu pilskalns, Margaskalns - pilskalns, Saukas pilskalns.

Kopumā Viesītes novadā LR Kultūras ministrija valsts aizsargājamu kultūras pieminekļu statusu noteikusi 31 objektam, tie ir gan, valsts nozīmes, gan vietējas nozīmes arheoloģijas objekti, senkapi, pilskalni, apmetnes, īpaši objekti (Stupeļu kulta akmens).

Vizuāli estētiskās vērtības

Ainavu estētiskais novērtējums ir daudz plašāks nekā ainavu vizuālais novērtējums, jo tas bez ainavas vizuālās uztveres ietver arī citas izjūtas – cilvēku sajūtas caur dažādām maņām (*Danilāne, Gavena u.c. 2002.*).

Ainavu vizuālās vērtības parasti saista ar dabas ģeomorfoloģiskajām un bioloģiskajām izpausmēm/vērtībām, kā arī kultūras vērtībām. Viesītes novada reljefs ir izteikti viļņains, ko nosaka ģeogrāfiskie apstākļi, starppauguru ieplakās atrodas purvi un ezeri, no augstākajiem pauguriem paveras īpaši vizuāli pievilcīgi skati. Lauku teritorijā vērojami lauki ar atsevišķi augošiem kokiem, Viesītes novada ainavām raksturīgi līkumoti zemes ceļi, ko nosaka paugurvaļņu elementi.

Viesītes pilsētas ar lauku teritoriju teritorijas plānojumā 2006.-2018.gadam ir izdalītas 4 vērtīgu ainavu zonas, Saukas pagasta teritorijas plānojumā 2008.-2020.gadam 14, īpaši izceltas ainavas Saukas dabas parkā un tā apkārtnē, ko noteikuši īpašie reljefa apstākļi, ievērojami dabas un kultūras objekti, ekoloģiskās vērtības. Savukārt Elkšņu pagastā izdalīta viena augstvērtīga ainavu zona, kura aizņem ievērojamu Elkšņu pagasta daļu, Rites pagasta teritorijas plānojumā šādas zonas vai ainavas nav izdalītas.

Darba autore darba grupā Viesītes novada pašvaldībā veikusi īpaši augstvērtīgu ainavu inventarizāciju, kurā tika izdalītas augstvērtīgu ainavu telpas (2., 3. pielikums), kas aptver plašus areālu kuros koncentrējušās virkne unikālas ģeomorfoloģiskas, kultūrvēsturiskas un ekoloģiskas vērtības, gan atsevišķas mazākas ainavas, ar raksturīgām īpašībām, ievērojot unikālu ainavu iedalījumu un vizuāli estētiskos principus. Identificēti ainavu degradējošie objekti (2., 3. pielikums).

Sociālekonomiskie apstākļi

Ekonomiskie faktori gan ietekmē ainavu, gan ir atkarīgi no tās, būtībā, ainava ir viens no galvenajiem attīstību veicinošajiem faktoriem. Viesītes novadā galvenās tautsaimniecības

nozares ir mežsaimniecība un lauksaimniecība, kas būtiski ir ietekmējušas novada ainavu. Lauku ainavu jūtami ietekmējuši dažādi politiskie procesi un stratēģiskie lēmumi.

Šobrīd Viesītes novada ainavā vērojama LIZ aizaugšana ar krūmiem, no zemju transformēšanas veidiem, dominē zemju transformēšana no LIZ uz meža zemēm, aizaug atvērtās ainavas. samazinoties iedzīvotāju skaitam, pieaug pamesto viensētu un neapsaimniekoto teritoriju platības, kas negatīvi ietekmē novada ainavu.

Būtisks ekonomikas instruments, kas pozitīvi ietekmē Viesītes novada lauku ainavu, veicinot teritoriju sakopšanu un saimniecisko darbību, ir ES lauku politikas realizētie finanšu instrumenti - tiešie platību maksājumi u.c., kurus Viesītes novada lauksaimnieki un zemju īpašnieki gana aktīvi arī izmanto.

Pagājušajā gadsimtā novada teritorijā raksturīga bija ainavu mozaikas veidošanās, kas saistītas ar tā laika saimniecības un politikas tendencēm, savukārt vēlāk gs. Otrajā pusē notika teritoriju masivizācija, marginālu teritoriju veidošanās, savukārt mūsdienās vērojama teritoriju aizaugšana un meža izcirtumu palielināšanās, kas rada fragmentāciju ar ekoloģiski nevēlamu efektu.

Viesītes novadā nav lielu ražotņu un industriju, galvenie attīstības virzieni ir lauksaimniecība un mežsaimniecība, kas viss redzamāk ietekmē Viesītes novada ainavu. Pēdējos gados ir samazinājies lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības, tomēr vizuāli novada ainavā tas nav tik viennozīmīgi skatāms, jo ir samazinājies mazo lauksaimnieku skaits, tās ir izzudušas. Lielās saimniecības apvienojušas lielas LIZ teritorijas, tādējādi mainījusies lauku forma, līnija starp LIZ un mežiem šajās teritorijās ir „iztaisnojusies”.

Tomēr daudzviet vērojama LIZ aizaugšana ar krūmiem un mežu, samazinās zālāju skaits, Ainavā vērojama izteikta ainavas fragmentācija (4. pielikums), ko tieši ietekmējusi LIZ aizaugšana novada centrālajā daļā, kas vēsturiski ir attīstījusies un bijusi intensīvi izmantota lauksaimniecībā. Ainavā pamanāma mežu izciršana, īpaši kailcirtes, kas veicina ainavu fragmentāciju. Kopumā var secināt, ka ainavas Viesītes novada teritorijā ir kļuvušas sadrumstalotākas, tomēr pēc iestāšanās Eiropas Savienībā pieaug apsaimniekoto LIZ teritoriju platības, kas savukārt pamazām veicina lauksaimniecības zemju sakopšanu, tādējādi arī ainavas homogēnumu.

Nemot vērā, ka daudzviet Latvijā saglabājies postpadomju kolhozu mantojums, nereti ainavā tas izpaužas kā degradējoši objekti – sabrukušas fermas utt, pamestas meliorāciju kooperatīvu ēkas. Negatīvu ietekmi Viesītes novada teritorijā rada latvāņiem aizaugušās teritorijas, kas lielākoties ir privātipašumā. Tāpat draudus rada tas, ka iedzīvotāju skaits pagastos samazinās, pieaug neapdzīvoto māju skaits, īpaši samazinās viensētu skaits. Viesītes

novadā ir liels skaits pamestu viensētu, kas degradē lauku ainavu un rada pamestības sajūtu pamestajās teritorijās.

Viesītes novada ainavu degradējošie faktori un objekti

Viesītes novada pievilcīgo ainavu veidošanas plānā identificēta virkne Viesītes novada ainavu degradējoši objekti un teritorijas, objekti identificēti balstoties uz jau iepriekš pagastu teritorijas plānos identificētajiem objektiem un uz subjektīvas izvērtēšanas principiem darba grupā.

Galvenie ainavu degradējošie faktori saistās ar teritoriju neapsaimniekošanu vai nepārdomātu saimniekošanu, kas ietekmē gan vizuālo ainavas kvalitāti, gan ekosistēmas un ainavā izpaužas kā:

- Lauksaimniecībā izmantojamo zemju aizaugšana ar krūmiem, kas samazina atklāto skatu platības un samazina zālāju bioloģisko daudzveidību;
- Tūrisma nozarei būtisku dabas apskates objektu aizaukšana, piemēram - pilskalnu, kuri iekļauti arī dažādos publiski pieejamos tūrisma maršrutu aprakstos;
- Ezera krastu aizaugšana ar pamežu, aizsedzot skatu, uz Viesītes novada lielākajiem ezeriem, kas arī sekmē ezeru eitrofikāciju;
- Ceļu malu aizaugšana ar krūmiem;
- Nepārdomāta mežu izciršana ceļu malās;
- Negatīvu ietekmi atstāj atsevišķās teritorijās augošie Latvāņu, kas izplatoties, plašākās teritorijās negatīvi var ietekmēt gan ainavas vizuālo, gan ekoloģisko kvalitāti;

Tāpat kā negatīvi ainavu ietekmējoši faktori identificēti dažādu infrastruktūras objektu sliktais fiziskais stāvoklis, kas gan ietekmē ainavas vizuāli estētiskās vērtības, gan būtiski maina teritorijas lietošanas mērķus un atstāj ietekmi uz ekosistēmu:

- Pamesta saimnieciskā infrastruktūra;
- Slikta ceļu kvalitāte, gan fiziskā, gan vizuālā;
- Nefunkcionējošas ūdens režīma regulējošās sistēmas, kas izraisa atsevišķu teritoriju pārpurvošanos;
- Izsviesti atkritumi ceļu malās un citās tiem neparedzētās vietās (pilsētas tuvumā esošajos mežos, rekultivētajās atkritumu izgāztuvēs u.c.);

4.1.Tabula, Viesītes novada ainavu SVID analīze (Sastādījusi autore)

Viesītes novada ainavu SVID analīze	
Stiprās puses	Vājās puse
<ul style="list-style-type: none"> - Apjomīgi vērtīgie bioloģiskie resursi, pievilcīga un tīra vide, ko var izmatot ekotūrisma attīstībā; - Ievērojams skaits aizsargājamo teritoriju, t.sk. valsts nozīmes dabas liegumi un starptautiskas nozīmes ĪADT - Plaši kultūrvides resursi; - Ievērojams daudzums vērtīgu rekreatīvo zonu; - Specifiskas reljefa īpatnības, kuras nosaka ainavas unikalitāti un pievilcību; - Viesītes novada ainavas bagātas ar ūdens resursiem; 	<ul style="list-style-type: none"> - Trūkst dabas aizsardzības plānu ĪADT - Esošajam Saukas dabas parka plānam tikai rekomendējošs raksturs; - Notiek LIZ aizaugšana ar krūmiem - Notiek Ceļmalu aizaugšana ar krūmiem - Intensīva mežu izstrāde neņemot vērā to ietekmi uz ainavu; - Bioloģiskais, arī vizuālais piesārņojums ar invazīvajām sugām – Sosnovska Latvāņi; - Liels skaits nesakoptu īpašumu un pamestu viensētu; - Lielākā daļa ainavu teritorijas sadalīta mazās vienībās daudziem īpašniekiem;
Iespējas	Draudi
<p><i>Iekšējās</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Attīstīt ekotūrismu, izstrādājot un pilnveidojot maršrutus nozīmīgās ainavās; - Veicināt ainavu kvalitāti izmantojot ainavu dizaina principus; - Iespējas izmantojot ainavu kultūrvēsturiskās vērtības veicināt tūrisma <p><i>Ārējās</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ES fondu līdzekļu piesaiste ainavu plānošanas dokumentu izstrādei; - ES līmeņa dokumentu integrēšana stratēģiskajos dokumentos palielina potenciālu piesaistīt līdzekļus ar vidi un ainavām saistītiem projektiem; - Tūristu piesaiste, gan no citiem novadiem, gan citām valstīm 	<p><i>Iekšējie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Latvāņu izplatības areālu palielināšanās; - Ainavas struktūras sadrumstalošanās sīkās vienībās meža zemēs; - Lielu marginālu teritoriju veidošanās LIZ; - Aizaugošo teritoriju un pamestu viensētu skaita pieaugums; - Skatu laukumu aizaugšana, tādejādi mazinot tūrisma objektu kvalitāti; - Kultūrvēsturiskā mantojuma esošās kvalitātes pasliktināšanās; - Lauku kultūrainavas degradēšanās; - Bioloģiski vērtīgo zālāju teritoriju samazināšanās; - Finansiālo resursu trūkums objektu un teritoriju apsaimniekošanai; <p><i>Ārējie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nepārdomāta nozaru politika valstī; - ES līmeņa politikas ietekme, piemēram, platību maksājumu samazināšana;

Ainavu degradējošie faktori saistīti ar cilvēku darbību vai bezdarbību teritorijā un politiskajiem procesiem valstī, liela loma ir arī pašvaldībai, jo tieši pašvaldība ir atbildīga par savu administratīvo teritoriju un likumam atbilstošu pakalpojumu sniegšanu atkritumu sektorā. Tāpat būtiska loma ainavas degradācijā ir nepilnīgajai un vāji funkcionējošai dažādu valsts institūciju kontroles sistēmai, te īpaši jāuzsver VAAD, kuram būtu jākontrolē latvāņu

izplatība, piemērojot sodus tiem zemju īpašniekiem, kuri necīnās ar invazīvo sugu, konkrēti latvāņu izplatību.

4.2. Mērķgrupu izvērtējums

Lokāli Viesītes novadā, ņemot vērā novada specifiku izdalītas 5 galvenās ainavu ietekmētāju grupas: pašvaldība, lauksaimnieki, zemju īpašnieki, iedzīvotāji, ekonomiski vērtīgo dabas resursu ieguvēji/izmantotāji, NVO.

Pašvaldība

Viesītes novada pašvaldības teritoriju veido Viesītes pilsēta ar lauku teritoriju, jeb pagastu, Saukas pagasts, Elkšņu pagasts un Rites pagasts. Viesītes novada dome atbilstoši Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumam sastāv no 13 deputātiem, taču pēc jaunajiem grozījumiem šajā likumā, dome pēc pašvaldību vēlēšanām sastāvēs no 9 deputātiem.

Viesītes novada pašvaldībā, lai nodrošinātu savu darbību un izstrādātu domes lēmumprojektus ir četras komitejas: finanšu, sociālā, izglītības un kultūras jautājumu, attīstības, lauksaimniecības un vides komiteja. Administrāciju veido pagastu pārvaldes, grāmatvedības un finanšu nodaļa, kanceleja, attīstības un plānošanas nodaļa, un īpašumu apsaimniekošanas nodaļa, kura gan pēc pašvaldības iniciatīvas ir integrējusies attīstības un plānošanas nodaļā.

Pašvaldība ir atbildīga par dažādu pakalpojumu pieejamību savā novadā kas atstāj ietekmi uz ainavu, to reglamentā Likums „Par pašvaldībām”, piemēram, par ceļu uzturēšanu pašvaldība ir slēgusi līgumu ar SIA „Viesītes transports”, savukārt par atkritumu apsaimniekošanu līgums ir slēgts ar SIA „Viesītes Komunālā pārvalde”, kas ir pašvaldības kapitālsabiedrība. Uzņēmuma dati liecina, ka atkritumu apsaimniekošanas līgumi ir noslēgti 90% novada iedzīvotāju, tomēr pamazām situācija uzlabojas, atkritumu apsaimniekotājs ir uzsācis informatīvu kampaņu par obligātu līgumu slēgšanu, informējot iedzīvotājus, tāpat SIA „Viesītes komunālā pārvalde” lauku apvidos dzīvojošajiem pensionāriem, kuri rada maz atkritumus, salīdzinot ar citām māsaimniecībām tiek piedāvāti izdevīgi atkritumu apsaimniekošanas līgumi, kuros savstarpēji vienojoties, tiek izveidoti grafiki atbilstoši situācijai, līdz ar to samazinās maksa par atkritumu apsaimniekošanu. Atkritumu šķirošanas pakalpojumi uzņēmumā ir jaunums, un pagaidām iespēja šķirot atkritumus ir nodrošināta tikai pilsētā un ciemos dzīvojošajiem iedzīvotājiem. Tomēr novada teritorijā daudzviet ir konstatēts

piesārņojums ar sadzīves atkritumiem, kas norāda uz būtiskām problēmām šajā sektorā un iedzīvotāju vides un vietas apziņas līmeni.

SIA „Viesītes transports”, kas arī ir pašvaldības kapitālsabiedrība nodrošina ceļus uzturēšanas pakalpojumus tāpat uzņēmums arī nodrošina skolēnu, kuri dzīvo lauku teritorijās ikdienas pārvadājumus uz mācību iestādēm. Vietējie iedzīvotāji nav apmierināti ar pašvaldības ceļu kvalitāti (*Viesītes novada mājaslapa...16.05.2013*), to savukārt ietekmē pašvaldības budžeta līdzekļi, kas nav pietiekami, lai nodrošinātu visu pašvaldības ceļu kvalitātes uzturēšanu apmierinošā līmenī (*Pēc Z.Avens*).

Pašvaldība organizē teritorijas sakopšanu, diemžēl tas notiek galvenokārt Viesītes pilsētā, un pagastos atkarībā pēc situācijas, par to savukārt atbild pagastu pārvaldnieki, teritoriju sakopšanā netiek ņemta vērā ainavu perspektīva. Atsevišķos gadījumos teritorijas tiek sakoptas pēc vajadzības, īpaši tas attiecas uz teritorijām ar kultūrvēsturisku nozīmi, kurās atrodas kultūrvēsturiski objekti, kuras tiek sakoptas pirms konkrētu notikumiem, piemēram, pilsētas svētkiem vai piemiņas pasākumiem, konkrētajās vietās. Pašvaldība orientējusies uz Viesītes pilsētas vizuālā tēla uzlabošanu, kas savukārt kavē apkārtējās ainavas sakopšanu, jo tam nepietiek ne finanšu nedz cilvēku resursu.

Izvērtējot visus instrumentus pašvaldībā, ainavu pārvaldības kontekstā nākas secināt, ka tie tiek nepilnīgi izmantoti. Piemēram, administratīvie instrumenti, kurus nosaka Likums par pašvaldībām, kurā ir teikts, ka pašvaldība var pieņemt dažādus saistošos noteikumus, ja tie tiktu atbilstoši ainavu perspektīvai izstrādāti, var kalpot kā nozīmīgi ainavu pārvaldības instrumenti, piemēram, saistošie noteikumi *par namu un to teritoriju un būvju uzturēšanu; par republikas pilsētas vai novada teritorijas labiekārtošanu, zaļumstādījumu uzturēšanu un aizsardzību*, tomēr Viesītes novada pašvaldībā šādi noteikumi nav pieņemti, savukārt iespēja pieņemt noteikumus *par publiskā lietošanā esošo, mežu un ūdeņu, kā arī par republikas pilsētas vai novada īpaši aizsargājamo dabas un kultūras objektu aizsardzību un uzturēšanu* izmantota daļēji, pieņemot noteikumus par licenzēto makšķerēšanu, neizmantojot visas iespējas, kuras būtiskas ainavu pārvaldībā, tāpat netiek izmantots tas, ka dome ir tiesīga pieņemt saistošos noteikumus, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, kas norāda uz brīvprātīgo iniciatīvu trūkumu.

Pašvaldība aktīvi izmanto dažādus sev pieejamos finanšu instrumentus, tomēr tie netiek orientēti ainavu pārvaldības kontekstā, kas skaidrojams ar mērķorientētu plānošanas dokumentu, kuros būtu definēts rīcības plāns ainavu pārvaldībā trūkumu. Šajā kontekstā efektīvi instrumenti būtu administratīvie sodi, ja tiktu pieņemti atbilstoši saistošie noteikumi. NĪN šobrīd tiek samazināts represētajiem, pensionāriem un daudz bērnu ģimenēm, tomēr to varētu samazināt arī tādiem zemju īpašniekiem, kas rūpējas par sev piederošo zemju

iekļaušanos ainavā uzlabojot tās kvalitāti, gan ekoloģiskā, gan vizuāli estētiskā kontekstā. Tāpat pašvaldība varētu izmantot budžetu, tajā paredzot ainavu pārvaldības vai plānošanas plānu izstrādi piesaistot nozares ekspertus.

Šobrīd DRN tiek izmantots teritorijas labiekārtošanai un zivju resursu papildināšanai ezeros, taču to varētu izmantot arī savādākos veidos.

Pašvaldība ir pieņēmusi Viesītes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2014.-2024. gadam, kurā tiek pieminēta ainava, tomēr tās izpratne un konteksts nav skaidri definēts, savukārt pašvaldības iniciatīva, veidot novada pievilcīgo ainavu apsaimniekošanas plānu, kurš ir tapis pirmajā redakcijā, un ir nozīmīgs solis ainavu pārvaldībai Viesītes novadā. Tomēr, ņemot vērā, ka šāda dokumenta tapšana bijusi obligāta konkrēta projekta ietvaros, rodas bažas, vai nākotnē tiks attīstīta un uzturēta ideja par ainavu pārvaldību Viesītes novada pašvaldībā.

Kā jau daudzkārt minēts Viesītes novads ir bagāts ar dabas resursiem – meži, ezeri, purvi, tāpat novadam ir raksturīgs izteikti paugurots reljefs, tomēr šis potenciāls izmantojot infrastruktūras instrumentus ir vāji izmantots, ņemot vērā, ka Viesītes novads ilgtspējīgas attīstības stratēģijā sevi definējis, kā zaļāko novadu, būtu nepieciešam izmantot šos instrumentus, kas sekmētu gan tūrisma attīstību, gan vietējo vietas apziņu, radot pievilcīgu un patīkamu vidi.

Pašvaldība aktīvi izmanto savu interneta mājaslapu, tomēr informācija, ar kuras palīdzību pašvaldība pati vērsas pie iedzīvotājiem, izglītojot un, informējot par situāciju novadā, ir maz, aktīvi tiek pārpublicētas aktuālās iespējas, ko organizē dažādas ES organizācijas un plānošanas reģioni. Lielākā daļa pašvaldības publicitātes raksti saistīti ar ES līdzfinansētajiem projektiem, kuru obligātu publicēšanu nosaka projektu publicitātes plāns.

Pašvaldībai ir neizmantots potenciāls, informējot sabiedrību, gan par novadā esošajām vērtībā, procesiem un plāniem, veicināt sadarbību ar vietējiem iedzīvotājiem, veicināt vietas apziņu, skaidrot ainavas perspektīvu un tās nozīmi viņu dzīvēs.

Pašvaldība ir pasīva publicējot informāciju citu institūciju un citu sabiedrisku organizāciju mājaslapās par sevi, tādejādi, iespējams, neiegūstot visu iespējamo tūrisma potenciālu, ko varētu iegūt piesaistot vairāk tūristus.

Pašvaldība ik gadu publicē budžeta pārskatu, savukārt iepriekšējo gadu pārskati tiek izņemti, un publiski pašvaldības mājaslapā nav pieejami, citi pārskati netiek publicēti. Rīkojot seminārus, pašvaldība galvenokārt orientējas uz lauksaimniekiem un vietējajiem uzņēmējiem. Pašvaldībā nav komunikācijas plāna, kas ņemot vērā vājo komunikāciju ar iedzīvotājiem, varētu veicināt situācijas uzlabošanu.

Pašvaldība piedalās Latvijas lielajā sakopšanas talkā, tāpat arī ir piedalījusies meža stādīšanā, bet par pašas pašvaldības aktivitāti iedzīvotāji uzzina, kad tā jau ir notikusi, tādējādi neizmantojot iespējas, ar kuras palīdzību var veicināt sabiedrības līdzdalību.

Pašvaldība organizē ikgadējus svinīgus pasākumus, gan iedzīvotājiem, kura laikā apbalvo aktīvākos novada iedzīvotājus un konkursa „Baltā māja” laureātus un zemnieku balli, pagasti aktīvi organizē dažādu pasākumus iedzīvotājiem, piemēram „Ābolu balle” Saukas pagastā u.c. šāda veida pasākumi veicina vietējējo saliedētību un līdzdalību, tādēļ ir svarīgi turpināt šādas tradīcijas uzlabojot to kvalitāti, kas orientēta uz vietas apziņas veicināšanu vietējos iedzīvotājos.

Pašvaldība galvenokārt sadarbojas ar tiem NVO, kuri paši ieinteresēti sadarbībā un vērsas pēc palīdzības, tomēr šī gada maijā pašvaldības organizētā NVO tikšanās, vieš cerības, ka situācija nākotnē šajā sektorā varētu uzlaboties. Tomēr jāpiebilst, ka novadā ir maz aktīvu NVO.

Sistēma, kā šobrīd funkcionē Viesītes novada pašvaldība ainavu pārvaldības kontekstā nav efektīva, un neveicina ilgtspējīgu attīstību teritorijā. Teritorijas attīstībai vitāli nepieciešams ir pieņemts stratēģisks, nākotnē orientētus lēmumus, kas paredz visu instrumentu apzināšanu un stratēģisku to pielietojumu, apzinoties savas teritorijas kapitālu, kas ir arī iedzīvotājs

Vietējie iedzīvotāji

Viesītes novadā dzīvo 4460 iedzīvotāji (CSP), no kuriem lielākā daļa 1828 dzīvo Viesītes pilsētā. Līdzīgi kā citos Latvijas novados arī Viesītes novads piedzīvo straujas demogrāfiskas izmaiņas, kopš 2007.gada līdz 2012.gadam iedzīvotāju skaits samazinājies par 7%, savukārt darba spējīgo iedzīvotāju skaits laika posmā no 2010.gadam – 2012.gadam sarucis par 9%. Šobrīd Viesītes novadā bezdarba līmenis ir 12,2% un oficiāli reģistrēti 299 bezdarbnieki (*Viesītes novada attīstības...*, 2013). Ņemot vērā, ka iedzīvotāju skaits pagastos samazinās, pieaug neapdzīvoto māju skaits, īpaši samazinās viensētu skaits.

Vietējie iedzīvotāji ir viena no centrālajām mērķgrupām ainavu pārvaldībā, tiem var nepiederēt nekustamais īpašums, tomēr iedzīvotāju vietas apziņa būtiski ietekmē cilvēka praktiskās darbības ainavā un ainavu izpratne, caur tās dimensijām ietekmē praktisko darbību raksturu. Autore veikusi sociālo pētījumu, lai apzinātu šos izpratnes līmeņus, tie atspoguļo, ka vietējiem iedzīvotājiem ir augsta vietas apziņa, tomēr trūkst iniciatīvas un nav pilnīga izpratne par ainavas raksturu (*pētījuma rezultātus skatīt 5.3. nodaļā*), kas nozīmē, ka iedzīvotāji ir svarīgs „kapitāls” ainavu pārvaldībā, jo izmantojot mērķtiecīgus, izglītojošus, un

komunikatīvos uz sadarbību vērstus instrumentus iespējams uzlabot Viesītes novada ainavu kvalitāti.

Lauksaimnieki

Viesītes novada pašvaldības dati par lauksaimniekiem liecina, ka novada teritorijā saimnieko 79 lauksaimniecības no kurām aptuveni 10 saimniecību apsaimniekotās teritorijas pārsniedz 100 ha. Lielākā daļa lauksaimnieku specializējušies lopkopībā, dominē saimniecības, kuras orientējušās uz piensaimniecības un gaļas lopu audzēšanu, kas savukārt atspoguļo Viesītes novada lauku ainavas īpašības, kas atspoguļojas zemes izmantošanas veidā – dominē pļavas. Pateicoties ES platībmaksājumiem, pēdējos gados vērojama tendence, ka pieaug lielo lauksaimniecību apsaimniekotās teritorijas un samazinās mazo piemājas saimniecību skaits. Sīkāk par novada lauksaimniekiem skatīt 5.2. nodaļā.

Zemju īpašnieki

Lielākā daļa pašvaldības teritorijā esošie īpašumi ir privātīpašumi, piemēram, Viesītes pilsētas ar lauku teritoriju, un Elkšņu pagasta teritorijas plānojumu dati liecina, ka šajās teritorijās kopā atrodas 1191 zemes īpašumi, no kuriem privātām personām pieder 801, juridiskām 61, pašvaldībai 22, kuri atrodas Viesītē un Viesītes pagastā, pārējie pieder valstij vai atrodas kopīpašumā. Skaitliski dati par Rites un Saukas pagastu zemes īpašumu tiesībām nav pieejami, tomēr tendences šajos pagastos ir līdzīgas.

Zemes izmantotāji pētījumā kā atsevišķa mērķgrupa, netiek izdalīta, jo atbildība par zemes īpašumu ir īpašniekiem, zemes izmantotāja atbildība atkarīga no līguma veida un tā nosacījumiem, ko slēdz zemes izmantotājs un zemes īpašnieks, piemēram, patapinājuma līgumos pilna atbildība par konkrēto teritoriju gulstas uz zemes īpašnieka pleciem, nomas līgumos tā balstās uz līguma nosacījumiem, savādāk ir slēdzot apsaimniekošanas līgumu, kura gadījumā pilnu atbildību uzņemas apsaimniekotājs. Jebkurā no minētajiem gadījumiem, zemes izmantotājam jāievēro Latvijas valsts likumdošana, kas attiecas uz konkrēto zemes izmantošanas mērķi un saimnieciskajām darbībām. Zemes izmantotāju lielāko daļu sastāda lauksaimnieki, kuri lai paplašinātu savu saimniecisko darbību ir spiesti iznomāt vai atpirkt LIZ, otrs lielākais zemju izmantotājs ir pašvaldība.

Ekonomiski vērtīgo resursu ieguvēji

Viesītes novads atrodas ģeogrāfiski neizdevīgā vietā, un tam ir slikta infrastruktūra (*attīstības stratēģija*), kas neveicina uzņēmēju interesi. Viesītes novadā skaitliski visvairāk pārstāvēti tirdzniecības uzņēmumi (pārtikas preču veikali) un kokapstrādes uzņēmumi un savu darbību veic mežistrādes uzņēmumi, notiek derīgo izrakteņu ieguve.

Lielāko ietekmi novada ainavu atstāj uzņēmumi, kas nodarbojas ar dabas resursu ieguvī – mežsaimniecība, derīgo izrakteņu ieguve un kūdras ieguve. Novadā darbojas divi kokmateriālu gateri, kas nodarbojas ar koksnes izstrādājumu (dēļu) eksportu mazos daudzumos, un ir izvietojušies tuvu Viesītes pilsētas robežai.

Lielā skaitā Viesītes novadā ir individuālie darba veicēji, kas nodarbojas ar mežistrādi un nodarbina vietējos iedzīvotājus un savas saimnieciskās darbības veic A/S LVM un SIA „Latsins”, kas ir mežistrādes uzņēmums (fiziski neatrodas Viesītes novadā, bet aktīvi uzpērk novadā esošās cirsmas no mežu īpašniekiem un A/S LVM). Novadā darbojas 1 uzņēmums, kas nodarbojas ar kūdras ieguvī atstājot milzīgu ietekmi uz ainavu, ainava tiek pilnībā izmainīta kūdras ieguves teritorijās.

Ar derīgo izrakteņu ieguvī novadā nodarbojas privātpersonas un juridiskas personas, kuras izņēmušas derīgo izrakteņu ieguves atļaujas, tiek iegūta grants un smilts. Uz šo brīdi aktīva derīgo izrakteņu ieguve notiek 3 karjeros, savukārt no 2012. gada līdz 2013. gada martam ir izsniegtas 8 derīgo izrakteņu ieguves atļaujas. Derīgo resursu ieguves kārtību un mežu apsaimniekošanu regulē valsts izmantojāt tās padotās institūcijas, tādēļ resursu apsaimniekošana notiek saskaņā ar likumdošanu, tomēr problēmas rada šo procesu uzraudzība un kontrole, īpaši tas attiecas uz derīgo izrakteņu ieguvī, pēc kuras ainavā paliek izmantots karjers, kuru nepieciešams rekultivēt, diemžēl tendences Viesītes novadā parāda nepatīkamu pieredzi, un ir pamats bažām, ka šādas tendences saglabāsies, ņemot vērā, ka ieguves atļauju darbības laiks atsevišķos gadījumos ir būtiski pagarināts (skatīt intervijas un interviju kopsavilkumu).

NVO

Viesītes novadā nav daudz aktīvu NVO, pamanāmākās ir biedrība „Saukas dabas parks” un biedrība „Vārava”. Biedrība „Vārava” dibināta ar mērķi realizēt licenzēto makšķerēšanu Viesītes ezerā, kuru izveidojuši Viesītes ezera krastā dzīvojošie un personas, kurām pieder zemes īpašums ezera krastā. Biedrības aktivitātes saistītas ar licenzētās zvejas organizēšanu Viesītes ezerā, zivju mazuļu ielaišanu un atsevišķās vietās ezera krastu izpļaušanu un sakopšanu sadarbībā ar Viesītes novada pašvaldību, biedrībā darbojas viens brīvprātīgais vides inspektors, kas uzrauga zvejnieku aktivitātes Viesītes ezerā.

Biedrība „Saukas dabas parks” dibināta 2003.gadā un tās mērķis ir Saukas dabas parka un apkārtējās teritorijas ainavisko, bioloģiskās daudzveidības un teritorijas kultūrvēsturisko vērtību saglabāšana, vienlaicīgi nodrošinot arī izglītošanas un audzināšanas funkcijas un teritorijas attīstību. Biedrība apsaimnieko pašvaldībai piederošās zemes un lauku viensētu „Bincāni” Saukas dabas parka teritorijā.

Biedrība aktīvi darbojas, lai sasniegtu izvirzīto mērķi, par to arī liecina fakts, ka Saukas dabas parks ir Viesītes novada tūristu apmeklētākā teritorija, tāpat biedrībā izmantojot dažādas projektu līdzfinansēšanas iespējas ir izveidojusi dabas takas, velomaršrutu ar norādēm, kempinga vietas, īsteno vides izglītības pasākumus, rūpējas par dabas parka teritoriju, organizē licenzēto makšķerēšanu. Biedrība apsaimniekotajā teritorijā atrodas lauku viesu māja „Bincāni”, ir uzcelta pirts un ierīkotas bioloģiskās attīrīšanas iekārtas.

Biedrība ir izveidojusi mājaslapu, kurā informē tūristu par dabas parka bioloģiskajām un kultūrvēsturiskajām vērtībām, aktīvās un rekreatīvās atpūtas iespējām, līdztekus reklamē vietējo saražoto produkciju, pieejamā informācija ir labi pārskatām, līdztekus biedrība ir aktīva, reklamējot Saukas dabas parku sociālajos tīklos.

Saukas dabas parka biedrība aktīvi konsultē dabas parkā dzīvojošos un tos kuriem dabas parkā pieder īpašumi, par to atbildību un iespējām. Kopumā var teikt, ka biedrības ietekme uz ainavu vērtējam pozitīvi, dabas parkā dzīvojošajiem ir lepnums un padziļināta izpratne par Saukas dabas parku un tā vērtībām, kop veicinājusi biedrības aktīvā darbība. Tūristu plūsmas, pateicoties, sakārtotajai infrastruktūrai ir organizētas un kaitējumu ainavai nenodara.

4.3. Ainavu pārvaldības instrumenti Viesītes novada pašvaldībā

Politiskie un likumdošanas

Viesītes novada pašvaldība šogad ir izstrādāju *Viesītes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2014. – 2024. gadam*, stratēģijas vīzija sasaucas ar ilgtspējīgas attīstības koncepciju, tajā ir teikts, ka novads ir zaļākais novads Latvijā – zaļākā un veselīgākā dzīves vieta, kurā bagātība radīta, gudri apsaimniekojot tās dabas resursus un Sēlijas kultūrvēsturisko mantojumu. Kā viena no stratēģijas prioritātēm izvirzītas dabas kapitāla un ainavu ilgtspējīga apsaimniekošana, kurā teikts, ka dabas kapitāla un ainavu ilgtspējīgai apsaimniekošanai jābūt vērstai uz dabas kapitāla vērtību palielināšanu, piemēram, palielinot meža ekonomisko vērtību, veicinot mežu teritoriju apmežošanu ar saimnieciski vērtīgām koku sugām, vienlaikus ievērojot ilgtspējīgas attīstības pamatideju. Stratēģijā nav pausta nostāja par novada ainavu kopumā un no prioritātes izriet, ka ainava ir pamats resursu dabas kapitāla ieguvei, un tās apsaimniekošana izriet no dabas kapitāla apsaimniekošanas. Uzsvars tiek likts uz ekonomisko attīstību, kas izriet no fakta, ka Viesītes novads ir vāji attīstīts ar augstu nabadzības risku.

Tomēr *Viesītes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2014. – 2024. gadam* sasaucas ar nacionālas, tātad arī ar starptautiska līmeņa politiskajiem dokumentiem un tā nav pretrunā arī

Ainavu politikas pamatnostādņēm, tādēļ galvenās problēmas saistāmas ar tās interpretāciju citos pašvaldības dokumentos un lēmumos.

Latvijas meža politika un meža likums, kurš nosaka mežu apsaimniekošanas kārtību, ņemot vērā, novada meža teritoriju īpatsvaru ir būtiski instrumenti. Meža politika, kas tika vērsta uz mežu resursu palielināšanu ir ietekmējusi mežu resursu pieaugumu teritorijā, īpaši pirms iestāšanās ES, ko, izmantojot SAPARD līdzekļus, veica mežu īpašnieki, pieauga arī zemes lietošanas mērķa transformācija lielos apjomos no LIZ uz meža zemēm, notika stihiska masveida mežu stādīšana. Šobrīd šāda tendence nav tik izteikta, VMD atbilstoši likumam izsniedz mežu ciršanas atļaujas, veic mežu inventarizāciju, tāpat uzrauga, vai meži pēc izciršanas tiek atjaunoti un kopti, tāpat ir noteikti ciršanas aizliegumi atkarībā no sezonas (piemēram, putnu ligzdošanas laikā u.c.). Novadā mežu apsaimniekošanas prasības tiek ievērotas, ko nodrošina Sēlijas virsmežniecība, kas ir atbildīga par mežu apsaimniekošanas un izstrādes uzraudzību Viesītes novadā. Mežu īpašniekiem saņemot ciršanas atļaujas nekādi citi kritēriji izņemot atbilstoši likumā noteiktajiem netiek vērtēti, un ņemot vērā lielo skaitu mežu īpašnieku, kuriem pieder nelielas meža teritorijas (3-10 ha) ainavā vērojama fragmentācija, īpaši pamanāmi tas teritorijās, kuras atrodas ceļu malās.

Vienotā lauku politika Viesītes lauku ainavā atspoguļojas realizējoties **Lauku attīstības programmai**, ir pieaudzis apsaimniekoto LIZ īpatsvars, veidojas viendabīgas teritorijas, pamazām izzūd novadam raksturīgā mozaīkveida ainava. Palielinās lielo saimniecību skaits, un samazinās piemājas saimniecību skaits, ko gan arī ietekmē demogrāfiskā un sociālekonomiskā situācija novadā kopumā, veidojas izteiktas saimniekošanas specializācija – lopkopība. Šīs tendences, ņemot vērā, ka, ir pieaugusi saimnieciskā aktivitāte, vērojamas pozitīvi, neskatoties uz to, ka viendabīgās LIZ teritorijas sāk pārklāties ar padomju laikā radītajām marginālajām LIZ struktūrām. Tomēr šīs tendences neatspoguļo saimniekošanas tendences visos pagastos, īpaši izceļas Saukas pagasts, kurš ir vienīgas, kurā novadā atrodas augļkopības saimniecības, darbojas arī SIA „Poceri”, kas nodarbojas ar ābolu audzēšanu, to noteikusi vēsturiskā specializācija un padomju laika saglabātā saimniekošanas infrastruktūra – plašas ābeļdārzu teritorijas, ābolu uzglabāšanas pagrabi un ceļu infrastruktūra ābeļdārzu teritorijās un pie tām.

Plānošanas instrumenti

Viesītes novadam nav viena kopīga teritorijas plānojuma, noteikts, ka līdz 2018.gadam teritorijā darbojas pirms novadu reformas izstrādātie pilsētas un pagastu teritoriju plānojumi. Esošos teritorijas plānojumus izstrādājušas dažādas firmas, līdz ar to tiem visiem nav vienota pieeja, atspoguļojot teritoriju pēc likumā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā, ka prasības attiecībā uz ainavu integrēšanu teritorijas plāņos līdz šim nav bijušas noteiktas un mērķorientētas, tās atspoguļojums plāņos būtiski atšķiras, *Rites* un *Elkšņu pagasta plāņos* ir spiegtas vispārīgas ziņas par teritorijas atrašanos konkrētā ainavapvidū, ainavas dimensijas atspoguļotas netieši caur novada dabas un kultūras vērtību uzskaitījumu, savukārt *Viesītes pilsētas ar lauku teritoriju* un *Saukas pagasta teritoriju plāņos* manāmas ainaviskās pieejas iezīmes, ir izdalītas potenciāli augstvērtīgo ainavu zonas, raksturotas gan kultūrvēsturiskā, gan dabas vērtību kontekstā. Bioloģiskās vērtības skatītas atsevišķi ārpus citiem kontekstiem, savukārt cilvēka loma ainavā nevienā no teritorijas plāņiem neparādās.

Viesītes novadā dabas aizsardzības plāns ir izstrādāts vienai no astoņām ĪADT, kuram ir rekomendējošs raksturs, turklāt pastāv būtiskas atšķirības, starp Saukas un Elkšņu pagastu, kuros atrodas Saukas dabas parks teritorijas plāņos noteikto funkcionālo zonējumu no dabas aizsardzības plānā noteiktā. Ņemot vērā dabas aizsardzības plāna rekomendējošo raksturu, lēmumi teritorijā tiek pieņemti balstoties uz teritorijas plāņiem, kas rada potenciālus draudus Saukas dabas parka vērtībām nākotnē.

Tāpat Ņemot vērā faktu, ka divos teritoriju plāņos augstvērtīgas ainavas nav izdalītas, un divos tās izdalītas kā potenciāli augstvērtīgas ainavu zonas, tās nav pasargātas no dažāda veida saimnieciskās darbības uzsākšanas konkrētajās teritorijās vai tiešā to tuvumā. Tomēr Ņemot vērā Viesītes novada sociālekonomisko stāvokli, pašvaldība ir gatava upurēt ainaviskās vērtības sociālekonomiskās situācijas uzlabošanai. Ir bijuši precedenti, kuros pašvaldība ir devusi atļauju šādā, potenciāli augstvērtīgā ainavā uzsākt sapropeļa ieguvu, tomēr reālajā dzīvē konkrētais uzņēmums šādu projektu nav realizējis, tomēr atļauja joprojām ir spēkā.

Ekonomikas un finanšu instrumenti

Ikgadējais pašvaldību budžets ir pašvaldības svarīgākais ekonomikas instruments, pašvaldības budžeta pārskatā par 2012.gadu redzams, ka pašvaldība ir ieguldījusi 166 439 LVL jeb 7% no kopējiem budžeta izdevumiem atkritumu apsaimniekošanas sektorā, šajā summā neietilpst izgāztuvju rekultivēšanas līdzfinansējums, tātad kopējais pašvaldības ieguldījumus atkritumu sektorā ir vēl lielāks. Pašvaldības ieguldījums atkritumu sektorā vērtējams pozitīvi, jo, pateicoties pašvaldības ieguldījumiem, SIA „Viesītes komunālā saimniecība” novadā ir uzsākta atkritumu šķirošana, labiekārtotas konteineru novietnes un iegādāta jauna atkritumu savākšanas mašīna, šie ieguldījumi būtiski uzlabojuši atkritumu apsaimniekošanas kvalitāti.

Ieņēmumi **DRN** pašvaldībā 2012.gadā sastāda 11846 LVL, kuri izlietoti zivju resursu palielināšanai novada ezeros un ieguldīti teritorijas sakopšanā. Lielākā daļa ieguldījumu teritorijas sakopšanā attiecas uz Viesītes pilsētu.

NĪN ir zems, ko nosaka Viesītes novada zemju kadastrālā vērtība, tomēr zemju īpašnieku parāds par **NĪN** 2012.gadā sastādīja 11 493 LVL, lielākā daļa parādnieku nedzīvo Viesītes novada teritorijā, un ar lielāko daļu no viņiem nav iespējams sakontaktēties, tam par cēloni ir divi galvenie faktori: 1) īpašnieks fiziski neatrodas Latvijā; 2) Nav aktualizēta informācija par īpašniekiem, īpaši tiem kas nedzīvo Latvijā, atsevišķos gadījumos personas ir mirušas, par ko pašvaldība informāciju iegūst vēlu un parāds tiek dzēst.

Pašvaldība ir gana aktīva dažādu **ES fondu** apguvē, 2012.gadā tika uzsākti vai vel turpinājās pavisam kopā 24 ES līdzfinansēti projekti, no kuriem 4 ceļu infrastruktūras, 2 sociālie, starp speciālistu piesaistes projekts, pašvaldības kapacitātes celšanai, tikai piesaistīts būvinženieris un vides speciālists, un projekts pagaidu algoto darbinieku piesaistei, kuri iesaistīti teritorijas labiekārtošanas darbos. Piesaistīti līdzekļi arī 3 izgāztuvju rekultivācijai un 3 ūdenssaimniecības projektu realizācijai, tiek īstenots projekts “Vietējo produktu attīstība Vidus Baltijā”, „Siltumenerģijas pārvades sistēmas efektivitātes paaugstināšana Viesītē” u.c., piesaistīti tiek arī ELFLA fondu līdzekļi, kas ir LEADER pieejas realizācijas instrumenti (lauku attīstības programmas īstenošanas instruments).

Licenzēto makšķerēšanas organizēšanu pašvaldība ir nodevusi biedrību „VĀRAVA” un „Saukas dabas parks” pārziņā, kas patur 70% no iekasās naudas par licenzēm, ko izmanto zivju resursu papildināšanai un ezeru krastu sakopšanai.

Administratīvie un institucionālie

Pašvaldība ir pieņēmusi 16 saistošos noteikums no kuriem ainavu pārvaldībā būtiskākie: *Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Viesītes novadā; Sabiedriskās kārtības noteikumu Viesītes novadā; Par licenzēto makšķerēšanu Viesītes ezerā; Par licenzēto makšķerēšanu Saukas ezerā.* Saistošie noteikumi, ko kā obligātus nereglamentē Latvijas likumdošana, pašvaldība nav pieņēmusi. Viesītes pašvaldībā nav savas būvvaldes un izglītības pārvaldes, to funkcijas īsteno Jēkabpils novada struktūras.

Viesītes novadā administratīvie sodi, kas attiecas uz izpausmēm ainavā saistīt kūlas dedzināšanu un sabiedriskās kārtības noteikumu pārkāpumiem. Līdz šim sodi attiecībā uz zemju īpašniekiem, kas degradē ainavu nav pieņemti, tomēr pašvaldībā ir saņemts iesniegums, par šādu īpašnieku, kā informē pašvaldības izpilddirektors, šis gadījums tiks izskatīts un vajadzības gadījumā tiks piemērots sods.

Pašvaldība ir izveidojusi nekustamo īpašumu komiteju, kuras darbība, izpaužas kā īpašumu apsekošana nosakot „Baltāko māju”, kas ir konkurss par sakoptāko viensētu un daudzdzīvokļu namu.

Vasarās pašvaldība nodrošina darbavietas skolēniem, iesaistot tos teritorijas sakopšanas darbos (zāles pļaušana, ravēšana u.c.).

Pašvaldība kopā ar vel 6 Sēlijas pašvaldībām 2012. gada decembrī dibināja „Sēlijas novada apvienību”, kuras mērķi ir sadarboties Sēlijas kultūrvēsturiskās identitātes un vērtību saglabāšanā, apvienības dalībnieku kopīgu aktivitāšu, projektu un pasākumu īstenošanā ar mērķi uzlabot teritorijas ekonomisko stāvokli un iedzīvotāju dzīves kvalitāti, kā arī mērķis ir kopīgi pārstāvēt intereses valsts un starptautiskās institūcijās. Savienība darbojas kā Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) struktūrvienība, ievērojot LPS statūtus un lēmumus (*Viesītes novada mājaslapa, 2013.*)

Pašvaldība ir diezgan aktīva iesaistoties sadarbības projektos, piemēram, „Vietējo produktu attīstība Vidus Baltijā”, kas paredz „Zaļā tirgus” laukuma izveidi un dažādus informatīvus un izglītojošus pasākumus.

Komunikācijas instrumenti

Pašvaldība aktīvi izmantojot savu mājaslapu informējot iedzīvotājus par dažādiem semināriem, ko organizē Zemgales plānošanas reģions un SIA „Latvijas konsultāciju un izglītības centrs”, un kuri orientēti galvenokārt uz jauniešiem un lauksaimniekiem. Tāpat pašvaldība aktīvi pārpublicē dažādus rakstus, kas saistīti ar vides informāciju un dažādām ar vidi saistītām kampaņām.

Pašvaldība ir aktīva komunikācijā ar lauksaimniekiem, tiek organizētas vietēja līmeņa lauksaimnieku informatīvi konsultatīvās dienas, rīko ikgadēju lauksaimnieku balli, kurā piedalās arī pašvaldības pārstāvji (priekšsēdētājs u.c.).

Pašvaldība ar savu stendu šogad piedalījās Baltijas tūrisma izstādē – gadatirgus „Balttour 2012” prezentējot tūrisma iespējas novadā.

Tiešā uz pašiniciatīvu balstīta komunikācija ar iedzīvotājiem vāja, tomēr katru gadu tiek organizēta vietējiem iedzīvotājiem tikšanās ar novada pašvaldības vadību un speciālistiem. Savukārt komunikācijas un semināri, ko iespējams realizēt caur izmantojot ES līdzekļus tiek realizēti, tomēr jautājumos kas skar ainavu vai vidi, semināri nenotiek.

Pašvaldība šogad izstrādāja novada ilgtspējīgu attīstības stratēģiju un likumā paredzētajā kārtībā organizēja **sabiedriskās apspriešanas**, gan pilsētā, gan pagastos, diemžēl apmeklētība no iedzīvotāju puses bija neliela. Tāpat stratēģijas izstrādes laikā tika veikta sociālā aptauja, diemžēl aptaujas rezultāti publiski nav pieejami.

Viesītes novada mājaslapā piejama rī informācija par tūrismu, ko atjauno Viesītes muzejs „Sēlija” un TIC, diemžēl informācijas atspoguļojums neraisa interesi potenciālajos tūristos (autores subjektīvs viedoklis), nav pieejamas adekvātas kartes, kurās atspoguļotas tūrismam nozīmīgas ainavas vērtības, iegūstamā informācija ir teksts, par to kas ir, bet nerodas skaidrība, kur tas meklējams, tomēr kvalitatīvu informāciju var iegūt no TIC.

Pašvaldībā iedzīvotāji izmanto iesniegumu komunikācijas formu, iesniegumi galvenokārt saistīti ar mājokļu jautājumiem, tomēr atsevišķos gadījumos skar arī ainavu – tās vizuālo kvalitāti (skatīt 5.2. nodaļu, intervija ar A.Žuku). Iedzīvotājiem iesniegt elektronisku iesniegumus speciāli tam paredzētā sadaļā pašvaldības mājaslapā nav, tomēr ir iespējas rakstīt ar elektroniskā pasta starpniecību, šāda iespēja izmantota tiek reti.

Pašvaldība Viesītes pilsētā izvietojusi vairākus informatīvus lielformāta standus, par dažādiem tūrisma objektiem Viesītes pilsētā, sniegti to īsi apraksti un norādīta to atrašanās vieta kartē. Tāpat novada teritorijā izvietotas zīmes ar norādēm uz nozīmīgākajiem tūrisma objektiem.

Līdz šim pašvaldība nav iesaistījusies uz izglītošanu vēršiem semināriem, pasākumiem un kampaņām ar NVO, taču ņemot vērā, ka pašvaldība šī gada maijā organizēja kopīgu tikšanos Viesītes novada NVO, lai apmainītos ar informāciju par veiktajām aktivitātēm un diskutētu par turpmāko sadarbību, situācija nākotnē varētu mainīties.

Infrastrukturā instrumenti

Pašvaldība, izmantojot ES fondu līdzekļus, ir asfaltējusi vairākus ceļus, viens no tiem asfaltēts vietējo iedzīvotāju populārā „pastaigu maršrutā”, kas ved gar nozīmīgiem Viesītes pilsētas tūrisma objektiem.

Informācijas pieejamība sabiedriskās vietās izpaužas, jau iepriekš minēto, lielformāta standu veidā Viesītes pilsētā, tāpat informāciju iespējams iegūt TIC un Viesītes pilsētas un pagastu bibliotēkās. Viesītes novadā, neskatoties uz to, ka ir liels rekreatīvā un ekotūrisma potenciāls, ir salīdzinoši maz speciāli ierīkotu un aprīkotu dabas, ar vides izglītību saistītu taku un pastaigu laukumu, tāda taka ierīkota tikai Saukas dabas parkā – „Tāļivalža grava”, kuru izveidojusi biedrība „Saukas dabas parks”.

5.SOCIĀLĀ PĒTĪJUMA REZULTĀTI

5.1.Interviju rezultāti

Pētījuma ietvaros, apzinoties, ka ainavu pārvaldība ir kompleksa sistēma, un reti kur tiek realizēta tieši, izmantojot konkrētus ainavu pārvaldības plānus, tika intervēti dažādu sektoru pārstāvji Viesītes novada pašvaldībā un tās iestādēs, kas pēc autores domām konkrētajā teritorijā ir iesaistīti un aktīvi darbojas ainavu pārvaldības dažādos līmeņos, tāpat izvēloties intervējamo personu, priekšroka tika dota tām personām, kas pārstāv vairākas mērķgrupas vienlaicīgi, piemēram, ir zemes īpašnieks, lauksaimnieks un/vai konkrētā nozarē strādājoša persona (atbildība pašvaldībā par konkrētām funkcijām), ir konkrētam sektoram atbilstoša izglītība.

- **Zemes struktūra un zemes lietojuma veidu izmaiņas, to ietekmējošie faktori Viesītes novadā**

Tāpat kā visā Latvijā arī Viesītes novada ainavu skāra lauksaimniecības zemju masivizācijas procesi, kas saistīti ar padomju politiku, Vietējo iedzīvotāju īpašumi tika apvienoti, no ainavas pazuda liela daļa viensētu, Viesītes novada zemes lietu speciāliste **S.Puzāne**, kas nozarē strādājusi arī pirms 20 gadiem, min, ka Viesītes novada teritorijā no ainavas varētu būt izzudušas 100-200 viensētas.

Viensētu pazušana no ainavas turpinās, lai gan mūsdienās tai ir citi cēloņi, tas notiek ievērojamos tempos, piemēram, pēdējā tautas skaitīšanā, Viesītes novadā un tā apkārtnē, no 500 viensētām, kurās bijuši deklarēti cilvēki, apmēram 150 bija pamestas. Viensētu pamešanā dominē 2 galvenie cēloņi: 1) Iedzīvotāji emigrē, gan uz lielākām pilsētām, gan citām valstīm, sociālekonomisku motīvu vadīti; 2) viensētās dzīvojošajiem pēc to nāves, nav neviena pēcteča vai pēcteču, kas vēlētos dzīvot dzimtas mājās, vai mantinieki nav ieinteresēti īpašuma uzturēšanā, vai to nav vispār. Ņemot vērā esošās tendences, **S.Puzāne** prognozē, ka ar laiku viensētas no lauku pagastiem, kuras nav saistītas ar liela apjoma saimniekošanu varētu izzust. Tāpat problēmas rada nesakārtotas īpašumtiesības un nepilnības likumdošanā, jo bezsaimnieku zemes, kurām nav pieteikušies mantinieki, un kuras nav arī nacionalizētas.

Šobrīd lauksaimnieki ir tie, kas pozitīvi ietekmē ainavu, neļaujot laukiem aizaugt, tomēr apstrādāti tiek tie lauki, kuri ir izdevīgākajās pozīcijās. Kopš lauksaimnieki tiek subsidēti kopējā situācija uzlabojas, uzsver **Z.Avens**, tāpat min, ka lielākās saimniecības turpina paplašināties, tādējādi palielinot apsaimniekoto teritorijas, tomēr bieži tiek pārņemtas

piemājas saimniecību teritorijas, tādejādi būtiskas izmaiņas apsaimniekotajās platībās nav, mainās īpašuma tiesības vai tikai apsaimniekotājs. **G.Kļaviņa** min, ka bez ES atbalsta maksājumiem, lauksaimniekiem nebūtu iespējams turpināt savu lauksaimniecisko darbību, īpaši tas attiecas uz lopkopību, īpaši izteikti uz piensaimniecību. Kā būtiska problēma tiek minēta, „izkropļotais” tirgus, jo ja cena par ko maksā lauksaimniekam par pienu būtu adekvāta, kaut vai 2,5 daļa no tās par kādu piens tiek pārdots veikalā, tad ES maksājumi nebūtu nepieciešami.

I.Vingris sniedz informāciju, ka šobrīd novada teritorijā ir divas īpaši lielas lauksaimniecības, vienā no tām liellopu skaits ir ~1000, savukārt otrajā lielākajā ~300 lopi, kā arī ir vairākas lauksaimniecības kurās lopu skaits svārstās ap 100. Novadā vel joprojām ir gana liels skaits piemājas saimniecību, tomēr tām ir tendence samazināties. Piemājas saimniecības, galvenokārt apsaimnieko gados vecāki cilvēki. Lielākā daļa no tām ir salīdzinoši attālas viensētas no novada centra. Pašvaldība ik gadu rīko kopā ar lauku konsultantiem informatīvi konsultatīvās dienas par lauksaimniekiem aktuālām tēmām, kā arī caur lauku konsultantiem visa gada garumā lauksaimniekiem tiek sniegta informācija par aktuāliem, piemēram, par semināriem, kas norisinās reģionālā mērogā. Uz jautājumu par lauksaimnieku aktivitātēm attiecībā uz augsnes ielabošanu **I.Vingris** atbild, ka daļa lauksaimnieku augsni ar mākslīgu mēslojumu nemēslo jo tas izmaksā pārāk dārgi, savukārt tie, kas mēslo, pakļaujas kontrolei, jo pastāv sistēma, ko uzrauga Valsts augu aizsardzības dienests, un mēslošanas apjomi tiek kontrolēti.

Z.Avens uzsver, ka situācija zemkopībā, konkrēti lauksaimniecībā ir atšķirīga, jo rentabilitāti nosaka graudu cena pasaulē, kurai ir tendence pieaugt, tādēļ graudkopība lielos apmēros spētu rentabli eksistēt arī bez ES platību maksājumiem.

Viesītes novadā dominē meža zemes, **S.Puzāne** min, ka transformēšana no LIZ uz meža zemi notiek, tomēr salīdzinoši zemos tempos, galvenokārt zemes lietojuma veids šādi tiek mainīts tajās LIZ teritorijās, kas ilgstoši nav izmantotas un ir dabiski aizaugušas.

Tomēr, laikā, kad tika subsidēta mežsaimniecība, piešķirot līdzekļus jaunu mežu stādīšanai, pamatojoties SAPARD programmas prioritātēm: 1. Apakšprioritāte: Lauksaimniecības zemju apmežošana, izmantojot ES struktūrfondu līdzekļiem, kas Latvijai tika piešķirti kā kandidāt valstij lauksaimniecības un lauku attīstībai. Tika novērota tendence, ka lielas kvalitatīvas, meliorētas LIZ platības tika pārtransformētas uz meža zemi. **S.Puzāne** un **Z.Avens**, prognozē, ka tuvākajā nākotnē varētu tikt uzstādīti ierobežojumi, attiecībā uz zemes lietojuma veida transformēšanu gadījumos, kuros tam nav loģiska iemesla un ir absolūti neizdevīgi tautsaimniecības attīstībai.

Šobrīd LIZ zemes, kas atrodas ceļu tuvumā, kas regulāri tiek uzturēti ir apsaimniekotas, ceļu kvalitāte ir noteicošais faktors, kad lauksaimnieki vēlas iegādāties jaunas apsaimniekojamās platības.

Jauna apbūve, kas varētu ietekmēt novada ainavu nenotiek, lai gan vidēji gadā Viesītes novadā tiek izņemtas 70 – 80 atļaujas, reāli tiek realizēti mazi projekti, kas saistās ar esošu ēku atjaunošanu, saimniecības ēku uzbūvēšanu vai atjaunošanu. Būvzinženieris, **A.Malcenieks** uzsver, ka galvenās problēmas ainavā rada ēkas, kuras netiek apsaimniekotas, un ir katastrofālā stāvoklī, lielākā daļa no tām ir privātīpašumi, Zemes lietu speciāliste piebilst, ka ir tādi īpašnieki, ar kuriem sazināties neizdodas. Piemēram, Viesītes pilsētas lielas zemes teritorijas pieder Austrālijā dzīvojošai personai. Galvenās problēmas, ko rada šis fakts, saistībā ar dažādu projektu realizēšanu, kuriem nepieciešama zeme, fiziski, kur tos realizēt, jo projektu pieteikumos nepieciešams uzrādīt apliecinājumu, par īpašumtiesībām, savukārt gadījumos, kad zemes nepieder pašvaldībai, jāuzrāda vienošanās ar zemes īpašnieku par konkrētās platības nomu.

Zemes sadalījums vienībās dažādiem īpašniekiem ir vislielākie tieši ainaviski pievilcīgākajās un vietās pie ezeriem. Bet vidēji teritorijā nav mazāku īpašumu par 6ha, ja ir tad, tie ir reti izņēmumi. Tomēr **Z.Avens**, kurš Viesītes novada teritorijā darbojas, kā mērnieks min, ka pamazām lielākās saimniecības atpērk zemes no viensētu īpašniekiem, tādejādi pieaug lielu masīvu lauku platības un samazinās mazu viensētu saimniecību teritorijas, tomēr tas netiek vērtēts negatīvi, jo konkrētās teritorija, netiek apsaimniekotas.

S.Puzāne uzsver, ka Viesītes novadā zemei ir zema kadastrālā vērtība, kas savukārt negatīvi ietekmē īpašumu tirgus vērtību, ņemot vērā, ka nekustamā īpašuma nodoklis Viesītes novadā līdz ar to arī ir zems, daļa īpašnieku, kuri nerūpējas par saviem īpašumiem, un nedzīvo Viesītes novadā nav ieinteresēti īpašumus pārdot.

Nekustamo īpašumu vērtētājs **M.Kandelis** stāsta, ka arī īpaši atbalstāmos reģionos, vērtējot īpašuma vērtību liela pievienotā vērtība ir ainaviskajam faktoram, īpaši, gadījumos, kuros īpašums atrodas ezeru tuvumā, vai izteikti paugurotās un ainaviski gleznainās vietās. M.Kandelis kā piemērus min dažādus lauku pagastus Latgalē. Zemes lietu speciāliste paralēles ar M.Kandeļa teikto saskata tikai Saukas dabas parka gadījumā, citās ainaviskās Viesītes novada teritorijās šādas tendences neesot vērojamas.

▪ **Destruktīvie faktori un reālās rīcības ainavu telpas kvalitātes uzlabošanā**

Zemes lietu speciāliste **S.Puzāne**, kā īpaši nelabvēlīgu ainavu ietekmējošu faktoru min derīgo izrakteņu ieguvu, jo ne vienmēr pēc derīgo izrakteņu ieguves, to rekultivācija tiek veikta savlaicīgi, kvalitatīvi un dažos gadījumos netiek veikta vispār. Būtiskas problēmas nākotnē var radīt derīgo izrakteņu izmantošanas atļaujas, piemēram, privātpersonām un

dažādām firmām, atļaujas izsniedz u gadu, un rekultivāciju uzrauga RVP, savukārt LVM turpmāk atļaujas izsniegs līdz pat 25 gadiem, pastāv bažas, ka ieguve varētu tik īstenota krietni īsākā laika posmā, savukārt rekultivācija tiktu atlikta līdz atļaujas termiņa beigām.

Z.Avens uzsver, ka daudzos karjeros šobrīd vērojam situācija, ka tiek nesankcionēti izmesti atkritumi ievērojamos daudzumos, tomēr lielākoties, tas notiek privātīpašnieku karjeros, un pašvaldība nav iejaukusies, lai uzlabotu šo situāciju. Tomēr ir gadījumi, kuros pašvaldības aktīva rīcība ir novērsusi piesārņojošu darbību, pagājušā gada rudenī tika konstatēta neatļauta būvgružu izgāšanas vieta 1km no pilsētas teritorijas. Iesniegumu par šo notikumu pašvaldība saņēma no iedzīvotāja.

Saukas pagasta pārvaldniece **S.Lūse** min, ka viņas pārvaldāmajā teritorijā faktori, kas negatīvi ietekmē ainavu ir pamestas ēkas un aizaugušas ceļmalas, kopā ar atbildīgo par ceļiem (**Z.Avenu**) tiek konstatēti problemātiskie ceļu posmi, un sakopti vispirms tiek tie, kuri ir nozīmīgāki, piemēram, pa kuriem braukā skolēnu autobusi, un ir lielāka satiksme. **S.Lūse** aktīvi sadarbojas ar pašvaldības speciālistiem, kopā ar vides inženieri ir veikta ainavu degradējošo objektu apzināšana. Tāpat pārvaldniece uzsver, ka ir problēmas, kas ne vien vizuāli ietekmē ainavu, bet gan tās bioloģiskās vērtības, tā, piemēram daudzviet nefunkcionē ceļu notekas, tādejādi applūst pļavas. Problēmas arī rada problēmas kanalizācijas sistēmā, ir aizdomas, ka **Dūņupē**, kas atrodas Saukas pagasta **Lones** ciemā ieplūst neattīrīti kanalizācijas ūdeņi, kas veicina upes krastu aizaugšanu un ūdens piesārņojumu.

Atkritumu sektoram ir būtiska loma, **M.Blitsons** uzskata, ka problēmas, ar izgāztajiem atkritumiem tiem neparedzētās vietās rada divas cilvēku grupas: 1) tie novada iedzīvotāji, kuriem nav slēgts līgums ar atkritumu apsaimniekotāju; 2) neapzinīga sabiedrības daļa, kas atrodas pie dabas, atkritumus nesavāc. Šobrīd **Viesītes** novadā līgumi nav slēgti ar visām mājāsaimniecībām, tomēr pie tā tiek strādāts, un paredzēts, ka šā gada laikā šī problēma tiks atrisināta. **M.Blitsons** uzskata, ka pēdējo gadu laikā, kopš tiek organizētas Latvijas mēroga talkas, situācija uzlabojas.

Komunālā pārvalde organizē akcijas lielajiem atkritumiem, ik pavasari dzīvo māju rajonos, un pagastu centros izvieto piekabes un lielizmēra konteinerus, dodot iespēju iedzīvotājiem atbrīvoties no liela izmēra atkritumiem, kas neietilpst atkritumu konteineros. Tāpat komunālā pārvalde veicina sadarbību ar lauksaimniekiem, pēc novadā notikušās lauksaimnieku anketēšanas, ir paziņojusi, ka pēc lauksaimnieku iniciatīvas ir gatava konkrētā laikā, periodiski savākt saimniecībās radušos atkritumus – plēves, plastmasa kannas, polipropilēna kannas, ko diemžēl šobrīd nereti var atrast mežos.

M.Blitsons min, ka pie mājāsaimniecību nevēlēšanās slēgt līgumus vainojama situācija, ka cilvēki bija pieraduši, ka katrā pagastā atrodas izgāztuve, un jebkurā laikā pēc vajadzības tā

bija pieejama, tagad izgāztuves ir rekultivētas un atkritumi jāved uz reģionālo atkritumu poligonu, un šo pakalpojumu sniedz SIA „Komunālā pārvalde”. Pēc atkritumu izgāztuvju rekultivācijas bijuši gadījumi, kuros atkritumi tiek nesankcionēti lielos daudzumos izgāzti bijušo izgāztuvju tuvumā, tomēr situācija pēc precedenta, kad pašvaldības policists **I.Surkulis** konstatēja vaininieku, un šīs situācijas atspoguļošanas vietējā presē, situācija ir nedaudz uzlabojusies.

- **Atsevišķas problēmsituācijas un to novēršana**

Pagastos iedzīvotāji sūdzas mazāk nekā pilsētā, arī sūdzību forma ir atšķirīga, **S.Lūse** sūdzības no iedzīvotājiem nereti saņem mutiski, to nav daudz parasti problēmjautājumus ir iespējams atrisināt. Savādāka situācija ir Viesītes pilsētā, kur Izpilddirektors **A.Žuks** saņem 2 – 5 sūdzības nedēļā, gan rakstisku iesniegumu, gan mutiskā formā. Galvenokārt sūdzības ir par problēmām komunālajos pakalpojumos un īres namu apsaimniekošanu. Salīdzinoši mazāk sūdzības, kas saistītas ar teritoriju piesārņošanu. Izpilddirektors piemin nesen saņemtu sūdzību, kurā persona sūdzas par to, ka kaimiņš nesakopj īpašumu, un nav savākta pērnā gada zāle, kas rada ugunsbīstamības draudus. Izpilddirektors kopā ar pašvaldības policistu **I.Surkuli** nolēmis reaģēt uz šo gadījumu. Šobrīd pilsētā tiek apsektas nesakoptās teritorijas, īpašniekiem tiks izteikti brīdinājumi, ja situācija neuzlabosies pēc brīdinājumu izteikšanas, konkrētie īpašnieki tiks administratīvi sodīti. Šāda akcija pienākumu ietvaros tiek realizēta saimnieciskā kārtā, nav konkrētas sistēmas un regulāras prakses šādu problēmsituāciju risināšanā.

Pašvaldībā ir īpašumu apsekošanas komisija, bet reāla rīcība, pēc konkrētu faktu konstatēšanas, pēdējo divu apsekošanas gadījumu laikā nav sekojusi.

Pašvaldības policists **I.Surkuli** stāsta, ka novadā ir dažādi pārkāpumi, kas pasliktina vai negatīvi ietekmē vides stāvokli, galvenokārt, saistīti ar nesankcionētu atkritumu izmešanu, īpaši nesen rekultivētajās izgāztuvēs. Notiek nesankcionēta mazgāšanas notekūdeņu izvadišana, situācijās, kurās cilvēkam ir ievilkts ūdens privātmājā, bet nav ierīkota atbilstoša nosēdaka, vai nav pieslēgums centrālajai kanalizācijas sistēmai. Vizuāli ainavas kvalitāti dzīvojamo māju rajonos, gan ciemos, gan pilsētā ietekmē automašīnu novietošana zaļajā zonā.

- **Situācija īpaši augstvērtīgajās ainavu telpās**

Šobrīd, balstoties uz teritoriju plānojumiem, un apsekošanu dabā, Viesītes novada teritorijā ir izdalītas trīs īpaši augstvērtīgas ainavu telpas un vel 3 vērtīgas ainavu zonas. Iedalījums veikts balstoties uz teritorijas plānojumiem, kuros minētas potenciālās vērtīgo ainavu zonas, uz vizuālo kvalitāti, vērtējot sasniedzamību, skatu lauku, vizuālo pievilcīgumu (subjektīvs kritērijs). Tomēr šīm izdalītajām ir tikai zonām rekomendējošs un informatīvs raksturs.

Saukas dabas parkā, kurš ir arī *Natura 2000* teritorija darbojas Saukas dabas parka biedrība, tās priekšsēdētāja **G.Kļaviņa** stāsta, ka par Saukas dabas parkam pastiprinātu uzmanību sāka pievērst pirms 10 gadiem, sākumā G.Kļaviņa darbojusies kā brīvprātīgā entuziaste, jo pašai pieder saimniecība, kas atrodas Saukas dabas parka teritorijā. Šobrīd situācija Saukas dabas parkā būtiski uzlabojusies, dabas parkā dzīvojošie novērtē vietu, kurā dzīvo, un cenšas iesaistīties tā labiekārtošanā, regulāri sakopj savas teritorijas, attīra skatus uz Saukas ezeru. Problēmas sagādā tie īpašnieki, kuri ir iegādājušies zemi Saukas dabas parkā un to neapsaimnieko, vietām vērojama pat invāzija ar latvāņiem.

Cilvēku sapratni veicinājušas arī kompensācijas, kuras saņem tie zemju īpašnieki, kuru piederošajos īpašumos sastopami īpaši aizsargājami biotopi, tādejādi ierobežojot personas iespējas brīvi saimniekot.

Saukas dabas parkam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns, tomēr tam ir tikai rekomendējošs raksturs, ja nepieciešams izsniegt atļauju par potenciālajām darbībām, tās tiek izsniegtas balstoties uz teritorijas plānojumu (**S.Puzāne**).

G.Kļaviņa uzsver, lai gan dabas aizsardzības plānam ir tikai rekomendējošs raksturs, Saukas dabas parka biedrība seko līdzi un piedalās dabas aizsardzības plānā noteiktā grafika un veicamo darbību izpildē.

Saukas dabas parks ir viens no nozīmīgākajiem objektiem Viesītes novadā, to nosaka ne vien pievilcīgā ainava un piedāvātās iespējas, bet arī veiksmīga reklāma un vietējo saimniecību aktīva darbība, kas vērsta uz tūrismu, teritorijas pievilcību tūristu acīs, galvenokārt, veicinājuši entuziastiskie vietējie dabas parka apsaimniekotāji. Tās ir dažādas saimniecības, kas piedāvā dažādus pakalpojumus, un Saukas dabas parka biedrība, kura apsaimnieko atpūtas māju „Bincāni”, piedāvājot plašu aktīvā un rekreatīvā tūrisma iespēju klāstu.

Tomēr tūristu pieplūdums nav tik liels, lai negatīvi ietekmētu Dabas parka ekoloģiskās vērtības. To veicina arī pārdomāta apsaimniekošana – kempinga vietas, pastaigu trakas, velomaršruti, un aktīvai atpūtai speciāli ierīkotas vietas. **G.Kļaviņa** tāpat min, ka lielai daļai Saukas dabas parkā dzīvojošo ir augsta vietas apziņa, kas būtiski ietekmē Saukas dabas parka vērtību saglabāšanu un tā kā tūrisma objekta attīstību.

Tomēr atsevišķos gadījumos, zemes īpašniekiem Saukas dabas parka teritorijā nākas saskarties ar dažādām problēmām, galvenokārt tas skartos īpašniekus, kuriem īpašums atrodas vietās, kas vēsturiski iecienītas kā peldvietas. Īpašuma apmeklētāji ne vienmēr aiz sevis atstāj kārtību, savukārt likuma priekšā ir atbildīgs zemes īpašnieks. DAP šādos gadījumos mēdz pieprasīt rīcību no pašvaldības, Viesītes novadā šāda situācija tika risināta slēdzot vienošanos starp pašvaldību un zemes īpašnieku par zemes nomu, tādejādi pašvaldība uzņemas atbildību

un nodrošina iedzīvotājiem iespēju atpūsties ezera krastā. Konkrētā īpašuma īpašniece min, ka šis ir labākais risinājums, jo nav pārliecināta, ka konkrētajā gadījumā, ja teritorija tiktu slēgta, vai nožogota, atpūsties gribētāju skaits nesamazinātos.

Zemes lieto speciāliste, komentējot šādus specifiskus gadījumus, uzsver, ka laikā, kad notika privatizācija, zemes ap ezeriem tika privatizētas, neskatoties arī uz to, ka tās vēsturiski ir tikušas izmantotas kā publiskas peldvietas, netika ņemtas vērā sabiedrības intereses. Šajā gadījumā nozīmīgs ir Latvijas Republikas likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām", kurš nosaka, ka par teritorijas apsaimniekošanu atbildīgs ir zemes īpašnieks vai lietotājs, teritorijas pārvaldība ir jārealizē pašvaldībai.

Viesītes novada ainavām ir augsta pievienotā vērtība, **S.Milakne** uzsver, ka izdalītajās augstvērtīgo ainavu telpās ir potenciāls caur kultūrvēsturiskās informācijas popularizēšanu attīstīt tūrismu, šobrīd jau lielākā daļa tūrismu maršrutu jau ir saistīti apzinoties ainavu estētisko kvalitāti un kultūrvēsturiskās vērtības, tomēr viss potenciāls netiek izmantots. Kā būtisku traucējošu faktoru muzeja vadītāja uzskata privātipašniekus, kuriem pieder kultūrvēsturiski īpašumi, kurus pārdot pašvaldībai viņi nevēlas, un paši apsaimniekot arī nav ieinteresēti, tādā veidā pamazām degradējas ievērojams kultūrvēstures kapitāls, spilgts piemērs ir Vārenbrokas muižas ēka, kura pēc privatizēšanas no reāli atjaunojama stāvokļa ir pārvērtusies graustā, kurš kuru katru mirkli draud sabrukt pavisam.

Atsevišķās teritorijās muzejs regulāri rīko talkas, lai uzturētu tūrisma objektus pieejamus, tomēr talkas un sakopšanas akcijas būtu jāorganizē plašāk, tomēr tam pietrūkst līdzekļu, un ne vienmēr ir iespēja to darīt, jo teritorijās, kurās atrodas kultūrvēsturiski nozīmīgi objekti un ir privātipašumi, īpašnieks ir negatīvi noskaņots.

S.Puzāne, tāpat, arī **A.Žuks** uzsver, ka gadījumos, kad jāizšķiras, par attīstības iespējam, vai vizuāli pievilcīgām ainavām, priekšroka tiek dota attīstībai, jo Viesītes novads atrodas pierobežā ar vāji attīstītu ekonomiku, loģistikas ziņā īpaši neizdevīgā vietā, tādēļ šķēršļi gadījumos, kad uzņēmēji, vēlas realizēt kādu projektu netiek likti. Atļaujas līdz šim dažādiem projektiem izsniegtas praktiski visos pieprasījumu gadījumos, diemžēl uzņēmēji lielākoties pārdomā, un nerealizē savas projektu ieceres. Specifisks gadījums ir pie Piksteres ezera, kurš ietilpst augstvērtīgā ainavu apgabalā, kur uz to paveras skats no reljefā augstas un pieejamas vietas, šeit tika atļauta sapropeļa ieguve, tomēr tā vel nav uzsākta, jo notiek tiesas process par īpašuma tiesībām uz ezeru, tiesājas projekta iesniedzējs un ezera krastos dzīvojošie, S.Puzāne uzsver, ka šeit problēmsituāciju radījusi vel joprojām nesakārtotā likumdošana zemes īpašumu lietu jautājumos.

Secinājumi

- Viesītes novada ainavu būtiski ietekmējuši un turpina ietekmēt politiskie procesi Latvijā, kas skar lauksaimniecības, mežsaimniecības nozari, tāpat arī zemes politika, piemēram, neefektīvais zemes īpašumtiesību sakārtošanas process valstī pēdējā desmitgadē, kā arī esošie nelabvēlīgie sociālekonomiskie apstākļi valstī, kas Viesītes novadā ir īpaši izteikti, ņemot vērā novada nelabvēlīgo ģeogrāfisko novietojumu. (novadā augsts bezdarba līmenis, nav liela mēroga ražotņu un uzņēmumu, ko sekmē vāja infrastruktūra)
- Viesītes novada pašvaldība realizējot likumā noteiktās funkcijas ainavu plāno un apsaimnieko fragmentāri, šādu situāciju rada ainavu pārvaldības instrumentu trūkums valstī un pašvaldības pieeja realizējot tai likumā noteiktās funkcijas, pašvaldība uzmanību koncentrē uz konkrētām problēm situācijām, neņemot vērā nākotnes perspektīvu, piemēram, iegulda naudu uzturot ceļus, par kuriem ir visvairāk sūdzības, nevis ceļus, kuriem ir būtiska loma tūrisma attīstībai un novada pieejamības uzlabošanai ar citiem novadiem un kaimiņos esošo Lietuvu, tāpat arī pašvaldība neefektīvi izmanto tai esošo kapacitāti, piemēram, ir izveidota Nekustamo īpašumu komisija, kuras vienīgā funkcija ir nodrošināt konkursa "Baltā māja" norisi. Kopumā pašvaldības darbinieku vidū ir padziļināta izpratne par esošajām problēmām ainavā kā tādām un to cēloņiem, tomēr trūkst pašvaldības iniciatīvas un redzējuma caur ainavu perspektīvu esošo problēmu sakārtošanā.
- Tūrisma potenciāls tieši saistīts ar ainaviskajām vērtībām, ņemot vērā, ka pašvaldība savas teritorijas plānošanā nav paredzējusi ainavisko nozīmīgo teritoriju potenciāla attīstīšanu un uzmanību pievērš atsevišķu teritoriju sakārtošanai, neņemot vērā ainavas perspektīvu un potenciālu, jau šobrīd pamazām no ainavas izzūd vai degradējas nozīmīgi kultūrvēsturiski objekti, galvenokārt tie, kas atrodas privātipašumā, kas savukārt norāda uz konkrētu instrumentu trūkumu šajā sektorā, kā arī pašvaldības pasivitāti attiecībā uz savu autonomo tiesību un brīvprātīgo instrumentu izmantošanu. Šāda situācija atspoguļo pašvaldības lēmumu pieņemšanu, kas nesaucas ar stratēģiskas pieejas principiem, un norāda, ka pašvaldība nav apzinājusies tūrisma nozares, kā teritorijas attīstību veicinošu faktoru.
- Neizmantots potenciāls ir komunikācijas jomā, šobrīd pašvaldība orientējusies uz atsevišķām mērķgrupām un izmanto tikai atsevišķus komunikācijas instrumentus, piemēram, īpaša uzmanība tiek pievērsta lauksaimniekiem, savukārt komunikācija ar zemju īpašniekiem praktiski nenotiek, izņemot atsevišķus gadījumus, kad notiek interešu

konflikti. Līdzīgi ir ar valsts institūcijām, ar kurām pašvaldība sadarbojas konkrētos, likumā noteiktos gadījumos. Komunikācijas problēmes pastāv arī pašvaldībā starp struktūrvienībā, kas izpaužas kā problēmjautājumu risināšana saimnieciskā kārtā, nesaskaņojot lēmumus starp dažādām struktūrvienībām, tādējādi var rasties situācijas, kuru rezultātā var tikt pieņemti nelabvēlīgi lēmumi, kas negatīvi ietekmē ainavas potenciāla izmantošanu nākotnē. Ņemot vērā, ka ainavu pārvaldībā komunikatīvās pieejas principam ir būtiska loma, esošā situācija negatīvi ietekmē ainavas pārvaldības sekmīgu realizāciju.

5.2.Lauksaimnieku anketēšanas rezultāti

Jau vēsturiski Viesītes novada teritorijā ir attīstījusies lauksaimniecība, kas ir arī galvenās tautsaimniecības nozare, kuras šobrīd turpina attīstīties. Viesītes novadā ir 77 saimniecības, tostarp piemājas saimniecības, kas nodarbojas ar saimniecisko darbību savas dzīves nodrošināšanai, tādēļ ir objektīvi, ka aptaujāti 44 lauksaimnieki. Anketas tika izplatītas caur lauku konsultantiem Viesītē, Rites, Saukas un Elkšņu pagastos, tādējādi iegūstot datus par visu novada teritoriju. Iegūtos anketēšanas rezultātus darba autore pārrunājusi ar I.Vingri, kurš ir kompetents jautājumos, kas saistīti ar Viesītes novada lauksaimniekiem, tādējādi nodrošinot to, ka iespēju robežās tiek novērsta nepareiza interpretācija.

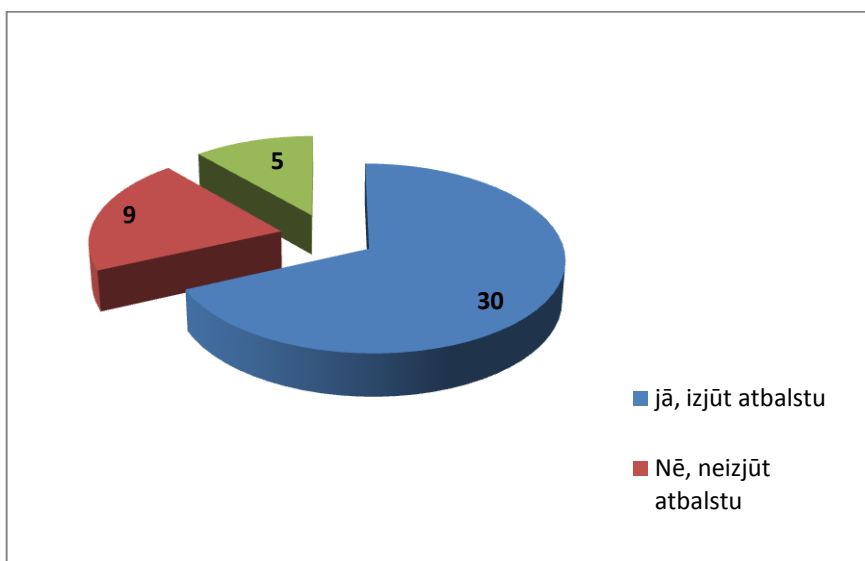
Anketās bija 17 jautājumi, kuri bija sadalīti trīs nosacītos blokos, 1. orientēts uz sadarbību, lai noskaidrotu cik lielā mērā lauksaimnieki sadarbojas ar vietējās pārvaldes struktūrām, 2. uz saimniekošanas veidu, apzinot Viesītes novada lauksaimnieku profilu, tādējādi arī secinot par to redzamo ietekmi uz lauku ainavu, un 3. uz problēmsituācijām, kuras var radīt paši lauksaimnieki un ar kādas problēmsituācijas tiem nākas saskarties.

Jāpiebilst, ka lauksaimnieki atbildot uz anketā uzdotajiem jautājumiem bijuši īpaši atsaucīgi, jo komentāri pie slēgta tipa jautājumiem atpakaļ saņemtajās anketās nebija retums, kas savukārt liecina par lauksaimnieku ieinteresētības līmeni un atsaucību. Lai iegūto rezultātu interpretācija būtu pēc iespējas kvalitatīvāka, datu analīzē iegūtos grafikus tika aicināts komentēt **I.Vingris**, kurš ir zinošākā persona lauksaimniecības sektorā Viesītes novadā (ilggadējs vetārsts, lauku konsultants un domes priekšsēdētāja vietnieks).

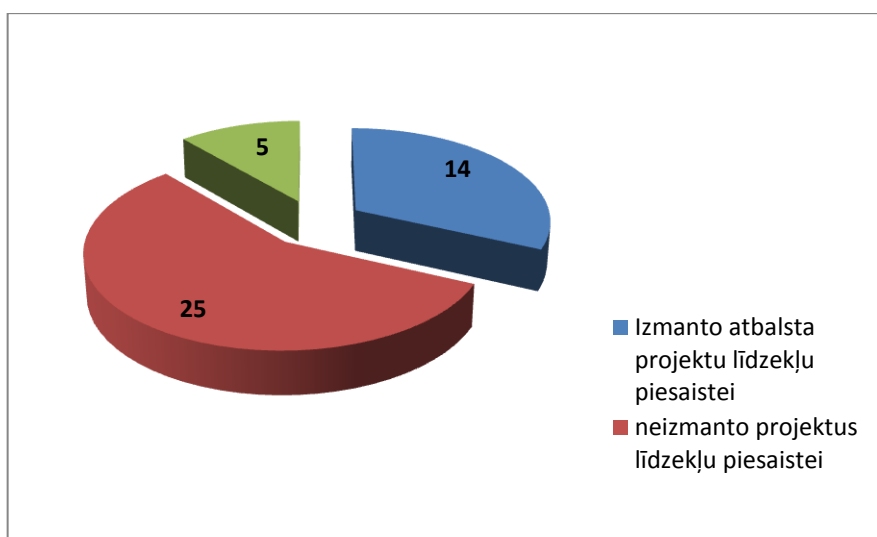
Sadarbība

Lauksaimniekiem tikai jautāts vai viņi izjūt pašvaldības atbalstu, lielākā daļa atbildēja apstiprinoši, vairākās anketās, kurās atbilde bija noliedzoša bija komentāri attiecībā uz ceļu

kvalitāti, kuru pašvaldība nenodrošina pietiekami augstā līmenī, lai atvieglotu lauksaimnieku darbu.

5.1. Att., Pašvaldības atbalsts

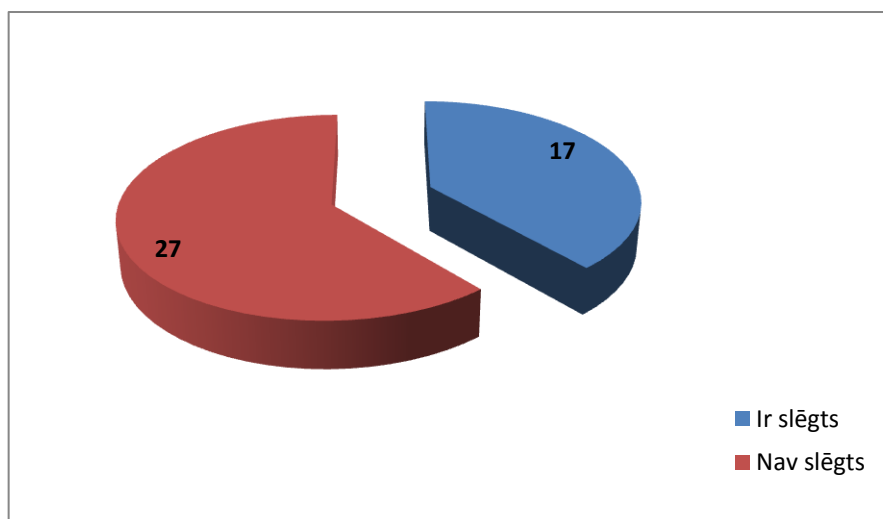

5.2. Att., Saimniecību aktivitāte līdzekļu piesaistei caur ES un LAD projektiem

Šis jautājums atspoguļo lauksaimnieku aktivitāti, saimniecību modernizācijā izmantojot līdzfinansējumu, jo praktiski visos gadījumos, kuros atbilde ir pozitīva, projekti izmantoti saimniecību modernizācijai. Šis jautājums neattiecas uz platību maksājumiem, jo platību maksājumus saņem visi, kas atbilst kritērijiem, ir noteiktais minimālais platību apjoms maksājumu saņemšanai. Lauku konsultants Viesītē **I.Vingris** uzsver, ka liela loma šādai situācijai ir sadarbība starp pašvaldību un lauksaimniekiem, kas tiek realizēta caur lauku konsultantiem, kuri atrodas katrā pagastā, un informē lauksaimniekus par iespējām, un informācijas pieejamajiem kanāliem. Kā arī fakts, ka pašvaldības organizētās informatīvās

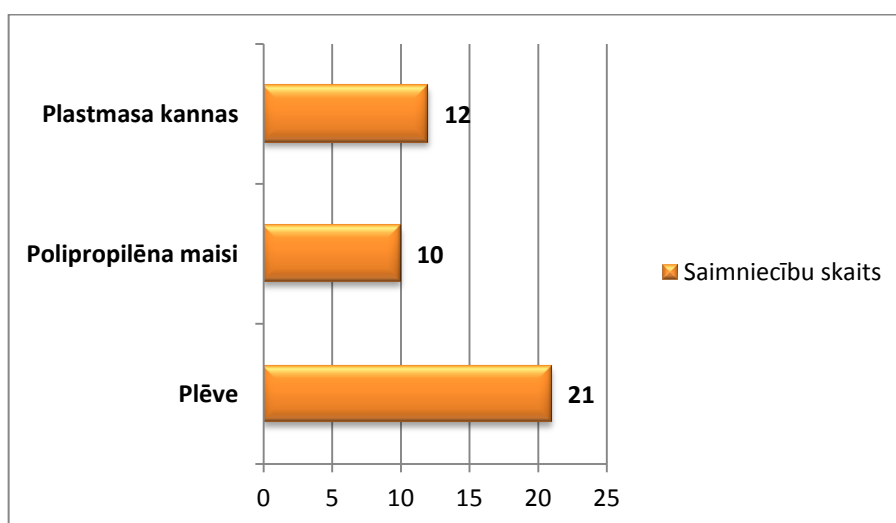
dienas lauksaimniekiem ik gadu ir plaši apmeklētas, apstiprina pozitīvo, mērķorientēto sadarbību.

Sadarbība ar atkritumu apsaimniekotāju vērtējama negatīvi, kā parāda anketu rezultāti (5.3. Att.) atkritumu apsaimniekošanas līgumi ar SIA „Viesītes komunālā pārvalde” slēgti mazākajai daļai aptaujāto lauksaimnieku. Tomēr 3 lielāko aptaujāto saimniecību anketās norādīts, ka ir slēgts līgums ar citu atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu par specifisko atkritumu savākšanu, kas ir plastmasas kannas, plēves un polipropilēna maisi.

5.3. Att., Slēgtie līgumi ar atkritumu apsaimniekotāju

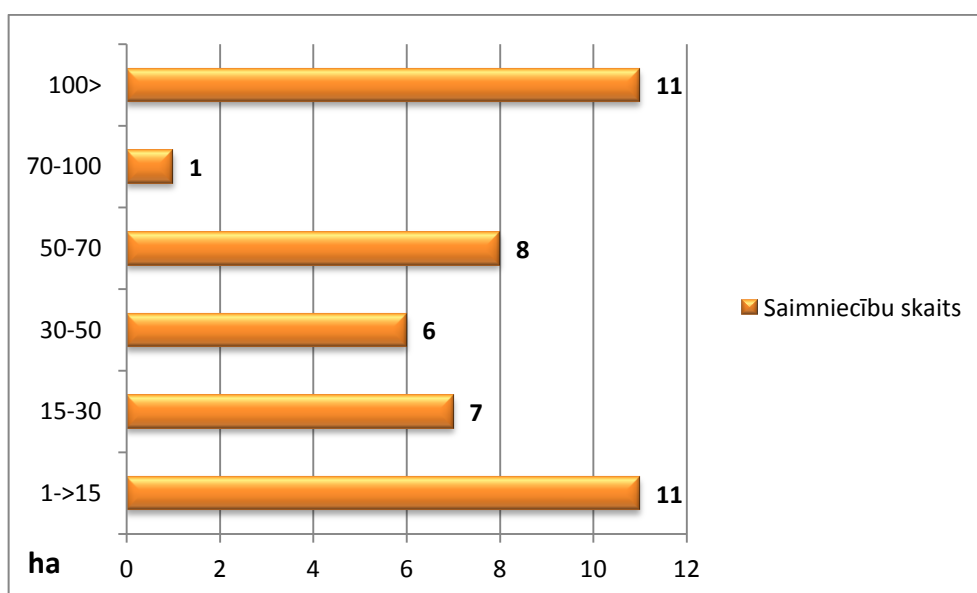
Populārākie atkritumi saimniecībās ir plēve, kas tiek izmantota 21 no aptaujātajām saimniecībām (5.4.att.)

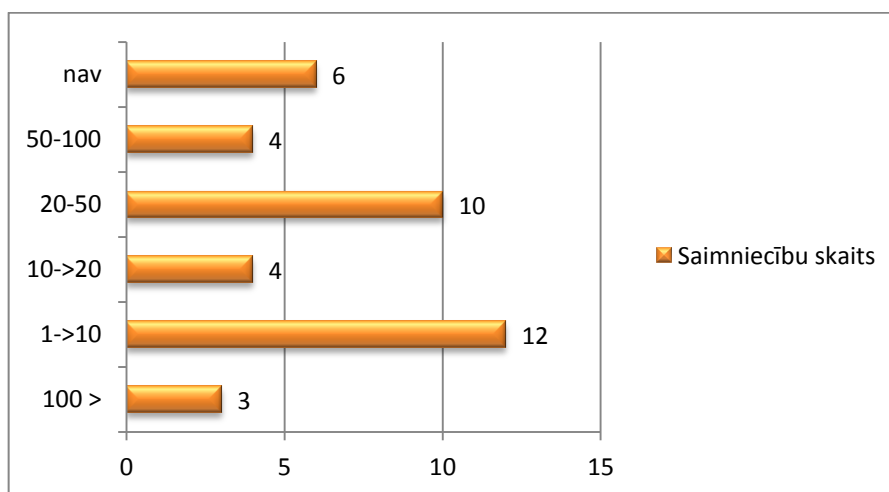
5.4. Att., Atkritumu veidi saimniecībā

▪ **Lauksaimniecību raksturojums**

Lai iegūtu informāciju par lauksaimniekiem, tika uzdoti jautājumi par lauksaimnieku apsaimniekotajām teritorijām, saimniekošanas virzieniem un apjomiem. Šāda veida informācija sniedz priekšstatu par lauksaimnieku darbības fiziskajām izpausmēm ainavā arī attālināti. Saimniecību apsaimniekoto platību sadalījumus nav vienmērīgs, par lielām, pēc saimniekošanas veida līdzīgām teritorijām liecina, tas, ka no aptaujātajiem lauksaimniekiem $\frac{1}{4}$ daļa apsaimnieko zemes platības, kuras pārsniedz 100 ha (5.5. att.). Tikpat liela daļa apsaimnieko īpaši mazas teritorijas, kas ir 1 – 15 ha un raksturo piemājas saimniecības. Sagrupējot saimniecības un to apsaimniekotās platības, izmantojot lielākus intervālus (1-30;30-50, 50 >) būtu redzams, ka dominē saimniecības, kas apsaimnieko lielas teritorijas, kas ņemot vērā esošo lauksaimniecības politiku, atspoguļo tendences lauksaimniecībā.

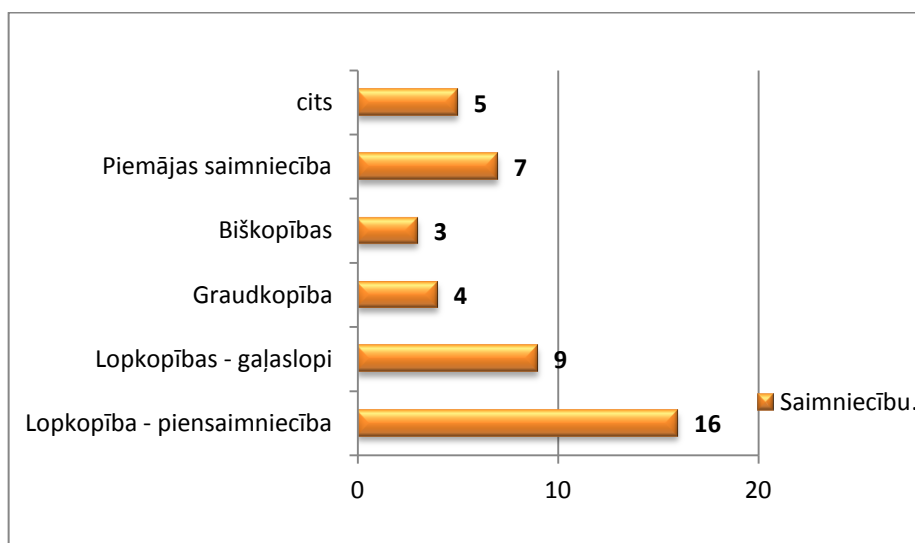
5.5. Att., Saimniecību apsaimniekotās zemes platības ha

5.6. Att., Mājlopu skaits saimniecībās

Īpaši liels mājlopu skaits ir 7 saimniecībās, no kurām vienā tas svārstās pat ap 1000 mājlopiem. I.Vingris komentējot šo grafiku uzsver, ka saimniecības, kuras apsaimnieko lielas teritorijas, un saimniekošanas profils saistīts ar lopkopību, kopējās tendences novadā atspoguļojas kā saimniecību paplašināšanās un lopu skaita pieaugums. Savukārt mazajās saimniecībās vērojama pretēja tendence. Samazinās lopu skaits, nereti saimniecības maina saimniekošanas profilu uz tādu, kas prasa mazākus ieguldījumus, piemēram, biškopība. Piemājas saimniecībām savukārt vērojama tendence izzust.

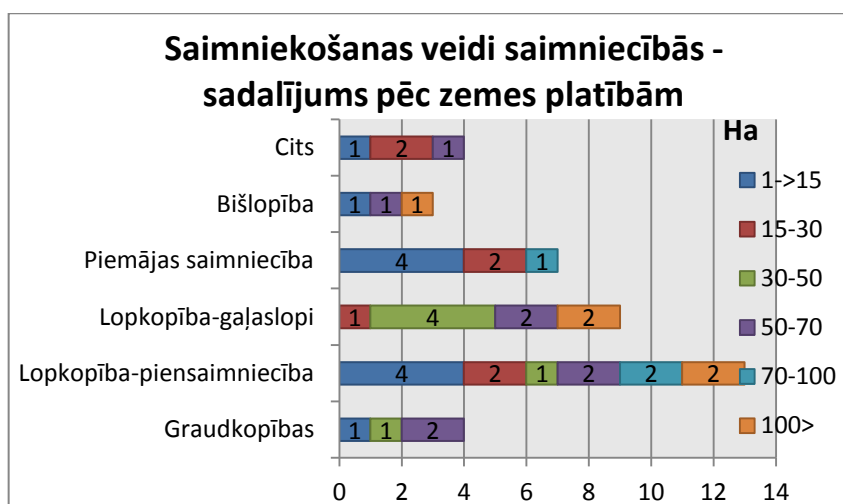
Kā redzams 5.7. attēlā, Viesītes novadā dominē lopkopība, galvenokārt piensaimniecība. Lauku konsultants I.Vingris komentējot grafiku uzsver, ka ar graudkopību nodarbojas lielāks saimniecību skaits, gan piemājas saimniecības, kurās ir plašs saimniekošanas spektrs, un graudkopība ir gan kā papildus ienākumu avots, gan esošo lopu uzturēšanas vajadzībām, kā arī lielās piensaimniecības paralēli nodarbojas ar graudkopību, saimnieciskajām vajadzībām.

5.7. Att., Saimniekošanas virzieni saimniecībās

Grafikā pozīcijā „cits” ietvertas saimniecības, kuras nodarbojas ar aitkopību (100 – 300 aitas), 1 ar zirgkopību un pārējās ar augļkopību. Augļkopības saimniecības specializējas gan ābolu audzēšanā, gan zemeņu audzēšanā, apvienojot abu šo kultūru veidu audzēšanu. Specifiski ir tas, ka augļkopība, kā saimniekošanas veids sastopama tikai vienā pagastā.

No visām saimniecībām 5 ir bioloģiskās saimniecības statuss, šajā grafikā tās ietvertas zem piemājas saimniecībām, un ir orientējušās uz ekoloģiskas produkcijas ražošanu, šis virziens ne vienai no saimniecībām nav galvenais, tomēr vērojamas tā attīstības tendences.

5.8. Att., Saimniekošanas veidi saimniecībās – sadalījums pēc zemes platībām

Attēlā 5.8. parādīta korelācija starp saimniekošanas veidiem un apsaimniekotajām zemju platībām. Redzams, ka lielākās teritorijas aizņem tā saimniecības, kuras nodarbojas ar piensaimniecību, lopu gaļas audzēšanai, izceļas saimniecība, kas nodarbojas ar biškopību apsaimniekojot, vairāk kā 100 ha zemes, šīs saimniecības izpausmes dabā redzamas kā pļavas. Mazākās zemju platības aizņem piemājas saimniecības, kā arī piensaimniecības, kas pēc platības atbilst piemājas saimniecībai. Grafiks atspoguļo to, ka zemes platības ne vienmēr var būt noteicošais faktors gadījumos, kad netiek runāts par īpaši lielām saimniecībām (vairāk kā 100 lopi). Noteicošais faktors ir tam, cik racionāli zemnieks spēj izmantot savu zemi, zemju platību palielināšanās saimnieciskajām vajadzībām, kad netiek palielināts lopu skaits saistāma ar ES platībmaksājumiem, kas mudina lauksaimniekus apsaimniekot lielākas platības.

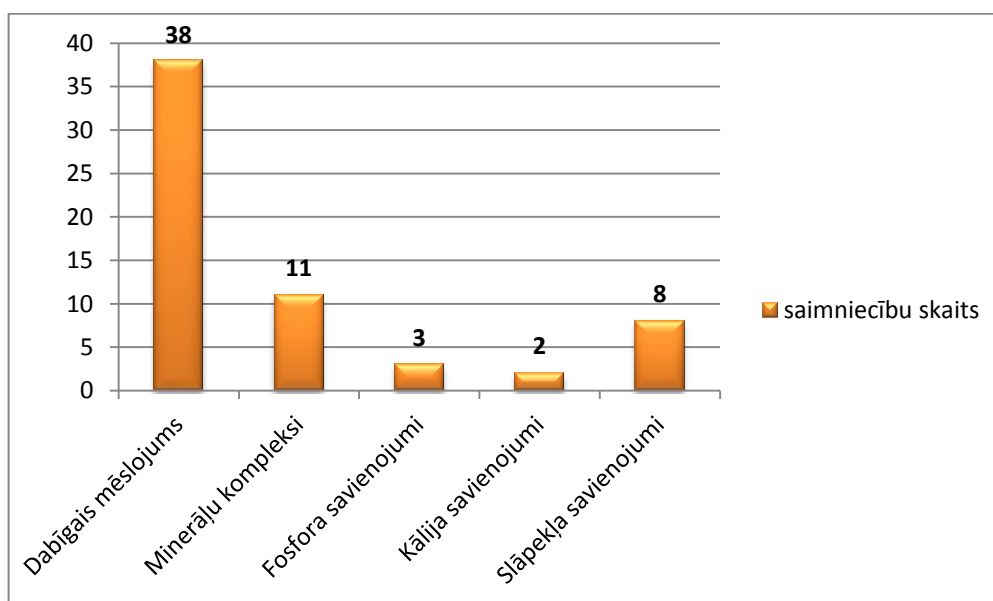
Kopumā var secināt, ka lauksaimniecības sektorā dominē zemju platības, kas aizņem ganības un graudkopības tīrumi.

- **Problēmjautājumi**

Izstrādājot anketu darba autore vēlējās noskaidro, cik lielā mērā lauksaimnieki ietekmē ekoloģisko stāvokli izmantojot dažādus mēslojumus, identificēt cik daudzi no lauksaimniekiem saskaras ar invazīvās sugas *Sosnovska* latvāņi izplatību, un cik daudz ir lauksaimnieku, kuru saimniecības atrodas ievērojamā tuvumā ūdenstilpnēm un ĪADT, lai apzinātos potenciālos draudus nākotnē, pie nosacījuma, ja saimniecība intensificē un paplašina savu darbību.

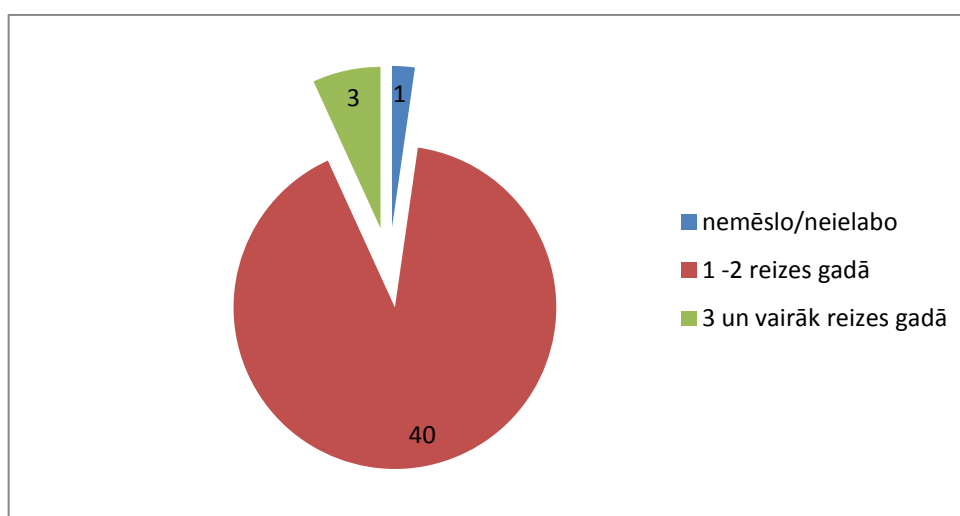
Novada lauksaimnieki galvenokārt izmanto dabīgo mēslojumu, tomēr tiek izmantoti arī dažādi minerālu kompleksi un savienojumi. Parādās tendence, ka tie lauksaimnieki, kas izmanto mākslīgo mēslojumu, izmanto vairākus tā paveidus, I.Vingris uzskata, ka tas saistīts

ar augstajām minerālmēsļu izmaksām, ne visi lauksaimnieki to var atļauties, bet ja varētu tad to izmantošana būtu daudz plašāka. Šī brīža situācija atspoguļota 5.9. un 5.10. attēlā.

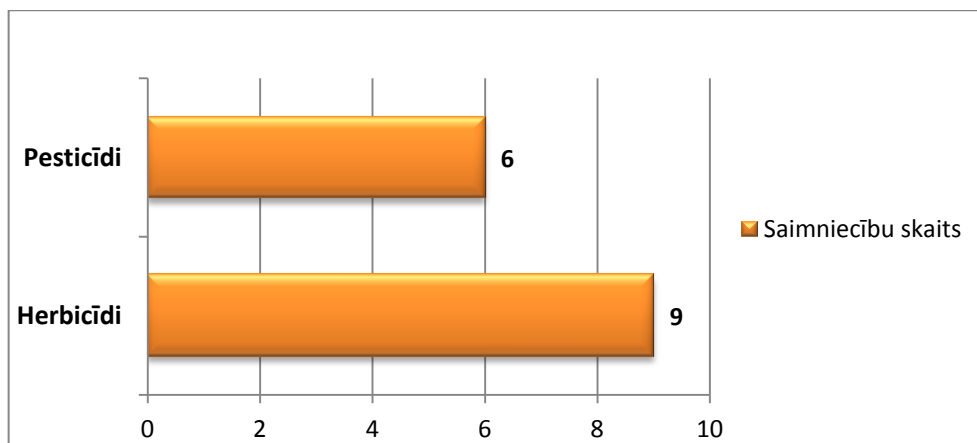

5.9. Att., Augsnes bagātināšana – mēslojumu izmantošana

Redzams, ka izvēloties mākslīgo mēslojumu, izvēlēti tiek minerālu kompleksi, no atsevišķu minerālo vielu savienojumiem populārākie ir Slāpekļa savienojumi. Salīdzinoši daudz saimniecības izmanto pesticīdus un herbicīdus (5.11.att.), kas no lielākajiem drauds no ekoloģiskā viedokļa, ko lauksaimnieki rada. Anketu rezultāti liecina, ka pesticīdus un herbicīdus galvenokārt izmanto tās saimniecības, kuras nodarbojas ar lauksaimniecību. Kā nepatīkams fakts atklājās, tas ka divas saimniecības, kas klasificējas, kā bioloģiskās saimniecības izmanto šos preparātus.

5.10. Att., lauksaimnieku skaits, kuri ielabo augsni

5.11. Att., Pesticīdu un herbicīdu izmantošana

No visām aptaujātajām saimniecībām 1/3 atrodas līdz 5km attālumā no upes vai ezera, tomēr nevienā no šīm lauksaimniecībām nav vairāk kā 100 lopi, pēc LVĢMC datiem, Lielupes baseins, kurā atrodas arī Viesītes novads, ir otrais piesārņotākais Latvijā, tādēļ ir būtiski novērtēt saimniecības, izmantojot par kritērijiem to tuvumu Lielupes baseina ūdensobjektu tuvumam un saimniekošanas virzienam. Savukārt latvāņi sastopami četru saimniecību teritorijās, galvenā metode, kas tiek izmantota latvāņu apkarošana ir regulāra pļaušana, vienā no 4 gadījumiem arī regulāra apdraudētās teritorijas uzaršana, herbicīdu izmantošana latvāņu iznīcināšanā netiek izmantota nevienā gadījumā.

Secinājumi

- Tendences Viesītes novada lauku ainavas dinamika atbilst kopējajām tendencēm Eiropas lauku ainavās, ko veicina esošā lauksaimniecības politika, kurai realizējoties pieaug homogēnu teritoriju platības, ainava kļūst viendabīgāka, lokāli teritorijā vērojamas zonas, kur notiek gan intensīva lauksaimniecība, gan ekstensīva. Notiek lielāko lauksaimniecību paplašināšanās, kas palielina apsaimniekoto platību teritorijas vai citu, līdz šim apsaimniekotu pārņemšanu, arī šo procesu ietekmē ES lauksaimniecības politika, kas saistās ar dažādiem tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem un prasībām šo maksājumu saņemšanai, piemēram, minimālā fiziskā lauka platība nedrīkst būt mazāka, par 0,3 ha, kas veicina, lielu lauku veidošanos, un piemājas saimniecībām, kuru valdījumā atrodas sadrumstaloti īpašumi, nereti nav iespēja saņemt platību maksājumus.
- Vēsturiskais fakts Viesītes novadā lauksaimniecības sektorā vel joprojām ir noteicošais, saglabājušies vēsturiski esošie saimniekošanas virzieni, kas saistīti ar lopkopību (noganīšanas, pļaušanas un tml. efekti), tomēr mainās to redzamās izpausmes ainavā, kas saistās ar lielu saimniecību paplašināšanos, un mazu, piemājas

saimniecību izžušanu, kas būtiski ietekmē ainavas mozaīku, pamazām izzūd Viesītes novada tradicionālā ainava.

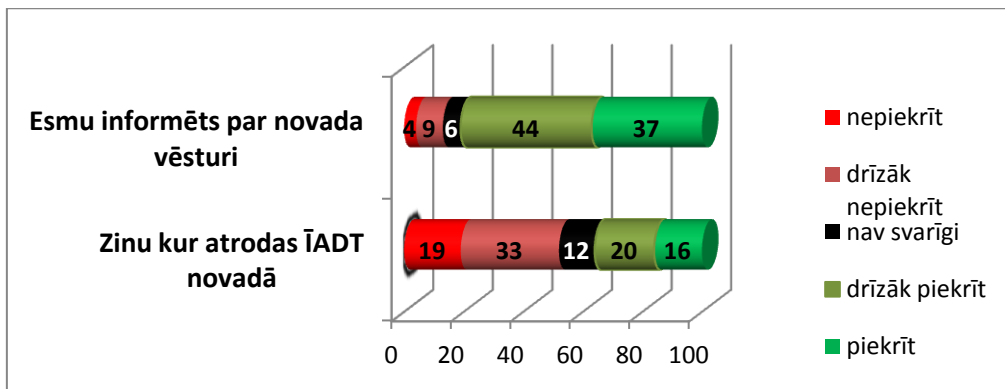
- Lauksaimnieki ir aktīvākā mērķgrupa Viesītes novadā un īpaši būtiska ainavu pārvaldībā, tādēļ nepieciešams veicināt lauksaimnieku iesaisti dažādos plānošanas procesos, veicināt sadarbību, kas sekmē lauksaimnieku attīstības iespējas, ietekmējot to apsaimniekotās teritorijas, īpaši tas attiecas uz teritorijām, kas atrodas teritoriāli neizdevīgās vietās, ar sliktu infrastruktūru, piemēram šobrīd, lauksaimnieki apsaimnieko zemes vērtējot to pozīcijas pēc izdevīguma, ekoloģiskie un vizuāli estētiskie faktori netiek ņemti vērā. Tādēļ infrastruktūras instrumentu izmantošana varētu sniegt būtisku ieguldījumu LIZ apsaimniekošanā.

5.3. Iedzīvotāju anketēšanas rezultāti

Kopumā tika aptaujāti 100 Viesītes novada iedzīvotāji, lai noskaidrot iedzīvotāju viedokli gan par ainavas vērtībām, kas iedzīvotājiem ir būtiskas un kas mazāk svarīgas, gan iedzīvotāju attieksmi kopumā, un censties apzināt vietējo iedzīvotāju vietas apziņas līmeni, līdzdalības procesus, vides apziņas līmeni, kas cieši saistīts ar iedzīvotāju informētību, par ainavas vērtībām, un atspoguļojas reālajā rīcībā. Šādi ieskicējot komunikatīvo principu piemērošanu ainavu pārvaldības modeļa izstrādē.

Informētība un vides apziņa

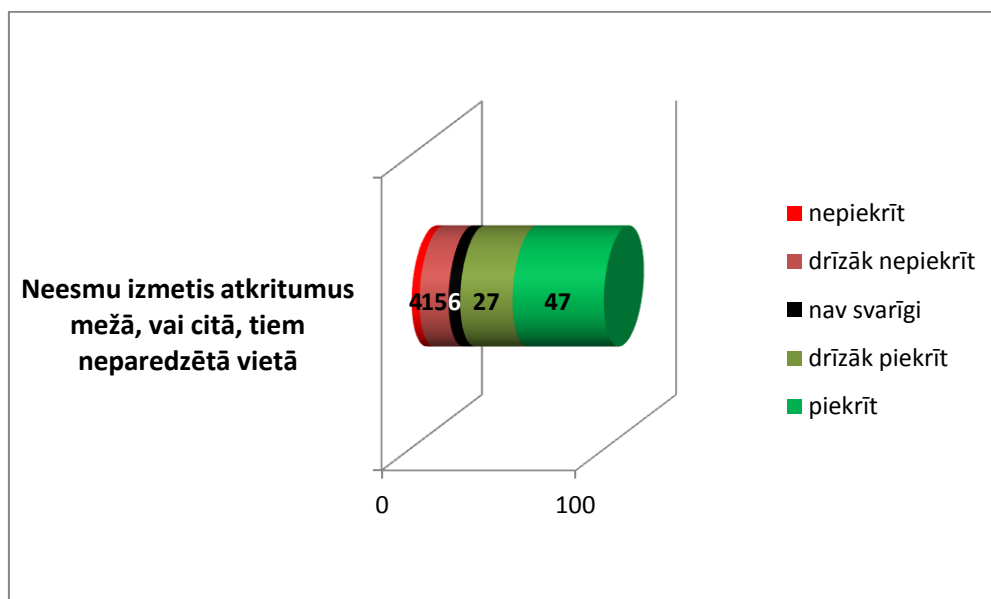
Bieži vien sabiedrības attieksme pret ainavu ir atkarīga no tās zināšanām par ainavas vērtībām, tāpat zināšanas par ainavas vērtībām var veicināt vietas apziņu un padziļinātāku izpratne par pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz konkrētām ainavām, tāpat ietekmē sabiedrības pieņemtos lēmumus un veicina tās līdzdalību. Ņemot vērā, ka Viesītes novads ir bagāts ar ĪADT, un tam ir specifiska attīstības vēsture, ko nosaka novada ģeogrāfiskais novietojums (Lietuvas pierobeža, kas noteikusi Viesītes kā Sēlijas kultūrvides specifiku), nepieciešams apzināt, cik liela sabiedrības daļa ir informēta, par šīm novada vērtībām.

5.12. Att., Iedzīvotāju informētība par vērtībām ainavā

Uz jautājumu par to, vai iedzīvotāji ir informēti par novada vēsturi, lielākā daļa atbildēja apstiprinoši – 81%, tomēr zināšanu līmenis atšķiras, par ko liecina - 44% atbildēja, ka drīzāk piekrīt apgalvojumam, savukārt 37% pārliecinoši piekrīt. Tomēr rādītāji ir gana augsti, lielo atbilžu skaitu – „drīzāk piekrītu” varētu skaidrot ar to, ka Viesītes novads izveidojies līdz ar novadu reformām 2009.gadā, tādejādi, pastāv iespēja, ka pagastos dzīvojošie ir pārliecināti par blakus pagastu vēsturi. No 100 aptaujātajiem cilvēkiem tikai 6% nav svarīga Viesītes novada vēsture, savukārt 13 cilvēki uz apgalvojumu atbild noraidoši.

Diemžēl tik iepriecinoša situācija nav ar iedzīvotāju zināšanām par ĪADT novadā, jo uz apgalvojumu, ka zina kur novadā atrodas IADT, apstiprinoši atbild 36%, bet par savu atbildi pilnībā pārliecināti ir vien 16% iedzīvotāji, savukārt 12% iedzīvotājiem tas ir vienaldzīgi. 44 iedzīvotāji uz apgalvojumu atbildējuši noraidoši.

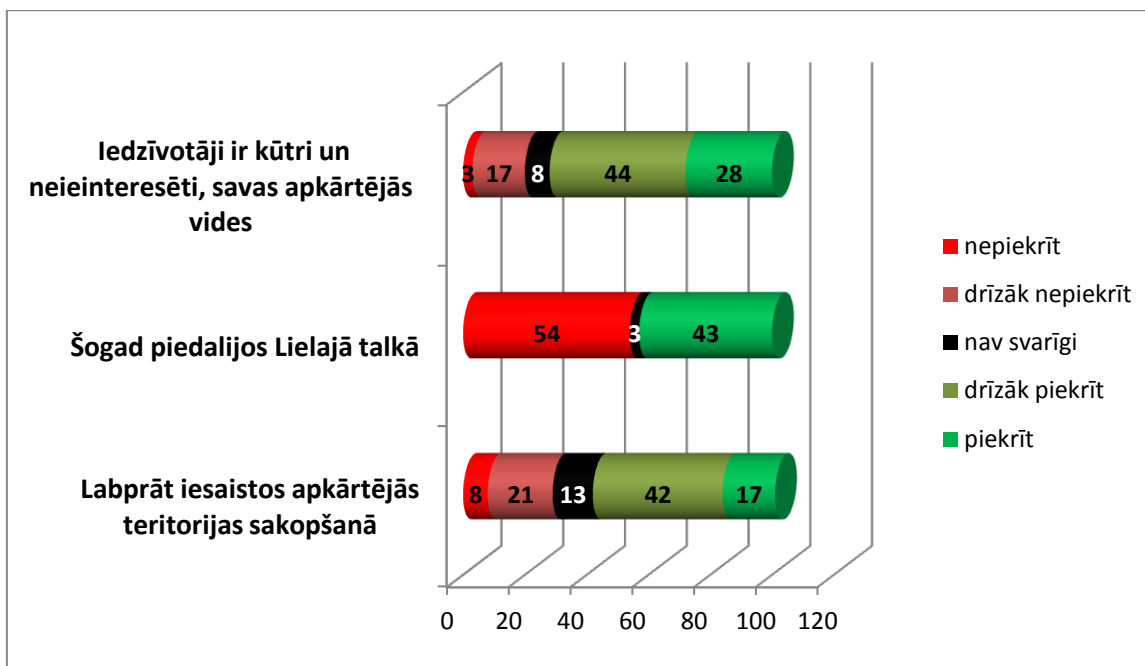
5.13. Att., iedzīvotāju rīcības ainavā

Vides apziņas līmeni atspoguļo arī atbildes uz apgalvojumu, par atkritumu izmešanu tiem neparedzētās cietās, par piemēru minot mēžu. Rezultāti ir iepriecinoši, kopumā apstiprinoši atbild 79% respondentu, tomēr 27% no viņiem neatbild viennozīmīgi, kas nozīmē, ka respondents pieļauj iespējamību, ka kādreiz tomēr atkritumus ir metis tiem neparedzētā vietā. 4% nepiekrīt šim gadījumam, tieši atzīstot, ka ir metuši atkritumus tiem neparedzētās vietās un 15%, ka drīzāk ir to darījuši, kas visticamāk to arī nozīmē, kā arī 6% respondentu atbild, ka viņiem tas nav svarīgi, kas nozīmē to, ka atkritumu izmešana tiem neparedzētā vietā ir pieņemama.

Sabiedrības līdzdalība

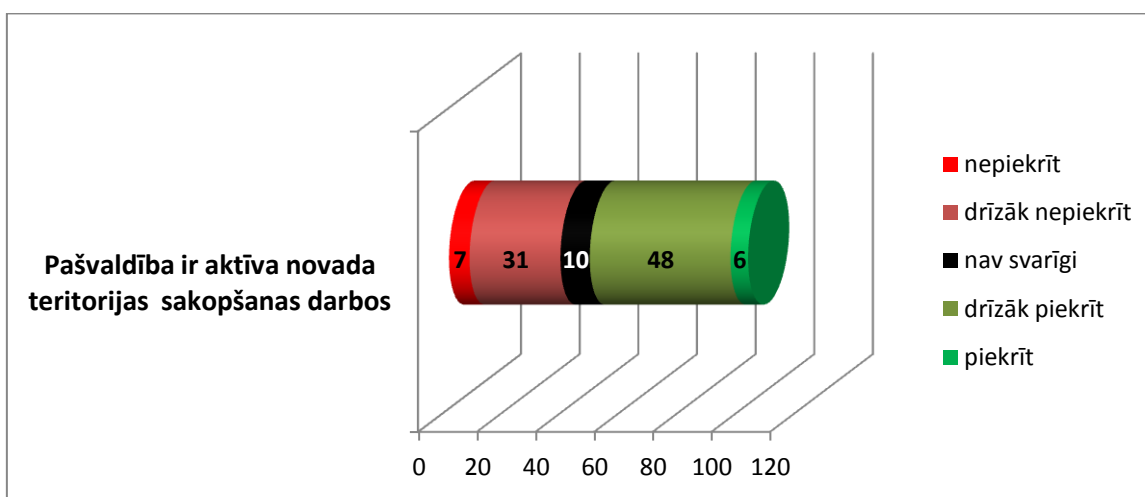
Sabiedrības līdzdalību ietekmē gan izglītības līmenis, gan vides apziņa, gan vietas apziņas un piederības sajūta, tāpat arī esošo vērtību nozīmes apzināšanās. Dažādu dokumentu izstrādē sabiedrības līdzdalība ir reglamentēta likuma, ņemot vērā, ka Latvija izstrādā APP, sabiedrības līdzdalība varētu tikt ar likuma spēku noteikta arī ainavu pārvaldības jomā, kas savukārt būtu saskaņā ar EAK. Tāpat sabiedrības līdzdalība ir pamats komunikatīvo principu ievērošanai ainavu pārvaldībā.

Lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju - 72% uzskata, ka paši iedzīvotāji ir kūtri iesaistoties apkārtējās vides sakopšanā, 20% iedzīvotāji šādam apgalvojumam nepiekrīt vai īsti nepiekrīt, savukārt 8% tas nav svarīgi. Lai arī apgalvojumu apstiprinošās atbildes savā starpā sadalās: 44% drīzāk piekrīt un 28% piekrīt, tas tomēr objektīvi atspoguļo, ka iedzīvotāji sliecas domāt, ka paši novada iedzīvotāji nav gana aktīvi un neiesaistās novada sakopšanā, to arī apstiprina atbildes, uz nākošo, apgalvojumu, kurā 54% iedzīvotāju norāda, ka Lielajā talkā nav piedalījušies, savukārt 3% tas ir vienaldzīgi, tātad varētu secināt, ka piedalījušies nav 57%, kas ir lielākā puse, savukārt 43% iedzīvotāji ir piedalījušies lielajā talkā. Savukārt to respondentu skaits, kas labprāt iesaistās apkārtējās vides sakopšanā ir 59%, tomēr lielākā daļa no šiem vienprātīgi neatbild uz šo apgalvojumu, kas liek domāt, ka atbilde ir vairāk labās gribas apliecinājums. 8% cilvēki ir atbildējuši, ka nelabprāt iesaistās apkārtējās vides sakopšanā, un 21%, ka drīzāk nelabprāt, savukārt 13% tas ir vienaldzīgi.

5.14. Att., Iedzīvotāju reālā rīcībā līdzdalības procesā

Sabiedrības iesaistīšanos apkārtējās vides sakopšanā nevar viennozīmīgi novērtēt, jo rezultāti ir pārāk līdzīgi, tomēr pašas sabiedrības viedoklis varētu būt gana objektīvs rādītājs, kas nozīmē, ka sabiedrības aktivitāte varētu būt lielāka, un šobrīd nav apmierinoša.

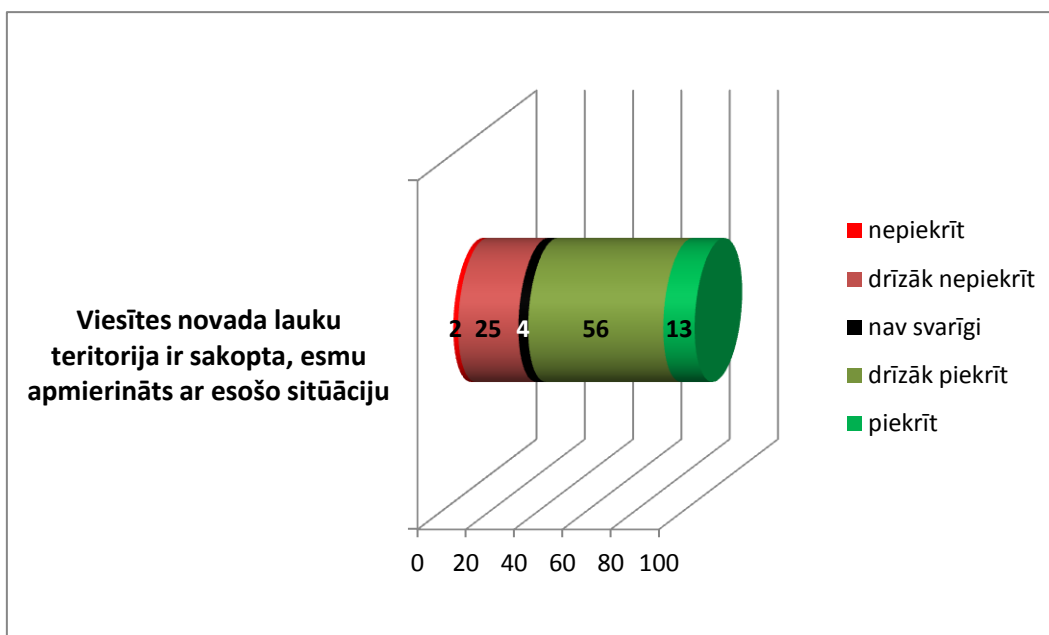

5.15. Att., Iedzīvotāju viedoklis par pašvaldības aktivitātēm ainavā

Attiecībā uz pašvaldības aktivitātēm apkārtējās teritorijas sakopšanā, lielākā daļa iedzīvotāju tomēr atbild pozitīvi, kopā 55%, mazākā puse 38% nepiekrīt, savukārt 10% tas nav svarīgi.

Lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju, 69% ir apmierināti ar novada lauku teritoriju, 2% nav apmierināti, 25% drīzāk nav apmierināti, savukārt tikai 4% ir vienalga, kādas izskatās

novada lauku teritorijas. Šādi rezultāti atspoguļo arī lauksaimniecības sektora ietekmi uz novada ainavu un iedzīvotāju attieksmi pret lauksaimnieku radītajām ietekmēm un redzamajām izpausmēm ainavā, kas ir pozitīva.

5.16.Att. Iedzīvotāju viedoklis par lauku ainavu

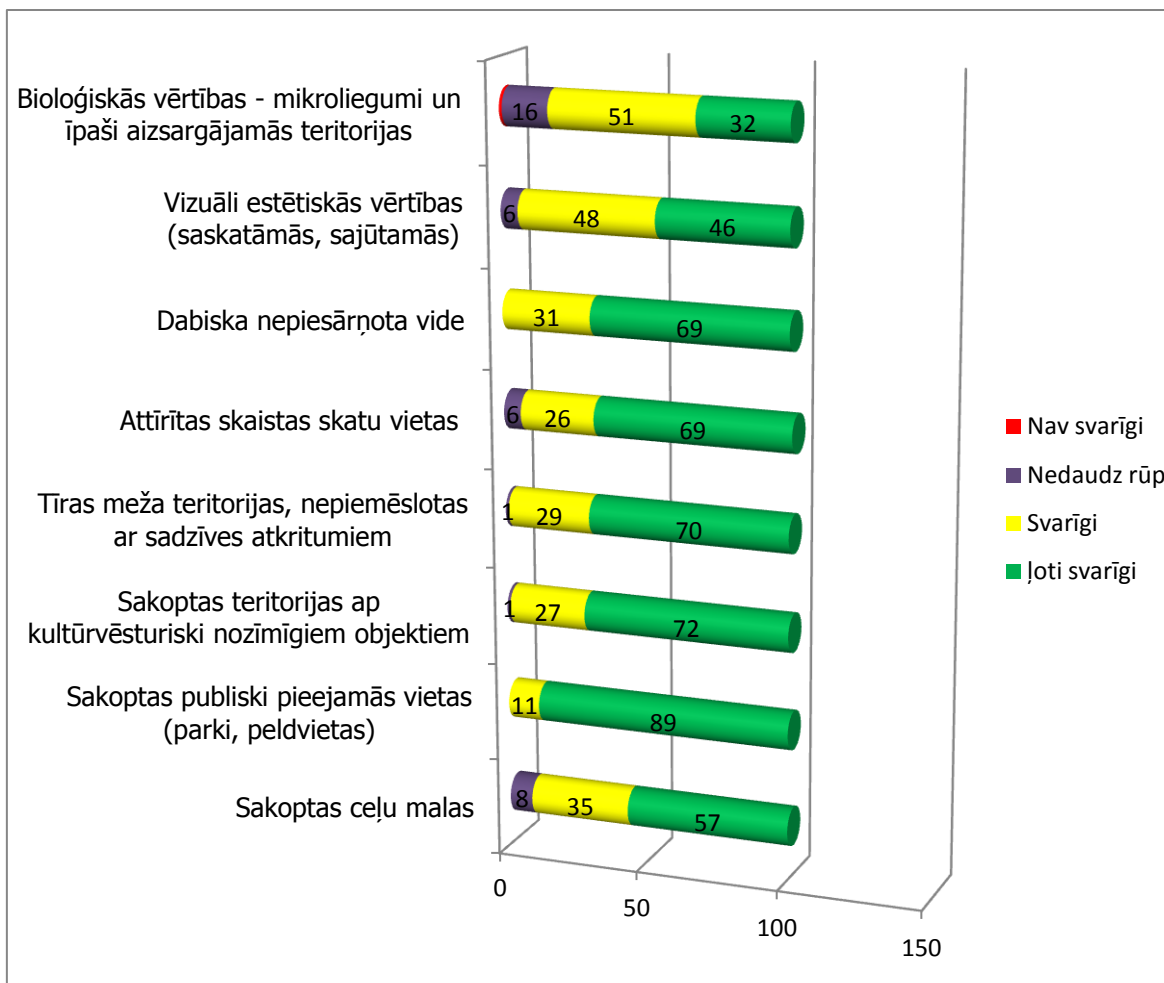
Vērtības

Klasiski ainavu zinātnē par vērtībām pieņemts uzskatīt dažādas dabas, un ekoloģiski vērtība, kultūras (tradicionālā izpratnē) vērtība, vizuāli estētiskās, tomēr cilvēkiem vērtības var būtiski atšķirties, tas kas ir svarīgi vienam, var nebūt svarīgi otram. Jebkurai pašvaldībai ir būtiski noskaidrot, kas ir svarīgākais tās teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem, un kas nav, un ja svarīgas nav vērtības, kas pašvaldības redzējumā un dokumentos noteiktas, kā īpaši svarīgas, vai būtiskas, pašvaldībai ir jāveic attiecīgas darbības, galvenokārt, dažādas izglītojošas kampaņas, jāveicina sabiedrības informētības un zināšanu līmeņa pieaugums u.c.

Anketēšanas rezultāti rāda, ka vissvarīgākais Viesītes novada iedzīvotājiem ir sakopta publiski pieejamā ainava, teritorijas pie peldvietām un parki, 89% ir atbildējuši, kas tas viņiem ir ļoti svarīgi un 11%, ka svarīgi. Gandrīz tikpat ļoti svarīgi Viesītes novada iedzīvotājiem ir tīras mežu teritorijas un sakoptas kultūrvēsturiski nozīmīgas teritorijas, vēsturiski nozīmīgu objektu tuvumā, attiecīgi 70% un 72%, tomēr 1% iedzīvotāju šīs teritorijas tikai nedaudz rūp, vienaldzīgo nav, pārējiem šīs teritorijas ir svarīgas. Dabiska nepiesārņota vide ļoti svarīga ir 69% un svarīga 31%, vienaldzīgo, vai respondentu, kurus tikai nedaudz tas satrauc nav. Tomēr šīs atbildes nedaudz kontrastē ar atbildēm par bioloģisko vērtību svarīgumu – mikroliegumiem un ĪADT, kuras ļoti svarīgas ir 32%, svarīgas 51%, tikai

nedaudz rūp 16%, un nav svarīgas 1%, šādas tendences sasaucas ar jautājumiem, par sabiedrības informētību, jo tikai 36% respondentu atzīst, ka ir informēti, par novada ĪADT un to atrašanās vietu. Spilgts piemērs, kā zināšanas ietekmē sabiedrības vērtības.

Vizuāli estētiskās vērtības svarīgas ir 94% novada iedzīvotāju, no kuriem ļoti svarīgas tās 46%, savukārt tikai nedaudz rūp 6%, tādu iedzīvotāju, kuriem tas nav svarīgi nav. Par vizuāli estētiskajām vērtībām svarīgākas ainavā respondentiem ir attīrītas skatu vietas, svarīgi tas ir tikpat respondentiem, 94%, savukārt ļoti svarīgi tas ir 69%.

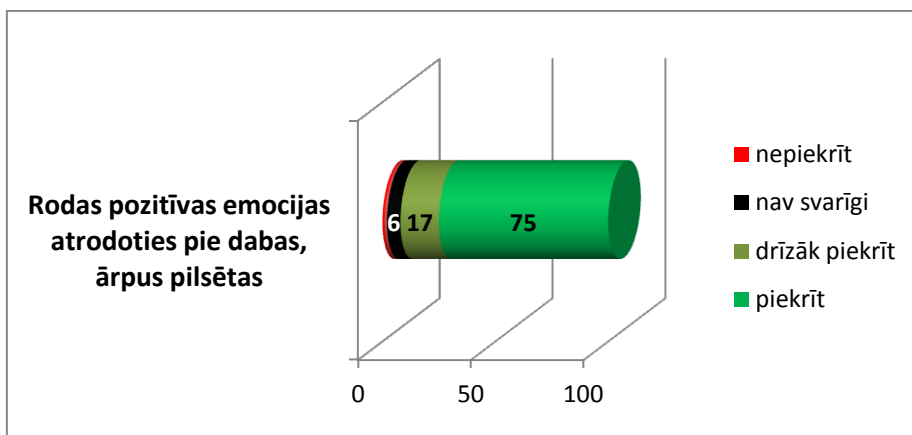

5.17.Att., Vērtības un procesi ainavā iedzīvotāju skatījumā

Sakoptas ceļu malas iedzīvotāji vērtē līdzīgi, kā vizuāli estētiskās vērtības, tās tikai nedaudz rūp 8%, svarīgas ir 35%, ļoti svarīgas 57% Viesītes novada iedzīvotāju.

Kopumā iedzīvotājiem svarīgas ir visas vērtība un viedokļi ir diezgan līdzīgi, kopā sniegta visos jautājumos tikai viena negatīva atbilde, attiecībā uz bioloģiskajām vērtībām, un salīdzinoši neliels skaits vienaldzīgu atbilžu – nedaudz rūp, attiecībā uz sakoptām ceļu malām, attīrītām skatu vietām, vizuāli estētiskajām vērtībām. Kā apliecinājums tam, ka iedzīvotājiem dabas vērtības u.c. ir ļoti būtiskas, ir viennozīmīgās atbildes attiecībā uz apgalvojumu, ka

atrašanās pie dabas, ārpus pilsētas rada pozitīvas emocijas, piekrīt šim apgalvojumam 75% iedzīvotāji, drīzāk piekrīt 17%, nav svarīgi 6% un pozitīvas emocijas nesagādā 1%.

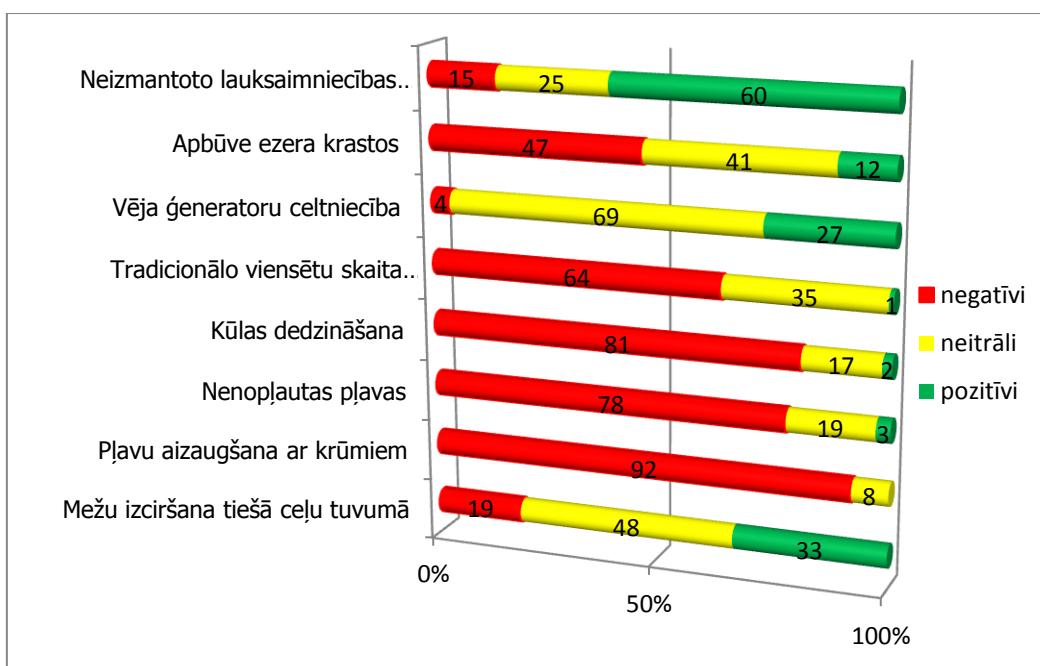

5.18.Att., Ainavas ietekme emocionālā plaknē

Vietas apziņa un attieksme

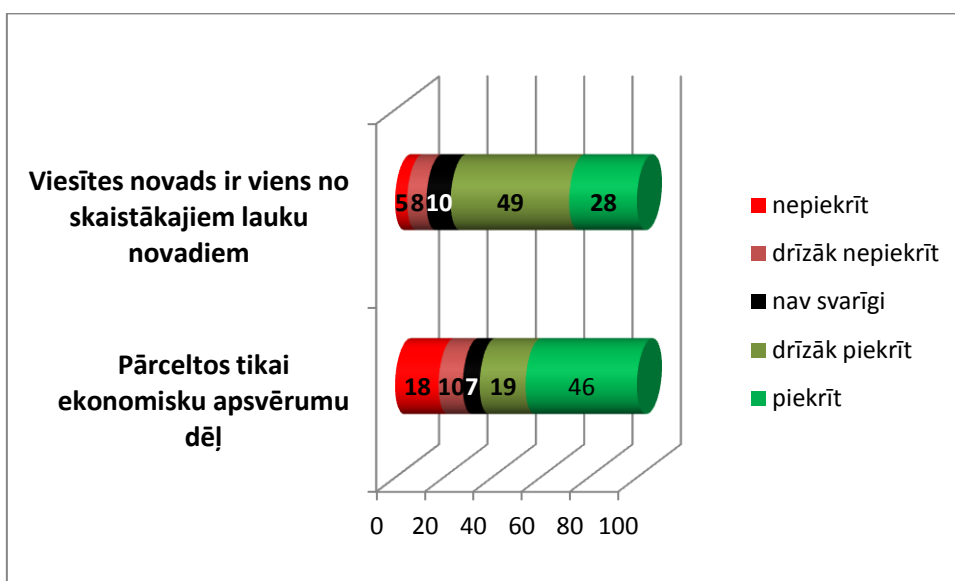
Vietas apziņa un attieksme nosaka iedzīvotāju gatavību līdzdarboties, ko savukārt ietekmē informētība, izglītība un vides apziņas līmenis.

Respondentiem no astoņām tendencēm un parādībām, kas vērojamas Viesītes novada ainavā bija jāsniedz savs vērtējums. Kā visnegatīvākās tendences ainavā novada iedzīvotāji vērtē pļavu aizaugšanu ar krūmiem 92%, kūlas dedzināšanu 81%, nenopļautas pļavas 78%, tradicionālo viensētu izzušanu 64%. Savukārt neitrālākais vērtējums sniegts par vēja ģeneratoru celtniecību, neitrāli to vērtē 69%, pozitīvi 27% un negatīvi 4%.

5.19.Att. Iedzīvotāju viedoklis par tendencēm Viesītes novada ainavā

Nevienprātīgs atbilžu sadalījums ir attiecībā uz apbūvi ezera krastos un mežu izciršanu gar ceļu malām. Apbūvi ezera krastos negatīvi vērtē 47%, neitrāli 41% un pozitīvi 12%, savukārt mežu ciršanu gar ceļu malām negatīvi vērtē 19%, neitrāli 48 un pozitīvi 33%. Nevienprātības jautājumā, kas skar apbūvi ezera krastos, iespējams, ietekmē respondentu īpašumtiesības vai tiem pazīstamu cilvēku īpašumtiesības. Savukārt nevienprātība attiecībā uz mežu izciršanu tiešā ceļu tuvumā, iespējams saistīta ar vairākiem faktoriem – vizuāli estētiskā izjūta cilvēkiem atšķiras, saistība ar nozari (liela daļa Viesītes novada iedzīvotāji saistīti, vai to radnieki saistīti ar mežu izstrādes nozari) u.c.

5.20.Att. Iedzīvotāju piederības sajūtas vietai atspoguļojums

Lai noskaidrotu vietējo iedzīvotāju vietas apziņas un piederības sajūtu vietai tika uzdoti 2 jautājumi, no kuriem pirmais, kā apgalvojums, ka Viesītes novads ir viens no skaistākajiem lauku novadiem, šim apgalvojumam 77% pozitīvas atbildes, no kurām 28% piekrīt apgalvojumam, un 49 drīzāk piekrīt, savukārt vienaldzīgie ir 10%, nepiekrīt un drīzāk nepiekrīt kopā 13%, kopumā atbildes atspoguļo situāciju, ka vietējie iedzīvotāji uzskata savu dzīves vietu par skaistu, tomēr atbildot uz šo jautājumu vienaldzīgo ir vairāk, nekā citos anketas jautājumos. Nedaudz mazāk pozitīvi rādītāji ir par pārcelšanos uz dzīvi citur, tomēr vel joprojām saglabājas, vairāk kā puse uz dzīvi pārceltos citur, tikai ekonomisku apsvērumu vadīti, 46% piekrīt, 19 drīzāk piekrīt, vienaldzīgi tas ir 7%, savukārt nepiekrīt 18% un drīzāk nepiekrīt 10. Kopumā var secināt, ka iedzīvotājiem ir piederības sajūta vietai, pašvaldībai šis potenciāls būtu jāizmanto.

Secinājumi

- Sociālā pētījuma rezultāti rāda, ka vietējā sabiedrība ir izglītota par kultūrvēsturiskajām vērtībām novadā, savukārt par dabas vērtībām zināšanu līmenis ir zems, tomēr tas neatspoguļo iedzīvotāju attieksmi pret dabas vērtībām, jo rezultāti norāda, ka sabiedrībai vides kvalitāte ir svarīga, īpaši nozīmīgas ir rekreatīvās atpūtas iespējas un vizuāli pievilcīga vide. Tomēr attiecībā uz sabiedrības gatavību iesaistīties un esošo aktivitāti iesaistītos rezultāti pretrunīgi, kas atspoguļo sabiedrībā nereti valdošo modeli, kad esošajiem priekšstatiem un attieksmei neseko atbilstoša rīcība. Ņemot vērā, ka pētījuma rezultāti rāda, ka vietējo iedzīvotāju vietas apziņa ir augsta, pasivitāte iesaistoties varētu būt saistīta ar negatīvajiem sociāli ekonomiskajiem apstākļiem, kas negatīvi ietekmē vispārējo sabiedrības emocionālo stāvokli. Ņemot vērā, ka ainava pati var rosināt iedzīvotājos rīcību un emocionālā stāvokļa uzlabošanu, šeit velkamas paralēls ar pašvaldības saimnikošanu novadā, kas nav veicinājusi estētiski pievilcīgu un esošo ainavas vērtību saglabāšanu un attīstīšanu.
- Vietējo iedzīvotāju vietas apziņa ir augsta, kas ir pozitīvs rādītājs un atspoguļo indivīda identificēšanos ar vietu, tomēr šeit ir neizmantošs potenciāls, kurš pašvaldība neizmanto, par ko liecināts iedzīvotāju mazā aktivitāte iesaistoties procesos, kas skar ainavas kvalitātes uzlabošanu, tādēļ svarīgi, lai pašvaldība izmantojot dažādus komunikācijas un līdzdalību veicinošus instrumentus, izmantotu esošo potenciālu un veicinātu sekmīgu ainavu pārvaldības procesu.
- Sabiedrībā nav negatīvi noskaņota pret ietekmēm ainavām, kuras saistītas ar ekonomiku attīstošiem procesiem, tas savukārt atspoguļo vietējās teritorijas specifiku, respektīvi, sabiedrība pozitīvi vērtē aktivitātes, kas var veicināt ekonomisko izaugsmi vai ir rādītājs ekonomiskajai izaugsmei, jo Viesītes novads ir viens no vāji attīstītajiem novadiem Latvijā. Ņemot vērā, ka sabiedrība ir pozitīva arī pret ietekmēm, kas var atstāt arī negatīvas sekas ainavā atspoguļo gan iespējamu izpratnes trūkumu par ainavas vērtībām, gan izvirzīto pieņēmumu pirmajā secinājumā, par valdošo depresiju sabiedrībā, ko izsauc negatīvie sociālekonomiskie faktori.

6. AINAVU PĀRVALDĪBAS MODELIS VIESĪTES PAŠVALDĪBĀ

Balstoties uz analizēto literatūru, politisko dokumentu analīzi un empīrisko pētījumu rezultātiem tiek piedāvāts ainavu pārvaldības modelis Viesītes novada pašvaldībā.

Ainavu pārvaldības modelis Viesītes pašvaldībā

Ainavu pārvaldības modeļa mērķorientācija ir ainavas koncepcijas izpratne un cilvēka psiholoģiskā dimensija ainavā, nodrošinot ilgtspējīgu attīstību, tādejādi apzinoties ainavas daudzdimensiālo un multifunkcionālo raksturu, un cilvēku kā ainavas sastāvdaļu un to savstarpējās mijattiecības, nodrošinot ainavu vērtību saglabāšanu un harmonizētas ainavu pārmaiņas, kuras rada politiskie, sociālie, ekonomiskie un vides procesi.

Ainavu pārvaldības modeļa galvenais mērķis ir piedāvāt ainavu pārvaldības problēmu risinošu, vietējās lauku kopienas specifiku atspoguļojošu, teritorijas ilgtspējīgumu nodrošinošu ainavu pārvaldības modeli, kas balstīta uz sekojošiem principiem:

1. **Ekoloģisko vērtību un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas princips**, ņemot vērā dabas procesu dinamiku – tiek respektētas ainavu kultūrvēsturiskās vērtības, kas veicina vietu identitātes saglabāšanu, kā arī veicina iedzīvotāju vietas apziņu un tiek ievērota dabas procesu un cilvēka darbības mijiedarbība ilgtermiņā, tiek respektētas ekoloģiskās vērtības, izvērtējot to nozīmi un vietu dabas sistēmā un cilvēku dzīvē, kas atspoguļo holistisko perspektīvu.
2. **Ilgtspējīgas saimnieciskās darbības nodrošināšanas princips** – saimniekošana norit saskaņoti ar teritorijas attīstības un ainavu kvalitātes mērķiem, tiek nodrošināta ainavisko vērtību saglabāšana un teritorijas attīstība.
3. **Stratēģiskas ilgtermiņa plānošanas princips** – plānošana notiek apsverot iespējas un draudus nākotnē, fokusējoties no dažādu nozaru perspektīvas. Tiek pieņemti pārdomāti lēmumi, kas balstās uz dažādu alternatīvu izskatīšanu un kompromisu meklēšanu, sabalansējot sociālekonomiskās, dabas, kultūrvēstures u.c. intereses.
4. **Komunikatīvais ainavu plānošanas princips** – cilvēks ir neatņemama ainavas sastāvdaļa, ainavas procesu virzītājspēks, resursu apsaimniekotājs, un izmantotājs, pieņemot lēmumus, kas skar ainavu kā cilvēka dzīves vidi, ir jāiesaista sabiedrība. Dažāos ainavas pārvaldības etapos, mērķgrupu sadarbībai pieņemot stratēģiskus lēmumus ir būtiska loma, lai sabalansētu dažādo mērķgrupu intereses un veicinātu savstarpējo sadarbību, kas nodrošina ilgtspējīgu lēmumu pieņemšanu.

5. **Multidisciplināritātes princips** – notiek dažādu zinātņu nozaru pieeju apvienošana, paredzot dažādu jomu ekspertu savstarpēju sadarbību, domu un priekšlikumu apmaiņu un savstarpēja papildināšanu dažādos līmeņos.
6. **Multifunkcionalitātes princips**, jeb daudzfunkcionalitātes princips paredz, ka ainava tiek skatīta un plānota, ņemot vērā visas tās dimensijas atspoguļojot vienotas ainavu koncepcijas pieeju, nodrošinot ainavas kvalitāti.

Priekšnosacījumi

Ņemot vērā, ka ainavu pieeja pārvaldībā kā vienota sistēma Latvijā nav tikusi realizēta, priekšnosacījumiem ir jāveido platforma, kas ir pamats ainavu pārvaldības nodrošināšanai, ietverot politiskos, politiskās gribas, cilvēkresursu kapacitātes un vienotas ainavu izpratnes priekšnosacījumus, kas ir mērķorientēti un saskaņoti dažādos līmeņos, gan politiskajos, lokālu mērķgrupu līmenī.

Politiskie

Mērķorientēta, integratīva rakstura politika un plānošana, kas paredz nozaru politiku saskaņošanu un ainavu pieejas iekļaušanu dokumentos, nosakot konkrētu politisko instrumentu kopumu sekmīgai, ainavu pieejas pārvaldībā īstenošanai. Ilgtspējīgas politikas pamatā ir efektīva pārvaldības struktūra gan valsts, gan privātā un kopienu līmenī.

Ņemot vērā, ka ainavu ietekmē jebkuras politikas praktiskā realizācija, lēmumiem starp nozaru, nacionāla līmeņa un lokālu politiku ietvaros jābūt saskaņotiem, ainavu perspektīva nodrošina vienotu pieeju, kas balstās uz mērķu saskaņošanu, prioritāšu noteikšanu un elastīgu risinājumu piemērošanu, ainavu perspektīvas integrēšana nodrošina ilgtspējīgu teritoriju attīstību. Šāda politika realizējama vienlaicīgi iesaistot visus pārvaldības līmeņus, gan valsts, gan municipālo, kas nodrošina, mērķorientētu lēmumu pieņemšanu, tāpat svarīgi ir izstrādāt atbilstošus instrumentus, kuri nodrošina, ainavu pārvaldību integrēšanu teritoriju attīstības dokumentos, nozaru politiku programmās, kā arī ir jāparedz specifisku, uz ainavu pārvaldību orientētu, institucionālu un administratīvu instrumentu pielietojums, kuriem ir likuma spēks.

Vienota ainavu izpratne

Vienota ainavu izpratne ainavu pārvaldībā nepieciešama visos līmeņos - politiskā, institucionālā, akadēmiskā, municipālā u.c. identificēto mērķgrupu līmenī (Vietējie iedzīvotāji, zemju īpašnieki, lauksaimnieki, ekonomiski vērtīgo resursu ieguvēji, NVO), kas nodrošina vienotu izpratni par pieņemtajiem lēmumiem un veicina uz loģisku, ainavu pārvaldībai atbilstošu priekšlikumu izteikšanu iesaistoties ainavu pārvaldības procesā. Zinātnisko pētījumu un publikāciju izstrādes veicināšanai ir būtisks instruments, jo šobrīd

zinātniskie pētījumi tiek izstrādāti konkrētu ainavas dimensiju perspektīvā, vienota ainavu perspektīva netiek pielietota, kas kavē vienotas ainavu perspektīvas sniegto priekšrocību izmantošanu pārvaldībā, jo ainavu perspektīva pārvaldībā nodrošina harmonizētas pārmaiņas, ko rada sociālie, ekonomiskie un vidē noritošie procesi, tādēļ vienota izpratne ir būtisks priekšnosacījums, izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Politiskā griba

Līdz šim un vel joprojām, līdz netiks apstiprinātas ainavu politikas pamatnostādnes un integrētas politiskajos dokumentos, dažādu ainavu plānošanas, apsaimniekošanas un pārvaldības plānu izstrāde pašvaldībās ir bijusi brīvprātīga, tādēļ ir būtiski politiskā griba, caur kuru pašvaldība realizē attiecīgo dokumentu izstrādi, kas liecina par pašvaldības atbildīgu, ilgtspējīgu un stratēģisku saimniekošanu savā administratīvajā teritorijā.

cilvēkresursu priekšnosacījumi

Ir nepieciešam kvalificēti speciālisti, kas ir spējīgi izstrādājot politiku dokumentus integrēt ainavu pieeju un identificēt nesakritības politiku līmenī un identificēt institūciju atbildību, veidojot uzraudzības sistēmu. Municipālā līmenī nepieciešami speciālisti, kas spēj atbilstoši aprobēt politiku nostādnes integrējot tās vietēja līmeņa stratēģiskajos un plānošanas dokumentos, kā arī ir spējīgi identificēt un realizēt, esošo politiku instrumentus, lokālas, konkrēto teritoriju specifiskas raksturojošu problēmsituāciju risināšanai ainavu pārvaldībā.

Tāpat nepieciešams izglītots akadēmiskais personāls un pētnieki, kas veic pētījumus ainavu pārvaldībā, meklējot labākās metodoloģiskās pieejas vienotas ainavu pārvaldības procesa realizācijai, apvienojot esošās ainavu plānošanas pieejas vienota plānošanas un pārvaldības procesa realizācijai.

Modeļa raksturojums

Sekmīga ainavu pārvaldības modeļa Viesītes novada pašvaldībā realizācija balstās uz visu izvirzīto priekšnosacījumu izpildi un noteikto rīcību, un tām atbilstošu instrumentu pielietojumu ievērojot izvirzītos principus.

Ainavu pārvaldības modelis (6.3.Attēls) veido sistēmu, kurš atspoguļo ainavas specifiku caur tās vērtību dimensijām un trīs paradigmatiskajām plānošanas perspektīvām, nodrošinot to apvienošanu un integrētu, vienotu ainavu plānošanas procesu, pārvarot šobrīd ainavu plānošanā dominējošo disciplināro raksturu, ko iespējams panākt caur visaptverošu ilgtermiņa skatījumu, kas orientēts uz interešu sabalansēšanu un uz zināšanām balstītu kompromisu pieņemšanu visos līmeņos.

Centrālai vadmotīvs ir vienota ainavu pārvaldība, kas balstās uz līdzšinējo ainavu plānošanas pieeju apvienošanu, ievērojot ilgtspējīgas ainavu attīstības un apsaimniekošanas principus, nodrošinot integrētu ainavu plānošanas procesu. Izstrādātais rīcību komplekss (6.2. tabula) nodrošina vienotas ainavu pieejas realizāciju, kurai ir izšķiroša loma ilgtspējīgā ainavu pārvaldībā, aptverot visas ainavas dimensijas, apzinoties vērtības un esošo potenciālu.

Ņemot vērā, ka ainava ir teritorijas attīstības nodrošinātāja, pamats saimniekošanai, tūrismam, uzņēmējdarbības videi un veido dzīves telpu sabiedrībai, ainavu pārvaldībā ir svarīgi rast kompromisu starp ekonomisko izaugsmi un ainavas vērtību saglabāšanu, tādēļ ainavu pārvaldībā ekonomisko faktoru integrēšanai var būt izšķiroša nozīme ainavas kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā.

Vienota ainavu pārvaldība uzsver arī sabiedrības, un indivīda gan kā novērotāja, ietekmētāja un dalībnieka lomu, nodrošinot sociāli ilgtspējīgas ainavas attīstību, jo cilvēks ietekmē ainavu pats, un ainava ietekmē viņu, veidojas savstarpēja atgriezeniskā saite starp šo ietekmju raksturu.

Modeļa centrā ir izvirzīts **Vienots ainavu plānošanas process**, kurš paredz pilnu ainavu inventarizāciju, īstenojot visu ainavas plānošanas pieeju principus. Ainavu inventarizācijas procesā tiek iesaistīti dažādu nozaru eksperti un vietējie iedzīvotāji, nodrošinot visu nozaru specifikai atbilstošo parametru identificēšana, un tikai vietējai sabiedrībai nozīmīgu ainavu identificēšanu.

Vērtību un draudu ainavā identificēšana sākas ar **ainavas inventarizāciju**, kas balstīta uz vienotu kritēriju izvēli atbilstoši Viesītes novada teritorijas specifikai, kritērijiem ir jābūt pārdomātiem, atspoguļojot vienotu ainavu pieeju, tiek izdalītas ainavas vērtības (ekoloģiskās, kultūrvēsturiskās, ekonomiskās, sociālās, estētiskās), tās tiek skatītas vienoti, jo savstarpēji viena otru papildina, ietekmē. Inventarizācijas procesā tiek iesaistīti nozaru eksperti, kas nodrošina pēc iespējas detālāku ainavas inventarizāciju, tā pat ainavu inventarizācijas procesā mērķorientēti tiek iesaistīta sabiedrība, vietējie iedzīvotāji, tādejādi identificējot tās vērtības, kas ekspertam paliek apslēptas, kurām ir lokāla nozīme, indivīdu līmenī būtiskas ainavas, kuras saistās ar iedzīvotāju vietas apziņu, emocionālām vērtībām, ko rada asociācijas vai nostalgiskas atmiņas, kas vietējiem radušās dzīves laikā un saistās ar konkrētu ainavu, piemēram, Viesītes novada iedzīvotājiem svarīgs ir "Siņķeļkalns", kur vēsturiski notikusi Vasaras svētku svinēšana, tomēr citas vērtības tam nepiemīt. Būtiska vienota ainavu plānošanas procesa būtiska daļa ir **Ainavu kvalitātes mērķu noteikšana**, nosakot ainavas kvalitātes mērķi pašvaldībai ir jāveicina mērķgrupu līdzdalība, nodrošinot visu izvirzīto principu ievērošanu, veicot:

- **Nozaru ekspertu piesaistīšanu**
- **Mērķgrupu interešu saskaņošanu**

Ainavu kvalitātes mērķu noteikšana balstās uz inventarizācijas rezultātiem un teritorijas attīstības nodrošināšanu un ainavas vērtību saglabāšanu un racionālu, ilgtspējīgu tās izmantošanu. Tiek identificētas vērtības, kuras jāaizsargā, jāattīsta, jāuzlabo. Sekmīga ainavu pārvaldība balstās uz visu ieinteresēto pušu interešu saskaņošanu un kompromisu rašanu problēmsituācijās, tādēļ to iesaiste ainavu plānošanas procesā ir īpaši būtiska un novērš nesaskaņu rašanos nākotnē.

6.1.Tabula. Mērķgrupu līdzdalība

Mērķgrupa	Sadarbības procesa mērķi
Pašvaldība – Valsts institūcijas	<ul style="list-style-type: none"> - Kompetenču un atbildība sadale - Uzraudzības mehānisma izveide - Administratīvās un cilvēkresursu kapacitātes nodrošināšana un pilnveidošana
Pašvaldība - Vietējie iedzīvotāji	<ul style="list-style-type: none"> - Līdzdalības veicināšana - Iesaiste ainavu inventarizācijā - Iesaiste ainavu plānošanā
Pašvaldība – Lauksaimnieki	<ul style="list-style-type: none"> - Līdzdalības veicināšana - Iesaiste ainavu plānošanā
Pašvaldība – zemju īpašnieki	<ul style="list-style-type: none"> - Līdzdalības veicināšana - Iesaiste ainavu inventarizācijā - Iesaiste ainavu plānošanā - Atbildības noteikšana
Pašvaldība – Ekonomiski vērtīgo resursu ieguvēji	<ul style="list-style-type: none"> - Atbildības noteikšana - Darbību saskaņošana - Izpratnes veicināšana par ainavu
Pašvaldība – NVO	<ul style="list-style-type: none"> - Līdzdalības veicināšana - Atbalstīšana dažādu projektu īstenošanā - Iesaiste ainavu plānošanā

Šajā procesā tāpat kā ainavu inventarizācijā tiek piesaistīti nozaru eksperti, kuru viedoklis saskaņojot mērķgrupu intereses var būt izšķirošs un nodrošina mērķgrupu izpratni par konkrētu lēmumu pieņemšanu, tāpat ekspertu piesaiste var veicināt labāko iespējamo kompromisu identificēšanu un piemērošanu. Pašvaldībai ir jāapzinās katras mērķgrupas loma, ainavu pārvaldības procesā un jāveicina mērķorientēta sadarbība.

Modeļa priekšnosacījumi paredz mērķtiecīgu un saskaņotu, uz vienotas izpratnes balstītu lēmumu pieņemšanu politiskā līmenī, atbildību sadali un atbilstošu instrumentu pielietošanu. Nosakot atbildības tiek pielāgoti esošie instrumenti un pieņemti jauni, kā svarīgākais **politiskais instruments pašvaldību līmenī**, kas nodrošina ainavu pārvaldības modeļa realizāciju, ir likumā par *Teritorijas un attīstības plānošanu*, kā obligātu noteikt

ainavu apsaimniekošanas plānu ietegrēšanu Teritoriju plānošanas dokumentos, tādējādi nodrošinot tam likumā noteikto spēku, uz kura pamata pašvaldība var izdot savus saistošos noteikumus par ainavu apsaimniekošanu, atbilstoši saviem izstrādātajiem ainavu apsaimniekošanas plāniem, kas izstrādāti atbilstoši vienotai ainavu plānošanas pieejai, kas paredz visu ainavu pārvaldībā iesaistīto mērķgrupu līdzdalību, tostarp ir piesaistīti dažādu nozaru eksperti, nodrošinot profesionālu informāciju un savā starpā saskaņotu priekšlikumu ierosināšanu, nodrošinot noteikto mērķgrupu informētību, kas ļauj pieņemt pēc iespējas elastīgākus lēmumus un rast kompromisus, šāda lēmumu pieņemšana veicina iesaistīto mērķgrupu atbildību.

Ainavu pārvaldības modelis ilgtspējīgas attīstības kontekstā ir būtisks instruments, un sekmīga tā realizācija, kas atspoguļo visas ilgtspējīgas ainavas dimensijas var nodrošināt Viesītes novada attīstību, paredzot izvirzīto mērķu sasniegšanu, ko pašvaldība ir arī noteikusi savā ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2013.2014. gadam.

Rīcību virzieni

Ainavu pārvaldības modeļa īstenošanai izdalītie rīcību virzieni, un tiem atbilstošas rīcības atspoguļo vienotas ainavu pieejas plānošanā realizāciju. Izvirzītie priekšnosacījumi, kā arī teritorijas specifikai atbilstošu instrumentu pielietojums, nodrošina ilgtspējīgu ainavu pārvaldību.

Esošās rīcības realizējams kompleksi, vienai otru papildinot, kas atspoguļo ainavu perspektīvas būtību un tikai tā iespējams veiksmīgi realizēt ainavu pārvaldību. Pašvaldībai ir jāapzinās, savu, un mērķgrupu lomu, kā arī ietekmi teritorijas attīstīšanā, sekmīgi realizējot ainavu pārvaldību izmantojot ainavu potenciālu, ko tas var sniegt. Tāpat pašvaldībai ir jāspēj nodrošināt mērķgrupu līdzdalību, izmantojot dažādus komunikācijas instrumentus, jāpārzina pieejamie instrumenti un jāspēj efektīvi organizēt savu esošo darbinieku kapacitāti, kas var sekmēt ainavu pārvaldības veiksmīgu realizāciju.

6.1.Tabula. *Ainavu pārvaldībā realizējamās rīcības Viesītes novada pašvaldībā*

Rīcības virziens	Rīcību grupas	rīcības
Vienots ainavu plānošanas process	- <i>ainavu inventarizācija</i>	-Ainavu Inventarizācija izmantojot vienotu dažādu disciplīnu, teritorijas specifiku atspoguļojošus kritērijus; -Identificē ekoloģiskās, kultūras, sociālās, estētiskās, ekonomiskās vērtības; -Identificē draudus, <i>teritorijas un objektus, kas</i>

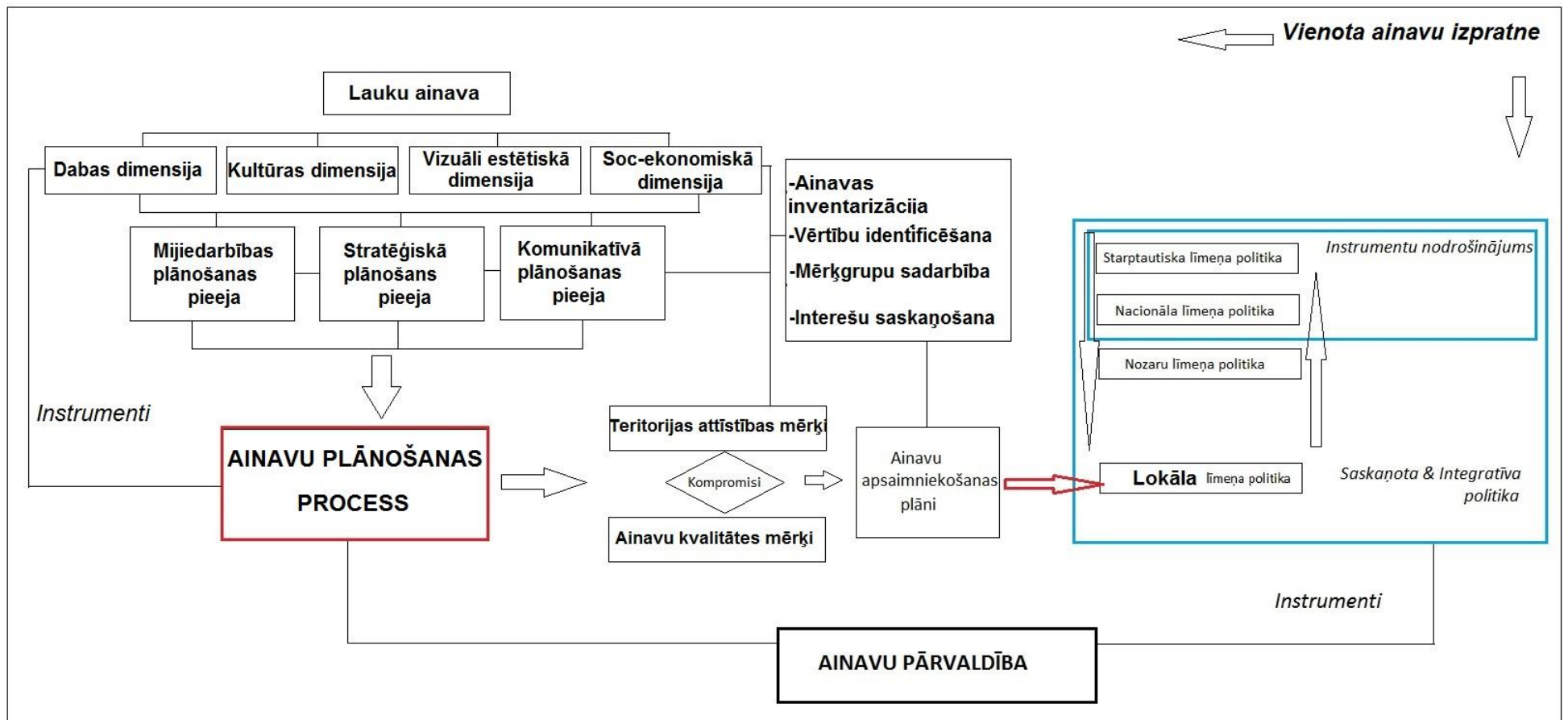
		<p><i>rada vai var radīt negatīvas sekas ainavā;</i></p> <p>-Mērķgrupu identificēšana ainavu inventarizācijā (<i>piemēram, notiek konkrētu zemes vienību īpašnieku, apsaimniekotāju identificēšana, kuriem ir īpašumi ainavās, kas satur nozīmīgas vērtības vai degradējošas teritorijas un objektus</i>);</p> <p>-Inventarizācijas rezultātu kartogrāfiska atspoguļošana, tālākai ainavu plānošanas procesa nodrošināšanai;</p>
	<p><i>- Identificēto Vērtību saglabāšana, attīstīšana un aizsardzība</i></p> <p style="text-align: center;">+</p> <p><i>-Degradēto objektu un teritoriju apsaimniekošana</i></p>	<p>- Kvalitātes mērķu izvirzīšana;</p> <p>- Kvalitātes mērķu saskaņošana ar teritorijas attīstības mērķiem iesaistot identificētās mērķgrupas;</p> <p>-Ainavu apsaimniekošanas plāna izveide</p> <p>-Ainavu vērtību integrēta aizsardzības plāna izstrāde;</p> <p>-Ainavu dizaina plānu izveide;</p> <p>-Saistošo noteikumu par ainavu apsaimniekošanu un aizsardzību pieņemšana;</p> <p>-izstrādāto plānu integrēšana Teritorijas plānojumā;</p> <p>-Atbildību un funkciju sadale pašvaldībā izveidoto plānu realizācijai, <i>tieka iesaistīta Viesītes novada nekustamo īpašumu komisija;</i></p>
<p>Ilgspējīgu ekonomisko attīstību nodrošinoša ainava</p>	<p><i>Saskaņota teritorijas attīstības mērķu noteikšana</i></p>	<p>-Pašvaldība izstrādājot vienotu ainavu apsaimniekošanas plānu ņem vērā teritorijas ekonomiskās attīstības priekšnosacījumus, izvērtē saimnieciskās darbības raksturu īpaši augstvērtīgās ainavās;</p> <p>-izvērtē ainavas ekonomisko potenciālu;</p> <p>-Ainavu apsaimniekošanas plānā integrē pieļaujamus izņēmuma gadījumus, kas īstenojot darbības, kas saistās ar jaunu, ekonomiski nozīmīgu objektu celtniecību, nosakot ainavu dizaina piemērošanu;</p> <p>- Nosaka ekspertu piesaisti, gadījumos, kuros tiek piemērotas atkāpes no noteiktajiem kvalitātes mērķiem ainavās;</p>

	<p><i>Mērķgrupu līdzdalība</i></p>	<p>-Pašvaldība nodrošina publisku, savlaicīgu informācijas pieejamību par plānotajām darbībām;</p> <p>-Ainavu apsaimniekošanas un plānošanas plānu visās stadijās iesaista pašvaldības teritorijā identificētās mērķgrupas;</p> <p>-Organizē kopīgus seminārus un plānu apspriešanu;</p> <p>-Pašvaldība iesaistās lauksaimnieku atbalstīšanā, <i>piemēram, nodrošina jaunu vai veco ceļu atjaunošanu, veicinot aizaugošo LIZ apsaimniekošanu;</i></p> <p>-Pašvaldība aktīvi komunicē ar valsts institūcijām, kurām ir noteikta loma, <i>piemēram, VAAD nodrošinot informāciju par invazīvo sugu izplatību novada teritorijā un regulāri informē RVP par nerekultivētajiem derīgo izrakteņu ieguves karjeriem;</i></p>
	<p><i>Tūrisma attīstība</i></p>	<p>-pašvaldība identificē tūrisma attīstībai nozīmīgās teritorijas/ainavas;</p> <p>-Ainavu apsaimniekošanas plānos ietvertas tūrismam nozīmīgo ainavu apsaimniekošanu -skatu laukumu attīrīšana, negatīvu ietekmju novēršana;</p> <p>-Plānojot tūrisma nozares attīstību, vērā tiek ņemti faktorus, kādas izmaiņas ainavā tas var atstāt un kā ietekmēt vietējo iedzīvotāju labklājību arī emocionālā plāknē, <i>piemēram, nepopularizēt lokālas, tikai vietējiem nozīmīgas vietas, kurām nozīmīga loma vietējās identitātes attīstīšanā;</i></p> <p>-Rūpējas par ainavu dizaina plānu ievērošanu, <i>veic uzraudzību;</i></p> <p>-Uzrauga zemes īpašniekus, kuru īpašumi atrodas tūrismam nozīmīgās ainavās un kuros ietilpst identificētās ainavu vērtība, <i>(par atbildīgo nosaka nekustamo īpašumu komisiju);</i></p> <p>-Publisko informāciju par ainavā esošajām vērtībām izmantojot dažādus informācijas kanālus;</p> <p>-Pašvaldība rūpējas par sava tēla veidošanu un popularizēšanu dažādos informācijas kanālos, piedalās dažādos izstādēs <i>(nolīgst sabiedrisko attiecību speciālistu);</i></p> <p>- veicina tūrisma infrastruktūras objektu izveidi, tūrismam nozīmīgajās ainavās, <i>piemēram, takas, autostāvietas, atkritumu tvertnes;</i></p> <p>-Atbalsta vietējo uzņēmēju, lauksaimnieku, NVO u.c. iniciatīvas, kas var veicināt tūrisma attīstību;</p>

	<p><i>-Pārdomāta saimnieciskā darbība</i></p>	<p>-Informē par pašvaldības valdījumā esošo LIZ un cita nekustamā īpašuma nomas iespējām;</p> <p>-Notiek saimniekošanas rakstura maiņas saskaņošana ar pašvaldību, gadījumos, kad to nosaka ainavu apsaimniekošanas plāns;</p> <p>-pašvaldība nosaka minimālos zemes atdalīšanā iespējamo vienību platību ainavās, kas identificētas kā vērtīgas un nozīmīgas tūrisma attīstībai un ekoloģiskā līdzsvara saglabāšanai;</p> <p>-īsteno kontroles sistēmu, kas izveidota atbilstoši pašvaldības kapacitātei un balstās uz pieņemtiem ainavu apsaimniekošanas noteikumiem, kurus apstiprinājis MK</p> <p>-Organizē lauksaimniekiem seminārus, kas var uzlabot ainavas kvalitāti, <i>piemēram par bioloģiskās saimniekošanas iespējām un priekšrocībām;</i></p>
	<p><i>-Pievilcīga vide ražotājiem un lauksaimniekiem</i></p>	<p>-Pašvaldība izmanto finanšu instrumentus, lai veicinātu ražotāju piesaisti (<i>samazināts NĪN tiem, kas uzlabo ainavas kvalitāti apsaimniekojot degradētos objektus un teritorijas ieguldot savus līdzekļus;</i>)</p> <p>-Veic infrastruktūras uzlabojumus, nodrošinot labāku pieejamību;</p> <p>-Pašvaldība piedāvā elastīgus kompromisus teritorijās, kur noteikta ierobežota saimnieciskā darbība, piedāvājot alternatīvus risinājumus;</p> <p>-Savā interneta vietnē publicē pašvaldībai piederošo īpašumu sarakstu, ko iespējams nomāt;</p> <p>-Piedāvā bezmaksas reklamēšanās iespējas savā mājaslapā;</p> <p>-Pašvaldība realizējot dažādu informatīvus, un izglītojošus pasākumus popularizē vietējo ražotāju produkciju Viesītes novadā un blakus novados;</p> <p>-Pašvaldība nodrošina iespējas vietējiem ražotājiem vienoti izplatīt <i>produkciju, piemēram, „tirdziņu” izveide Pilsētā un pagastos;</i></p>

<p>Ainavu pārvaldībā ieinteresēta un uz rīcību orientēta sabiedrība</p>	<p><i>-Sabiedrības līdzdalības veicināšana;</i></p> <p style="text-align: center;">+</p> <p><i>-Brīvprātīgu rīcību veicināšana</i> <i>Ainavu vērtību izpratnes veicināšana;</i></p> <p><i>-uz indivīda emocionālo labklājību orientēta ainava</i></p>	<p>-Sabiedrības informēšana par teritorijas ainavas vērtībām – dabas, kultūrvēsturiskajām u.c.;</p> <p>-Sabiedrības izglītošana, izpratnes par ainavu vērtībām veicināšana (Organizētajām talkām izglītojošs raksturs);</p> <p>-organizējot pasākumus, kas saistīti ar teritorijas sakopšanu vai izklaidi, izvēlas sabiedrībai nozīmīgas atpūtas vietas un teritorijas, kurās atrodas būtiskas ainavu vērtības – veic izglītojošus pasākumus;</p> <p>- Sabiedrības iesaiste ainavu plānošanā un inventarizācijā, radot līdzatbildības sajūtu un veicinot savstarpējo komunikāciju ;</p> <p>-Vietas apziņas veicināšana, pašvaldība uzsver vietas unikalitāti – Viesītes novads vēsturiskās Sēlijas centrs;</p> <p>-Pašvaldība izmanto dažādus konkursus veicot iedzīvotāju iesaisti tādejādi veicinot vietējo iedzīvotāju ieguldījumu ainavas uzlabošanā, vērtību saglabāšanā, <i>piemēram, attīsta konkursu „Baltā māja”, papildinot to ar papildus nominācijām;</i></p> <p>-Pašvaldība rāda pozitīvu piemēru apsaimniekojot ainavas;</p> <p>-Pašvaldība ainavu inventarizācijas procesā identificē iedzīvotājiem svarīgās ainavas, kuras pozitīvi ietekmē iedzīvotāju emocionālo stāvokli;</p> <p>-Pašvaldība labiekārto iedzīvotāju vidū iecienītas rekreatīvās atpūtas vietas un rada jaunas;</p> <p>-Piemēro ainavu dizaina principus labiekārtojot teritoriju;</p> <p>-Nodrošina vizuāli augstvērtīgo ainavu pieejamību un tās vērtību ērtu sasniegšanu, <i>piemēram, attīra pilskalnus, izveido takas;</i></p>
--	---	---

Rīcību virzieni un tiem atbilstoši piemērotās rīcības atspoguļo izvirzītos principus, kas caurvij un savstarpēji viens otru papildina izvirzītajā rīcību kopumā, kuras realizējamās paralēli, nodrošinot visaptverošu pieeju ainavu pārvaldības procesā. Rīcību virzieni izdalīti ņemot vērā teritorijas specifiku, balstoties uz empīrisko pētījumu rezultātiem un esošo situāciju Viesītes novadā.

6.3.Att.. Ainavu pārvaldības modeļa struktūra

Nobeigums

Maģistra darbs tika izstrādāts ar mērķi piedāvāt ainavu pārvaldības modeli Viesītes novada pašvaldībā.

Pētījuma gaitā tika realizēti galvenie maģistra daba uzdevumi, veikta akadēmiskās literatūras, politisko dokumentu un normatīvo aktu analīze. Analīzes būtība tika vērsta uz ainavas specifiku atspoguļošanu un ainavas pārvaldības elementu un instrumentu identificēšanu politiskajos un plānošanas dokumentos.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai tika veikts empīriskais pētījums: 12 intervijas, no kurām 3 tika veiktas atkārtoti; iedzīvotāju un lauksaimnieku anketēšana. Aptaujāti 100 novada iedzīvotāji un 44 lauksaimnieki, kas ir aptuveni puse, no visiem lauksaimniekiem Viesītes novada administratīvajā teritorijā.

Galvenās ainavu pārvaldības problēmas saistās ar vienotas pieejas trūkumu ainavu pārvaldību un nesaskaņotu nozaru politiku, tāpat, ainavu integrēšanu lokāla līmeņa dokumentos notiek atšķirīgi vai nenotiek, jo to nereglamentē Latvijas politiskie dokumenti, tomēr, ņemot vērā, ka šobrīd ir izstrādātas Latvijas ainavu politikas pamatnostādnes situācijā nākotnē varētu būtiski mainīties.

Pētījuma laikā, galvenā, gūtā atziņa - šobrīd trūkst vienotas ainavu plānošanas pieejas ainavu pārvaldībā, kas kavē ainavu pārvaldību un tā realizējas fragmentāri, konkrētu nozaru politikas mērķu sasniegšanas un atsevišķu, disciplināri orientētu interešu grupu kontekstā un cilvēka loma ainavā tiek vērtēta izejot no tā redzamajām izpausmēm ainavā, nevērtējot tā lomu plašākā kontekstā, kas kavē sociālo un ekonomisko ilgtspēju, neizmantojot visu iespējamo potenciālu.

Pētījuma galvenie secinājumi:

1. Ainavu pārvaldība Latvijā apzināti, kā vienota sistēma netiek realizēta, tās īstenošanu būtiski kavējusi ainavu zinātnes disciplinārais raksturs, kas atspoguļojas esošajās ainavu plānošanas piejās, kurās ainavas perspektīvas vienoti nav skatītas, ko nosaka fakts, ka ainavu zinātne ir salīdzinoši jauna, un dažādu zinātņu disciplīnu pārstāvju pētījumi orientēti konkrētu nozaru perspektīvā, tādejādi arī dažādos politiskajos dokumentos, atkarībā no nozares specifikas un politiku izstrādes procesā iesaistītajiem ekspertiem, ainavas dimensijas ir tikušas atspoguļotas atsevišķi, konkrētu disciplīnu ietvaros.
2. Līdz ar Eiropas ainavu konvencijas pieņemšanu Latvija strādā pie Ainavu politikas pamatnostādņēm, kurām jākalpo par pamatu ainavu pārvaldības

realizācijai, tomēr rodas bažas par to sekmīgu realizāciju, ņemot vērā, ka dažādu nozaru politikas dokumenti un plāni ir izstrādāti ilgtermiņā, un to pielāgošana un savstarpējo interešu saskaņošana var sagādāt problēmas, tāpat ainavu pārvaldības realizācijai būtisku instrumentu integrēšana Latvijas likumdošanā var būt salīdzinoši lēns process, kavējot sekmīgu ainavu pārvaldības realizāciju. Viesītes novada pašvaldai 2018.gadā ir jāizstrādā vienots novada teritorijas plānošanas dokuments, atbilstošu instrumentu trūkums var negatīvi ietekmēt novada ainavu, ja pašvaldība nepielietos brīvprātīgos instrumentus izrādot politisko gribu.

3. Šobrīd Viesītes novada pašvaldībā ainavu pārvaldība neapzināti tiek realizēta izmantojot dažus instrumentus, un to ietekme ir fragmentāra un nav ilgtspējīga. Pašvaldība neizmanto esošo potenciālu un instrumentus, tāpat ir neaktīva brīvprātīgo instrumentu izmantošanā. Sadarbība ar dažādām mērķgrupām būtiski atšķiras un nav orientēta uz ainavu pārvaldību.
4. Ainavu pārvaldības modelis, kas uzsvēr vienotu ainavas plānošanas procesu atsedzot ainavas daudzfunkcionālo raksturu, piemērojot atbilstošas rīcības ņemot vērā teritorijas specifiku un iesaistot visas teritorijā identificētās mērķgrupas, nodrošina ilgtspējīgu teritorijas attīstību municipālā līmenī. Arī gadījumā, ja modeļa sākumā izvirzītie politiskie priekšnosacījumi netiek realizēti, pašvaldība, izmantojot brīvprātīgos instrumentus, to starp savas autonomās funkcijas, var realizēt ainavu pārvaldības modeli savā administratīvajā teritorijā, tādejādi izrādot politisko gribu un profesionālo izpratni par ainavu, kā teritorijas attīstības priekšnosacījumu.

Tālākās izpētes perspektīvas

Ainavu pārvaldībā ir būtiski turpināt rast labākos risinājumus vienotai ainavu plānošanas procesa realizācijai, izstrādājot atbilstošu, vienotu metodoloģiju, kas spētu veiksmīgi integrēt visas ainavu dimensijas, īpaši plaš pētījuma lauks ir sabiedrības, kā ainavs elementa un tās mijattiecības ar ainavu pētīšana, jo šobrīd šādu pētījumu trūkst, īpaši metodoloģijas, kā sekmīgi ietver cilvēku, ainavu plānošanā kā indivīdu, un identificēt vērtības, kas var dot pozitīvu ieguldījumu caur cilvēka emocionālo prizmu ainavu pārvaldībā, veiconot uz rīcību un iesaisti orientētas sabiedrības veidošanos.

Darba rezultātu praktiskā realizācija:

Izstrādātais ainavu pārvaldības modelis, paredzēts Viesītes novada pašvaldībai, bet var tikt piemērots arī citām pašvaldībām. Tāpat to var lietišķi izmantots izstrādājot augstāka līmeņa politikas dokumentus, piemēram, reģionāla līmeņa dokumentos vai nozaru politikā, realizējot *bottom-up* pieeju, tādējādi veicinot pielāgotas, elastīgas, ilgtspējīgu attīstību nodrošināt spējīgas politikas veidošanu, novēršot ainavu pārvaldībai atbilstošāko instrumentu pielietojumu.

Pateicības

Vislielāko paldies izsaku maģistra darba vadītājam Dr.biol., asoc. prof. Robertam Jūrmalietim, par sniegtajiem padomiem un palīdzību maģistra darba izstrādes gaitā. Tāpat vēlos pateikties Guntai Rullei par atbalstu divu gadu garumā un Svetlanai Puzānei, par vairākkārtēju interviju sniegšanu maģistra darba sociālā pētījuma vajadzībām.

Literatūra

1. **Antrop M.**, Why landscape of the past is important for the future, *Landscape and urban planning*, 2005. Vol. 70. P.21-34.
2. **Antrop, M.**, Rogge, E., Evaluation of the process of integration in a transdisciplinary landscape study in the Pajottenland. *Landscape and Urban planning. Science Direct*, 2006, N 77, p.328-392
3. **Banziņa A., Kālis J.**, Dabas vērtības Zemgalē, Zemgales plānošanas reģions, 2010.;
4. **Baxter, P., Jack, S.** Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers. McMaster University: The Qualitative Report (2008). Vol.13. Nr. 4
5. **Bažbauer G., Davidsen P., Moxes E.**, et.al. Sistēmiskas domāšanas integrēšana vides politikā., Andra Blumberga red. Rīga, RTU, 2010., 36. – 38.lpp.
6. **Bell, S.** Elements of Design in the Landscape (Second Edition). E.&F.N. Spon, London.2004. p.191
7. **Bells S., Nikodemus O.**, 2000. Meža ainavas plānošanai un dizainam. Valsts meža dienests, LTS International Ltd., 75.
8. **Bergkund, H.**, Biodiversity in fragmented forest – assessing the past, the present and the future. PhD thesis, Umea University. Sweden. 2004.
9. **Blumberga, A.**, Sistēmiskās domāšanas integrēšana vides politikā, Rīga : Rīgas Tehniskās universitātes Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts. 2010. 225.lpp
10. **Buchereck, M., Hunziker, M., Kienast, F.**, Participatory landscape development: overcoming social barriers to public involvement, *Landscape and Urban Planning, Scienc Direct*, 2003. Vol. 64. p.29-46.
11. **Bulcao, L., Ribeiro, L., Arsenio, P.** The protection of landscape as a resource Case study – Monte da Guia protected area Faial-Azores. *Management of Environmental Quality: An International Journal* 2004. Vol. 15 No. 1.
12. **Bunkše E.V.** Sirēnu balsis: Ģeogrāfija kā cilvēcīga erudīcija, Bērklījas ainavu skola, Valmiera. 1998. 205 lpp.
13. **Burges, R.L. & Sharper, D.M.** (eds.). Forest island Dynamics in man-dominated landscapes. Springer-Verlag, New York, USA; 1981, p.310.
14. **Carmona-Torres, C., C.Parral Lopez, J.C.J.Groot., W.a.H. Rossing** „Collective action for multi-scale environmental management: Achieving landscape policy objectives through cooperation of local resources managers”, *Landscape and Urban planning*, 2011. P.24- 33.
15. **Curtis T. J.** 1956. Modification of Mid-latitude Grasslands and Forests by Man. In: Wiens A.J. eds., 2006. *Foundation Papers in Landscape Ecology*. New York, Columbia University Press;
16. **Daniel, T.C.** 2001. *Whither sciencebeauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century. Landscape and Urban planing*, 25:267-281.
17. **Danilāne, D., I.Gavena, A.Kāla.** u.c., Ietekme uz vidi novērtējums, Rīga, 2002. 208 lpp.
18. Dievnami Viesītes novadā, „Muzejs Sēlija”, 2009.
19. **Forman, R.**, Land mosaics : the ecology of landscapes and regions, Cambridge : *Cambridge University Press*. 2001. p.605-632.
20. **Forman, R.,T.,T.**, Land Mosaics The ecology of landscapes and regions, Richard T.T, Forman; Harvard Universitu, Cambridge universitu press; 1995. P.605

21. **Hannes Palang ed., Helen Soovali, Marc Antrop** u.c., Kluwer; *European Rural Landscapes: Persistence and change in a Globalising Enviroment*, Academic Publishers,2004, p. 467.
22. **Hart, J.**, The rural landscape, Baltimore ;London : *Hopkins University Press*,1998. p.390
23. **Kļaviņš M, Zaļoksnis J. Red.**, Vide un Ilgtspējīga attīstība, 2010, Rīga. 336 lpp.
24. Kristapsons, S. Zinātniskā pētniecība studiju procesā. Rīga: *SIA „Biznesa augstskola Turība”*, 2008. 331 lpp
25. **Lakovskis, P.** Ainavu ekoloģiskā plānošana un tā metadoloģiskie risinājumi mozaikveida ainavās: Promocijas darbs. *LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 97 lpp
26. **Laķis P.**, Socioloģija. Ievas socioloģijā. Zvaigzne ABC, Rīga, 2002. 94 lpp.
27. **Lengen C., Kistemann T.**, Sense of place and place identity: Review of neuroscienc evidence,Health& Place, *Science Direct*, 2012., Vol.18., p.1162-1171.
28. **Liepa-Zemeša M.**, *The Creation Conditions of City Visual Integrity*. Science Journal of Riga Tehnical University, Architecture and urban planning, 2010, Vol 4
29. **Līkoste V.**, Zemes izmantošanu ietekmējošie faktori 20.gs. Latvijā: Maģistra darbs. *Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2009. 114 lpp
30. **Luz, F.**, *Participatory landscape ecology—a basis for acceptance and implementation*. Landscape and Urban Planning, *Science Direct*, 2000.Vol.50, 157–166
31. **Manheim, J.** *Elite and Specialized Interviewing* Pieejams: <http://estudijas.lu.lv/mod/resource/view.php?id=120961>
32. **Mitrovica, S.**, In:43rd ISOCARP Congress 2007. Model for Revitalization of Rural Communities in Serbia,. Model for revitalization of rural communities in Serbia-case study of village Krcmar, 2007.
33. **Nasauer, J.I., Corry, R.C.** *Using normative scenarios in landscape ecology*. Landscape Ecology, *Science Direct* 2004.Vol.19 p.343-356
34. **Nikodemus O., Bell S., Grīne I., Liepiņš I.**, The impact of economic, social and political factors on the landscape structure of Vidzeme Upland in Latvia, Landscape and Urban Planing., *Science Direct* ,2005. 57 – 58 lpp
35. **Nikodemus O.**, Studiju kurss ģeogrāfijas maģistriem: Ainavu ekoloģija, GZZF, Latvijas Universitāte, 2010, Rīga
36. **Nikodemus. O.**, Ainavu plānošana, apsaimniekošana un aizsardzība lauku pašvaldībās, Rīga. 2001.
37. **Nohl, W.**, Sustainable landscape use and aesthetic perception-preliminary reflectations on future landscape aesthetics, Landscape and Urban planins., *Science Direct*, 2001., Vol.54., p.223-237.
38. **Norman K. Denzin, Yvonna S.**, Linkoln editors, Handbook of qualitative research. Case studies, Robert E. Stake. Vol:16. p. 435-454.
39. **Palang H., Manderu U., Naveh Z.**, *Holistic landscape ecology in action*, Landscape and Urban planing, *Science Direct*, 2000., Vol. 50., p.1-6.,
40. **Peneze, Z.** Latvijas lauku ainavas izmaiņas 20. Un 21. Gadsimtā: cēloņi, procesi un tendencies: Promocijas darbs. LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2009. 255 lpp
41. **Peter, J., Howard,P.**, An Introduction to Landscape, ashgate Publishing Company, Great Britain, 2011, p.420.
42. **Piorr P.**, Environmental policy, agri-environmental indicators and landscape indicators, Agriculture, Ecosystems and Environment, *Science Direct* 2003.Vol. 98, pp. 17–33,

43. **Richard Muir**, Landscape detective: discovering a countryside, Windgather, 2001, 160 pp.
44. **Ruisa, L.** Maģistra darbs: Eiropas Savienības atbalsta maksājumu loma ainavu apsaimniekošanā Sutru pagastā, LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. 74 lpp
45. **Seawright, J., Gerring J.** *Case Selection Techniques in Case Study Research : A Menu of Qualitative and Quantitative Options*. Political Research Quarterly, 2008. Vol. 68. P. 294-308
46. **Selman, P.** Planning at the landscape scale, Oxon: Routledge, United Kingdom, 2006. p.213
47. **Selman, P.** Sustainability: Science, Practice, & Policy, *Science Direct*, 2008. Vol.4, pp. 2-23,
48. **Selman, P.** The European Landscape convention – Rebalancing our approach to landscape?, Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, Rīga, 2010, p.1-24.
49. **Spulle, D.** Maģistra darbsm: Iedzīvotāju iesaiste ainavas plānošanas procesā: Problēmas, iespējas, risinājumi, . LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 63 lpp.
50. **Steinar, K.**, Interviews. An Introduction to Qualitative Research interviewing, SAGE Publication, 1996., pp 88
51. **Strazdiņa A., Auniņš A., Kabucis I.**, u.c., Dabas daudzveidības saglabāšana lauku ainavā, Latvijas dabas fonds, Rīga, 2000.
52. **Stuart, R., Harro**, Traditional agricultural landscapes as protected areas in international law and policy, *Sciens Direct*, 2007, United Kingdom vol.121. p.296-307.
53. **Stūre, I.**, Kultūras un dabas mantojuma aizsardzība un plānošana, *LU akadēmiskais apgāds*, Rīga 2004. 194 lpp.
54. **Švarcbahs J., Sudāns R, Jansons V**, u.c., Ekoloģija un vides aizsardzība, *Latvijas lauksaimniecības Universitāte*, Jelgava ,2006. 225 lpp.
55. **Tērauds, A.** Ainavas struktūras izmaiņu ainavekoloģiska analīze un vērtējums Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā: Promocijas darbs. *LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 129 lpp.
56. **Thomas J.** “Methods of Social Research”. Harcourt College Publishrs, 2001., pp.263 – 282.
57. **Thomas W.** “Using Qualitative Methods in Organizational Research”, SAGE Publication., 1998., pp.68 – 75.
58. **Tress B., G., Decamps, H., Hausteserre A.**, Bridging human and natural sciences in landscape research, *Sciens direct*, United Kingdom 2001. Vol.57. p 137-141.
59. **Troll C.**, 1950. The Geographic Landscape and Its Investigation. . *In: Wiens A.J.* eds., *Foundation Papers in Landscape Ecology*. New York, Columbia University Press,
60. **Turner, M. G.** Landscape ecology: the effect of pattern on process. Annual Review of Ecology and Systematics 1989. Vol.20. p. 171-197.
61. *Viesītes muzejs „Sēlija”, Dievnami Viesītes novadā. 2009.*
62. **Zariņa A.** Studiju kurss maģistriem: Ainavu plānošana, lekciju materiāli, GZZF, Latvijas Universitāte, 2010.
63. **Zariņa, A.** Ainavas pēctecīgums: ainavu veidošanās vēsturiskie un biogrāfiskie aspekti latgalē: Promocijas darbs . LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2010. 136 lpp
64. **Zelča, V.** redakcijā, Latvijas Universitātes raksti Nr.695., Zemes un vides zinātnes, Pilskalni Latvijas ainavā.

Politiskie dokumenti un interneta resursi

65. Agenda 21, Earth Summit. Agenda 21: the United Nations programme of Action from Rio de Janeiro, 1992.
66. Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.-2019. gadam, LR MK Izsludināts 28.03.2013., projekts VSS-303, Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40280297>
67. Akciju sabiedrības Latvijas valsts meži portāls, Atsauce: [21.05.2013.] Pieejams: <http://lvm.lv/lat/lvm/strategija/>
68. Bērziņa, M., Zemes reforma, Latvijas Vēstnesis, 26.09.2008. Pieejams: http://news.lv/Latvijas_Vestnesis/2008/09/26/Zemes-reforma
69. Centrālās vēlēšanu komisijas portāls. Atsauce: [15.05.2013]. Pieejams: <http://www.cvkc.lv/cvkserv/pv2013/saraksti/5618.html>
70. Dabas aizsardzības pārvaldes portāls. Atsauce: [21.05.2013.] Pieejams: http://daba.gov.lv/public/lat/par_mums/
71. EESK, Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētās nodaļas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par vispārējo Savienības vides rīcības programmu līdz 2020. gadam "Labklājīga dzīve ar pieejamajiem planētas resursiem" COM(2012) 710 final – 2012/0337 (COD) , Briselē, 2013., 20.martā.
72. EIROPA 2020, Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei, Briselē, 3.03.2010.
73. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas (EESK) atzinuma projekts, NAT/538, "Septītā vides rīcības programma un turpmākie pasākumi", Briselē, 2012, 29.martā.
74. Eiropas Padomes Eiropas ainavu konvencija (pieņemta 2000.gada 20.oktobrī Florencē
75. Eiropas Padomes Konvencija Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzībai, kas ir pieņemta 1985.gada 3.oktobrī
76. Jēkabpils rajona Elkšņu pagasta teritorijas plānojums 2009. – 2021. gadam;
77. Jēkabpils rajona Rites pagasta teritorijas plānojums 2008. – 2020. gadam;
78. Jēkabpils rajona Saukas pagasta teritorijas plānojums 2008. – 2020. gadam;
79. Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, kas ir pieņemta 1979.gada 16.septembrī
80. Konvencijas par bioloģiski daudzveidību. Baltijas vides forums. Atsauce [30.05.2013.] Pieejams: http://www.bef.lv/data/file/02_Ekosistemu_pieejaja_E.Bojars.pdf
81. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam*. Rīga: LR Saeima, 2010.
82. Latvijas nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam,
83. Lauku tīkla portāls. Atsauce: [21.05.2013.] Pieejams: http://www.laukutikls.lv/leader_rokasgramata?start=3
84. Lauku tīkls portāls, Atsauce: [21.05.2013.] http://www.laukutikls.lv/leader_rokasgramata?start=3
85. Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" , LR Saeimas likums, 10.06.2010., Rīga: LR Saeima
86. Likums „Par pašvaldībām” . LR Saeimas likums, 02.11.2006, Rīga: LR Saeima
87. Likums *Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*, LR Saeimas likums, 02.03.1993 Rīga: LR Saeima. Pieejams: <http://www.likumi.lv>
88. *Meža nozare Latvijas 20 neatkarības gados, (1990-2010 MSI statistika)*, Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Meza_nozare_20_LV.pdf
89. Meža politiku, apstiprinātas MK 28.04.1998., Pieejams: http://www.zm.gov.lv/doc_upl/mezu_politika.pdf

90. Par 1979.gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, LR pieņemts likums., 03.01.1997., Rīgā: Saema [atsauce 06.04.2013.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv>
91. Par 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, LR pieņemts likums., 18.04.2002. Rīgā: Saema [atsauce 06.04.2013.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv>
92. Par Eiropas ainavu konvenciju, LR pieņemts likums., 24.05.2010., Rīgā: Saema [atsauce 06.04.2013.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv>
93. Protection of non-indigenous cultural landscape heritage values of the SEQ region: A policy and management hiātus, Urban research program, research paper 24, Griffith University, 2009.
94. Saistošie noteikumi Nr. 4"Par Viesītes novada pašvaldības 2013.gada budžetu", Pieejams: www.viesite.lv
95. Teritorijas attīstības plānošanas likums, LR Saeimas likums, 13.10.2011. Rīga: LR Saeima. Pieejams: <http://www.likumi.lv>
96. Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai, pieņemts Eiropas Reģionālās plānošanas ministru konference, 12. Sesija, Hanovere, 2000. gada 7.-8. Septembris.
97. Valsts augu aizsardzības dienesta portāls, Atsauce:[21.05.2013.] Pieejams: <http://www.vaad.gov.lv/sakums/par-mums.aspx>
98. Valsts meža dienesta portāls. Atsauce:[21.05.2013.]Pieejams: <http://www.vmd.gov.lv/?sadala=1>
99. Valsts vides dienesta portāls. Pieejams: <http://www.vvd.gov.lv/par-mums/>
100. Valsts Zemes dienesta portāls. Atsauce:[21.05.2013.] Pieejams: <http://www.vzd.gov.lv/lv/par-mums/valsts-zemes-dienests/>
101. Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015.gadam (apstiprinātas ar MK 2009.gada 31.jūlija rīkojumu Nr.517 „Par Vides politikas pamatnostādņēm 2009.–2015.gadam”)
102. Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2007.-2027., Vidzemes ainavas, to novērtējums un izmantošanas raksturojums, *Vidzemes attīstības aģentūra*, 2007.
103. Viesītes novada ilgtspējīgas stratēģija 2013. – 2024. gadam;
104. *Viesītes novada portāls [tiešsaiste]*, Pieejams: <http://www.viesite.lv/?p=5118>
105. Viesītes pilsētas ar lauku teritoriju teritorijas plānojums 2006. – 2018. gadam;
106. Zemes politikas pamatnostādņēs 2008.–2014.gadam apstiprinātas ar MK 2008.gada 13.oktobra rīkojumu Nr.613 „Par Zemes politikas pamatnostādņēm 2008.–2014.gadam”
107. Vidzemes plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2007.-2027., Vidzemes ainavas, to novērtējums un izmantošanas raksturojums, „*Vidzemes attīstības aģentūra*”, 2007.

Pārvaldības līmenis	Institūcija	Kompetence
Nacionālais	MK	<p>1. Nosaka kārtību, kādā tiek noteiktas nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgās teritorijas.</p> <p>2. Apstiprina nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgo teritoriju robežas un ainavu plānus.</p>
	Ministrijas	<p>1. Pilda uzdevumus ainavu pārvaldībā atbilstoši savām funkcijām un pamatnostādņu rīcības plānojumā noteiktajiem uzdevumiem.</p> <p>2. Sniedz atzinumus par nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgo teritoriju robežu un ainavu plānu projektiem.</p>
	VARAM un tās reģionālās institūcijas	<p>1. Atbild par ainavu politikas izstrādi un īstenošanu.</p> <p>2. Izstrādā ainavu novērtēšanas un plānošanas metodiku, tajā ietverot Latvijas ainavu tipu klasifikāciju.</p> <p>3. Sadarbībā ar vietējām pašvaldībām nodrošina ainavu novērtēšanu nacionālajā mērogā, nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgo teritoriju robežu un ainavu plānu projektu sagatavošanu.</p> <p>4. Nodrošina ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādes uzraudzību.</p> <p>5. Nodrošina regulāru sabiedrības informēšanu par ainavu pārvaldību sadarbībā ar valsts pārvaldes, izglītības un pētnieciskajām institūcijām, vietējām pašvaldībām, kā arī biedrībām un nodibinājumiem.</p> <p>6. Sadarbojas ar publiskās pārvaldes, izglītības un pētnieciskajām institūcijām, kā arī sabiedriskajām organizācijām citās valstīs.</p> <p>7. Organizē līdzdalību un piedalās starptautiskos projektos saistībā ar ainavu pārvaldību un pētniecību.</p> <p>8. Organizē aktivitātes Konvencijai atbilstošas izpratnes par ainavu vērtībām veidošanai nacionālajā un reģionālajā mērogā.</p>
Vietējais	Vietējās pašvaldības	<p>1. Sniedz priekšlikumus nacionāla līmeņa ainaviski vērtīgu teritoriju noteikšanai.</p> <p>2. Piedalās nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgu teritoriju robežu un ainavu plānu projektu, kā arī ĪADT dabas aizsardzības un ainavu ekoloģisko plānu projektu izstrādē.</p> <p>3. Teritorijas attīstības plānošanas ietvaros savā administratīvajā teritorijā novērtē gan lauku, gan urbānās ainavas, nosakot to vēlamo stāvokli jeb kvalitātes mērķus.</p> <p>4. Izstrādājot jaunus, vai aktualizējot esošos vietējās pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, tajos ietver risinājumus ainavu ilgtspējīgai attīstībai savā administratīvajā teritorijā, ņemot vērā arī esošos ĪADT dabas aizsardzības un ainavu ekoloģiskos plānus:</p> <p>-telpiskās attīstības perspektīvā iekļauj ainaviski vērtīgās teritorijas;</p>

	<p>-attīstības programmā var noteikt pasākumus ainavu kvalitātes mērķu sasniegšanai;</p> <p>-teritorijas plānojumā nosaka vietas, kurās nav pieļaujama apmežošana, kā arī degradētās vietas un objektus;</p> <p>-teritorijas plānojumā var noteikt nosacījumus, lai nodrošinātu ainavu kvalitātes mērķu sasniegšanu un publiskās ārtelpas attīstīšanu;</p> <p>-TIAN var noteikt nosacījumus par tādu apbūves principu ievērošanu, kas nodrošina ainavu saglabāšanu atbilstoši noteiktajiem ainavu kvalitātes mērķiem;</p> <p>-var izstrādāt dažāda mēroga tematiskos plānojumus - ainavu plānus.</p> <p>5. Var izdot saistošos noteikumus par atsevišķu teritoriju, piemēram, parku, izmantošanu un apsaimniekošanu.</p> <p>6. Var izdot saistošos noteikumus par nekustamā īpašuma nodokļa samazināšanu īpašniekiem, kuri savos īpašumos īsteno ainavu plānos ietvertos pasākumus.</p> <p>7.Organizē iedzīvotājus un īpašumu apsaimniekotājus motivējošas aktivitātes (skates, balvas, seminārus ar labās prakses piemēriem u.c.) Konvencijai atbilstošas izpratnes par ainavu vērtībām veidošanai.</p> <p>8. Ierosina un piedalās ar ainavu attīstību saistītos projektos.</p> <p>9. Organizē sadarbību ar citām Latvijas un ārvalstu pašvaldībām par ainavu attīstības jautājumiem.</p>
--	--

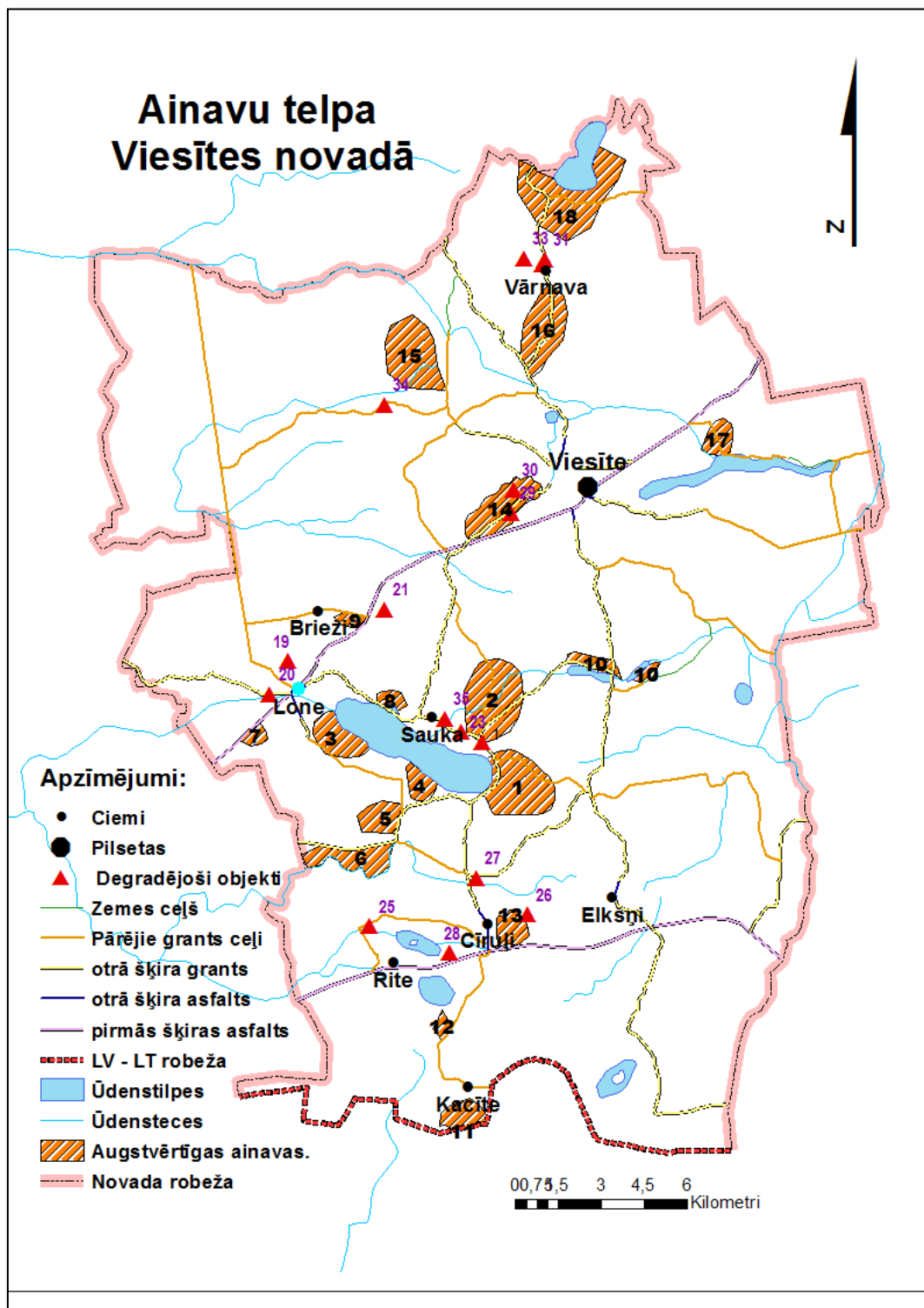
Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.-2019.gadam, projekts VSS-303

Nr.	Objekta/ainavas apraksts	Īpašumtiesības, kadastra nr.
Augstvērtīgas ainavas		
Saukas pagasts		
1.	Saukas ezeram pieguļošā A daļa kopā ar Ormaņkalnu un tam pieguļošo teritoriju. Ainavā vērojami dabiski klajumi, lauces un mežs. Reljefs viļņots, augstākais punkts Ormaņkalns (165,4 m. v.j.l.) paveras ainaviski augstvērtīgs skats uz Saukas ezeru. Pašā ezera krastā atrodas Saukas pilskalns saukts arī par dievkalniņu, kas ir valsts aizsardzībā esošs kultūras un vēstures piemineklis.	Kadastra grupa: 5658003 Ormaņkalns – Pētera Sirmoviča īpašums. Atrodas gan Saukas, gan Elkšņu pagastā.
2.	Saukas Ķīļu pauguraine, ko veido Saukas pauguraine un pauguraine starp mācītājmuižu un Viesītes – Elkšņu ceļu. R virzienā atrodas Klauces upes ieleja piešķirot ainavai vel lielāku izteiksmīgumu un kontrastainību (pauguru mija ar ieleju).	Kadastra grupa: 5688006
3.	Ainavā Saukas ezers ar nogāzēm jeb Saukas ezeraine. Teritorijā atrodas kultūrvēsturisks objekts – Bincānu senkapī, kā arī rekreatīvā tūrisma bāze „Bincāni”.	Kadastra grupa:5388007
4.	Ainavā Saukas ezers ar nogāzēm jeb Saukas ezeraine. Ainavā vērojama dabisku klajumu un mežu mija, dominē klajumi Pēc mežu augšanas apstākļu tipa, ainavā atrodošās mežu platības pieder sausā tipa mežam, Vēris.	Kadastra grupa:5388007
5.	Ainavā atrodas pauguru masīvs ar maksimālo augstumu 119,9 m v.j.l., paugura virsmu pamīšus sedz klajumi un mežu masīvi.	Kadastra grupa: 5388007
6.	Ainaviski nozīmīgs ceļa posms. Ceļa D pusē tek līkumota upe ar vecupēm un izteiktām palu terasēm. Kā arī D daļā RA virzienā stiepjas pauguru virkne, maksimālais pauguru augstums 95,4 m.v.j.l.	Kadastra grupa:5680002
7.	Ainaviski nozīmīgs ceļa posms. Ceļa D pusē plešas paugurmasīvs, ko klāj dabiski klajumi un mežu grēdas.	Kadastra grupa: 5388007
8.	Ainavā Saukas ezers ar nogāzēm jeb Saukas ezeraine, pieguļošā ceļa Z pusē atrodas paugurs, garena forma, orientēts ZR-DA virzienā, ar maksimālo augstumu 109,7 m.v.j.l.	Kadastra grupa: 5688002
9.	Ainaviski nozīmīgs ceļa posms. Ainavā vērojams izteikti viļņains reljefs.	Kadastra grupa: 5688002
Elkšņu pagasts		
10.	Ainaviski vērtīgs ceļa posms, stiepjas gar klauces ezeriem, redzama Klauces-Bākūža ezeru garenā ieplaka.	Kadastra grupa: 5658001
Rītes pagasts		

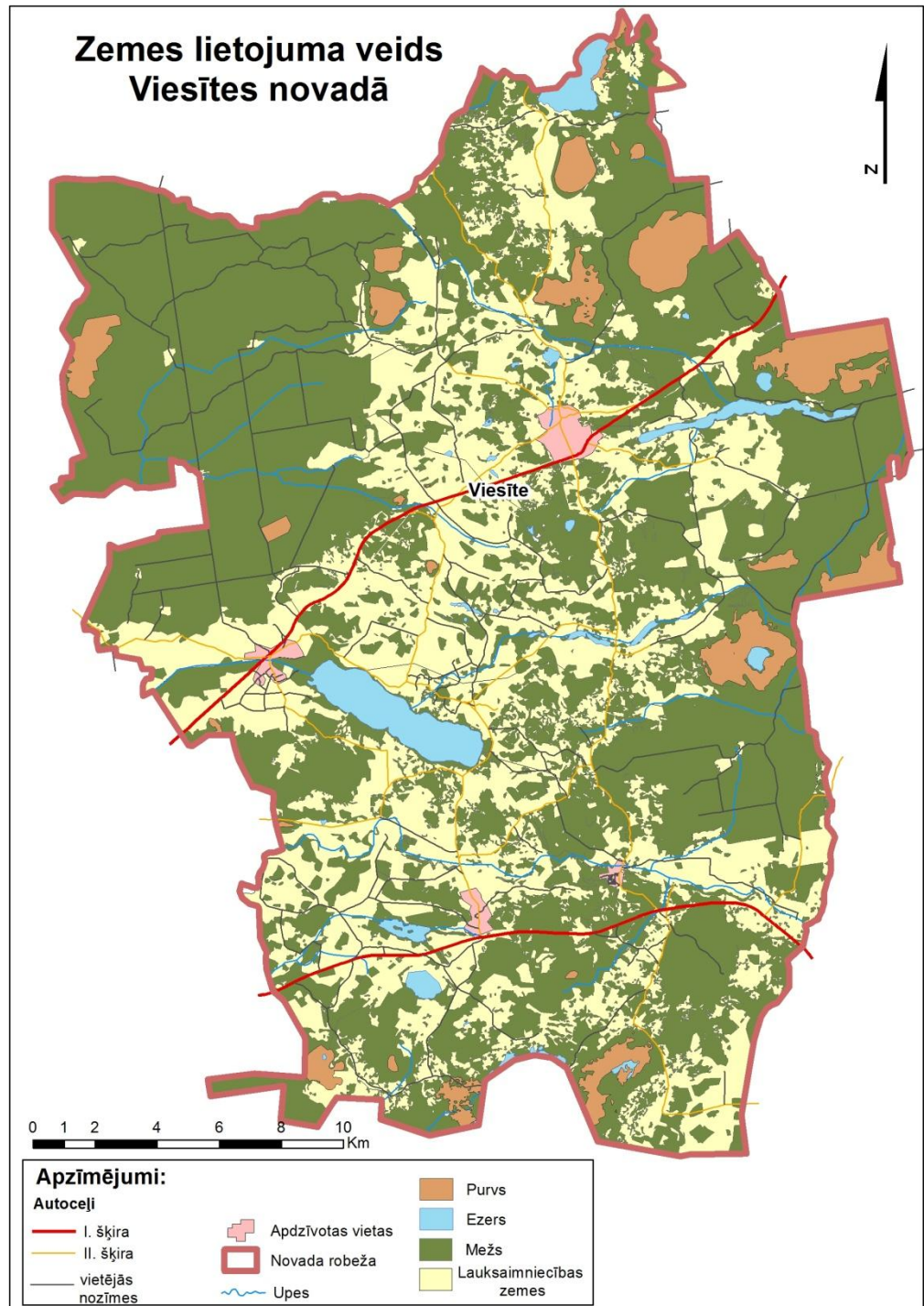
11.	Mežiem bagāta teritorija, ainavā atrodas Karātavu kalns. Reljefā pauguri, izteikta pauguru terase, starppauguru ieplakā atrodas purvs.	Kadastra grupa: 5680007
12.	Ainavā Stupeļu kalns, atrodas paugurmasīvā, no tā paveras skats uz Bākūža ezeru. Tā tiešā tuvumā atrodas vairāki ievērojuma izmēra ieži, viens no tiem kultūras un vēstures piemineklis – Stupeļu lielais akmens. Stupeļu kalns atrodas paugurmasīvā, no tā paveras skats uz Bākūža ezeru.	Kadastra grupa:5680006
13.	Viļņots reljefs, klāts ar mežu, vietām plaši dabiski klajumi, ainavā atrodas Kņāvu pilskalns.	Kadastra grupa:5680004, (pilskalns atrodas privātīpašumā)
Viesītes pagasts		
14.	Ainaviski vērtīga ainavu zona - Eķengrāve ar kultūrvēsturisku nozīmi, ainavā raksturīgi līkumoti zemes ceļi, savrupi koki klajumos, viensētas un vēsturiski saglabājusies apdzīvotība bijušās Eķengrāves muižas teritorijā. Ainavu raksturo pauguru un paugurgrēdu mozaik struktūra.	Kadastra grupa: 5635011
15.	Izteikta ainavu mozaika un viļņots reljefs, ainavā redzama birstala, LIZ un dabiski klajumi, lauces, starp ainavas struktūras elementiem izteiktas līnijas. Klajumos vietām redzami atsevišķi augoši koki.	Kadastra grupa: 5635004
16.	Ceļš Viesīte – Vārnavā, sākot no – „Vārnavas pagrieziena”. Zemes ceļš, šķērso paugurmasīvus, izteikti līkumots, apkārt vērojama tradicionāla lauku ainavas mija ar mežu masīviem.	Kadastra grupa:5635006
17.	Skats uz Viesītes ezeru, lēzens reljefs, virzienā uz Viesītes Ezera pusi kritums.	Kadastra grupa:5635010
18.	Ezerlauki, Piksteres ezera D daļā, atvērts skats uz ezeru, izteiktas nogāzes. Ainavas R daļā paveras skats uz Sērpiņu pilskalnu un Sunākstes Balto baznīcu.	Kadastra grupa:5635001
Ainavu degradējoši objekti		
Saukas pagasts		
19.	Bijusī ferma „Ausuļi”	Privātīpašums, kadastra nr. – 56880040120 (Sarma Rancāne, J. Pušmucāns)
20.	Kara daļa – Lone. Ar krūmiem aizaugusi teritorija.	Kadastra grupa: 5688004
21.	„Odzāni”, atrodas ceļa malā, nodegusi ēka, palikušas drupas, daļēji sagruvušas saimniecības ēkas, apkārtējā teritorija aizaugusi.	Kadastra grupa:5688002/3
22.	Saukas vecās darbnīcas, Ēku komplekss – grausti, pieguļošā teritorija aizaugusi ar latvāņiem.	Kadastra grupa:5688006
23.	Saukas vecās atfiršanas iekārtas	Kadastra grupa:5688007
24.	Saukas dabas parka teritorijā, teritorija, kas aizaugusi ar latvāņiem, pieguļ Saukas ezeram DA daļā.	Kadastra grupa:5680002
35.	Pamestu un nolaistu ēku komplekss Saukas pagasta	Kadastra grupa: 5688006

	centrā – bij. Saukas arodskola ar Saukas bijušo katlumāju un bijušo astoņgadīgo skolu.	Saukas arodskola SIA „AM Absolut” privātīpašums; „Mācītājmuiža” Saukas evaņģēliski luteriskās draudzes īpašums.
Rītes pagasts		
25.	Bijušais komplekss „Kokneši”	Kadastra nr.:56800010054, Valsts īpašums
26.	Bijušais komplekss „Dobrēni”	Kadastra nr.:56800040133,(V. Kīdiķa privātīpašums, Krimuldas nov.)
27.	Bijusī govju ferma „Avotiņi”	Kadastra nr.:5680020068 Z/S „Mūrnieki”, A Klibiķis (zemes īpašnieks, nav īpašumtiesības uz būvēm)
28.	Bijusī ķīmikāliju noliktava, amonjaka bāze un degvielas uzpildes stacija „Spodri”.	Kadastra nr.:56800040021 (J.Šitsa privātīpašums, Siguldas nov.)
Viesītes pagasts		
29.	Bijusī ferma „Vēji”	Kadastra. Nr. 56350060115 (Z.Miezaiņa privātīpašums)
30.	Bijusī uzņēmumu ēka „Ozolmuiža”, atrodas ainaviski vērtīgā teritorijā.	Kadastra nr. 56350060137, (Pašvaldības īpašums)
31.	Vārenbrokas muižas ēka ar tai pieguļošo teritoriju, kas aizaugusi ar latvāņiem, muižas dīķis sezonāli applūst.	Kadastra nr. 5630060202 (pašvaldības īpašums)
32.	Bijusī ferma „Vārenbrokas komplekss”	Kadastra nr.:56350110182 (A.Strausa privātīpašums)
33.	Daudzdzīvokļu māja „Vārnavas jaunā māja”(3 stāvu māja ar 18 dzīvokļiem), apdzīvots viens dzīvoklis.	Kadastra nr.:56350110138 (V.Savenko privātīpašums)
34.	Bijusī ferma	Kadastra nr.: 56350070098 (Pašvaldības īpašums)

Viesītes novada pievilcīgo ainavu veidošanas plāns, 4. Pielikums

Viesītes novada pievilcīgo ainavu veidošanas plāns, 5. Pielikums

Sastādījis A.Putniņš ĢIS vidē

Labdien, cienījamais lauksaimniek!

Lūdzu Jūs aizpildīt anketu ar mērķi apzināt notiekošo Viesītes novada lauksaimniecības sektorā vides kontekstā, tādejādi sniedzot ieguldījumu Latvijas Universitātes, Ekonomikas un vadības fakultātes, Vides pārvaldības katedras studentes M. Rečas maģistra darba „Ainavu pārvaldības modelis Viesītes novada pašvaldībā” izstrādē.

1. Cik ha zemes ir Jūsu saimniecībai? -															
2. Cik ha Zemes ir Lauksaimniecībā izmantojamās? -															
3. Kāds ir Jūsu saimniecības galvenais saimniekošanas virziens?(esošo atzīmējiet ar x): <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Graudkopība</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Lopkopība, piena saimniecība</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Lopkopība (cūkas)</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Lopkopība (govis kā gaļas lopi)</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Cits, lūdzu norādiet kāds?</td></tr> </table>	☐	Graudkopība	☐	Lopkopība, piena saimniecība	☐	Lopkopība (cūkas)	☐	Lopkopība (govis kā gaļas lopi)	☐	Cits, lūdzu norādiet kāds?	4. vai jūsu apsaimniekotajai zemei ir apgrūtinājumi?: <table border="1"> <tr><td>Jā</td><td>☐</td></tr> <tr><td>Nē</td><td>☐</td></tr> </table> <p>Ja jā, lūdzu norādiet kādi:</p>	Jā	☐	Nē	☐
☐	Graudkopība														
☐	Lopkopība, piena saimniecība														
☐	Lopkopība (cūkas)														
☐	Lopkopība (govis kā gaļas lopi)														
☐	Cits, lūdzu norādiet kāds?														
Jā	☐														
Nē	☐														
5. Ja Jūsu saimniecībā ir mājlopi, lūdzu, norādiet cik un kādi?															
6. Vai piedalīties projektos, ar kuru palīdzību, iespējams piesaistīt līdzekļus savas saimniecības attīstībai? <table border="1"> <tr><td>Jā</td><td>☐</td></tr> <tr><td>Nē</td><td>☐</td></tr> </table> <p>Ja jā, lūdzu norādiet kādos:</p>	Jā	☐	Nē	☐	7. Vai izjūtat pašvaldības atbalstu? <table border="1"> <tr><td>Jā</td><td>☐</td></tr> <tr><td>Nē</td><td>☐</td></tr> </table> <p>Ja nē, lūdzu norādiet kādu atbalstu no pašvaldības Jūs vēlētos saņemt?</p>	Jā	☐	Nē	☐						
Jā	☐														
Nē	☐														
Jā	☐														
Nē	☐														
8. Kādi no šiem minētajiem lauksaimniecībā izmantojamiem iepakojumiem ir Jūsu lauksaimniecībā? <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Plēve</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Polipropilēna maisi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Plastmasas kannas</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Citi (Lūdzu, norādiet kādi)</td></tr> </table>	☐	Plēve	☐	Polipropilēna maisi	☐	Plastmasas kannas	☐	Citi (Lūdzu, norādiet kādi)	9. Vai Jums ir Līgums ar atkritumu apsaimniekotāju SIA „Viesītes komunālā pārvalde” ? <table border="1"> <tr><td>Jā</td><td>☐</td></tr> <tr><td>Nē</td><td>☐</td></tr> </table> <p>10. Kur Jūs liekat lauksaimniecībā izmantojamo iepakojumu (plēves, plastmasa trauki, polipropilēna maisi)? -</p>	Jā	☐	Nē	☐		
☐	Plēve														
☐	Polipropilēna maisi														
☐	Plastmasas kannas														
☐	Citi (Lūdzu, norādiet kādi)														
Jā	☐														
Nē	☐														

<p>11. Cik bieži Jūs mēslojat lauksaimniecībā izmantojamo zemi?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Nemēsloju</td></tr> <tr><td>☐</td><td>1 – 2 reizes gadā</td></tr> <tr><td>☐</td><td>2 – 3 reizes gadā</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Vairāk par 3 reizēm gadā</td></tr> </table>	☐	Nemēsloju	☐	1 – 2 reizes gadā	☐	2 – 3 reizes gadā	☐	Vairāk par 3 reizēm gadā	<p>12. Kurus no šiem augsnes bagātinātājiem un augu aizsardzības līdzekļiem jūs izmantojiet?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Dabīgo mēslojumu (mēslus, biomasu)</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Minerālu kompleksus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Fosfora savienojumus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kāliju /Kālija savienojumus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Kalciju/ Kalcija savienojumus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Slāpekļa savienojumus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Herbicīdus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Pesticīdus</td></tr> </table>	☐	Dabīgo mēslojumu (mēslus, biomasu)	☐	Minerālu kompleksus	☐	Fosfora savienojumus	☐	Kāliju /Kālija savienojumus	☐	Kalciju/ Kalcija savienojumus	☐	Slāpekļa savienojumus	☐	Herbicīdus	☐	Pesticīdus		
☐	Nemēsloju																										
☐	1 – 2 reizes gadā																										
☐	2 – 3 reizes gadā																										
☐	Vairāk par 3 reizēm gadā																										
☐	Dabīgo mēslojumu (mēslus, biomasu)																										
☐	Minerālu kompleksus																										
☐	Fosfora savienojumus																										
☐	Kāliju /Kālija savienojumus																										
☐	Kalciju/ Kalcija savienojumus																										
☐	Slāpekļa savienojumus																										
☐	Herbicīdus																										
☐	Pesticīdus																										
<p>13. vai Jūsu saimniecības tuvumā (līdz 5 km attālumā) atrodas kāda ūdenstilpe, lūdzu, atzīmējiet kāda?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Upe</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Ezers</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Dīķis</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Tuvumā neatrodas neviena ūdenstilpe</td></tr> </table> <p>Ja atrodas, aptuveni kādā attālumā?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>0 – 1 km</td></tr> <tr><td>☐</td><td>1 – 2 km</td></tr> <tr><td>☐</td><td>2 – 3 km</td></tr> <tr><td>☐</td><td>3 – 4 km</td></tr> <tr><td>☐</td><td>4 – 5 km</td></tr> </table>	☐	Upe	☐	Ezers	☐	Dīķis	☐	Tuvumā neatrodas neviena ūdenstilpe	☐	0 – 1 km	☐	1 – 2 km	☐	2 – 3 km	☐	3 – 4 km	☐	4 – 5 km	<p>14. vai Jūsu saimniecības tuvumā (līdz 5 km attālumā) atrodas aizsargājami dabas objekti?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Jā</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Nē</td></tr> </table> <p>15. Vai Jūsu apsaimniekotajā teritorijā atrodas aizsargājami biotopi, dzīvnieku, kukaiņu u.c. sugas?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Jā</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Nē</td></tr> </table> <p>Ja jā, lūdzu norādiet, kādas?</p>	☐	Jā	☐	Nē	☐	Jā	☐	Nē
☐	Upe																										
☐	Ezers																										
☐	Dīķis																										
☐	Tuvumā neatrodas neviena ūdenstilpe																										
☐	0 – 1 km																										
☐	1 – 2 km																										
☐	2 – 3 km																										
☐	3 – 4 km																										
☐	4 – 5 km																										
☐	Jā																										
☐	Nē																										
☐	Jā																										
☐	Nē																										
<p>16. Vai Jūsu apsaimniekotajā teritorijā aug latvāņi?</p>	<table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Jā</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Nē</td></tr> </table>	☐	Jā	☐	Nē																						
☐	Jā																										
☐	Nē																										
<p>17. Ja, Jūsu apsaimniekotajā teritorijā aug latvāņi, lūdzu, norādiet - kā jūs novēršat to izplatību?</p> <table border="1"> <tr><td>☐</td><td>Izmantoju herbicīdus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Regulāri pļauju</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Veicu aršanas darbus</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Necīnos</td></tr> <tr><td>☐</td><td>Cits variants</td></tr> </table>		☐	Izmantoju herbicīdus	☐	Regulāri pļauju	☐	Veicu aršanas darbus	☐	Necīnos	☐	Cits variants																
☐	Izmantoju herbicīdus																										
☐	Regulāri pļauju																										
☐	Veicu aršanas darbus																										
☐	Necīnos																										
☐	Cits variants																										

Paldies par atsaucību

Dati ir anonīmi, rezultātus apkopotā veidā varēs apskatīt Viesītes novada mājaslapā www.viesite.lv, ja vēlaties saņemt aptauju rezultātus personīgi, Lūdzu norādiet e-pastu.

E-pasts:

Aptaujas anketa Viesītes novada iedzīvotājiem

Latvijas Universitātes, Ekonomikas un vadības fakultāte, Vides pārvaldības katedra.
 „Ainavu pārvaldības modelis Viesītes novadā”, Māra Reča.
 Cienījamais Viesītes novada iedzīvotāj!

Lūdzu, Jūs piedalīties aptaujā, kuras mērķis ir noskaidrot Viesītes novada iedzīvotāju viedokli par apkārtējo ainavu un tās vērtībām. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti maģistra darba izstrādē, iegūtie dati ir anonīmi un tiks izmantoti tikai apkopotā veidā.

- 1. Lūdzu atzīmējiet, cik lielā mērā piekrītie sekojošajiem apgalvojumiem. Iespējamie atbilžu varianti: 1.-nepiekrītu; 2.-drīzāk nepiekrītu; 3.-man tas nav svarīgi; 4.-drīzāk piekrītu; 5.-piekrītu.**

Apgalvojums	1	2	3	4	5
Uzskatu, ka Viesītes novada lauku teritorija ir sakopta, esmu apmierināts ar esošo situāciju;					
Es zinu, kur Viesītes novadā atrodas Īpaši aizsargājamās teritorijas;					
Uzskatu, ka Viesītes novada pašvaldība ir aktīva Viesītes novada teritorijas sakopšanas darbos;					
Es labprāt iesaistos apkārtējās teritorijas sakopšanā, arī tad, ja tā neatrodas manā īpašumā;					
Šogad piedalījos Latvijas sakopšanas lielajā talkā;					
Mani pārņem pozitīvas emocijas, kad atrodos pie dabas ārpus pilsētas;					
Vienīgais iemesls, kādēļ es varētu apsvērt domu nedzīvot Viesītē, ir ekonomiskie apsvērumi;					
Uzskatu, ka Viesītes novads ir viens no skaistākajiem Latvijas lauku novadiem;					
Esmu informēts par Viesītes novada vēsturi;					
Uzskatu, ka pašvaldībai biežāk jāorganizē talkas Viesītes novada iedzīvotājiem;					
Uzskatu, ka paši Viesītes novada iedzīvotāji ir kūtri un neieinteresēti, savas apkārtējās vides sakopšanā;					
Es nekad neesmu izmetis atkritumus mežā, vai citā, tiem neparedzētā vietā;					

- 2. Lūdzu atzīmējiet, kā vērtējat sekojošās tendences un procesus. Iespējamie atbilžu varianti: 1.-negatīvi; 2.-neitrāli; 3.-pozitīvi.**

Tendences un procesi ainavā	1	2	3
Mežu izciršana tiešā ceļu tuvumā;			
Pļavu aizaugšana ar krūmiem;			

Nenoplautas plavas;			
Kūlas dedzināšana;			
Tradicionālo viensētu skaita samazināšanās;			
Vēja ģeneratoru celtniecība;			
Apbūve ezeru krastos;			
Neizmantoto lauksaimniecības zemju aizaugšana			

3. *Lūdzu atzīmējiet, cik Jums svarīgas minētās vērtības un izpausmes ainavā.
Iespējamie atbilžu varianti: 1.-nav svarīgi; 2.-nedaudz rūp; 3.-svarīgi; 4.-ļoti svarīgi.*

Vērtības/izpausmes ainavā	1	2	3	4
Sakoptas ceļu malas;				
Sakoptas publiski pieejamās vietas (parki, peldvietas u.c.)				
Sakoptas teritorijas ap kultūrvēsturiski nozīmīgiem objektiem;				
Tīras meža teritorijas, nepiemēslotas ar sadzīves atkritumiem;				
Attīrītas skaistas skatu vietas (piem., skats uz ezeru);				
Dabiska nepiesārņota vide;				
Vizuāli estētiskās vērtības (saskatāmās, sajūtamās);				
Dabas vērtības – mikroliegumi un īpaši aizsargājamās teritorijas;				

Paldies par atsaucību!

Anketas oriģināla versija pieejama elektroniski:

<https://docs.google.com/forms/d/14f6iNs6PKyU0PnF0no9dGzMHqzxrjVO7Oh6joividZw/viewform#start=openform>

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Ainavu pārvaldības modelis Viesītes pašvaldībā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātes Vides pārvaldības katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Māra Reča

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.biol., asoc. prof. Roberts Jūrmalietis _____ 04.06.2013.

Recenzents: docents, Dr.ķīm. Juris Benders

Darbs iesniegts Vides pārvaldības katedrā 04.06.2013.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe: Velga Matule _____

Darbs aizstāvēts Maģistra gala pārbaudījumu komisijas sēdē

_____.06.2013. protokola Nr. _____

Komisijas sekretāre: sektora vadītāja Daiga Štelmahere _____